

MICHAEL CRICHTON

Ködsárkányok

A mű eredeti címe: EATERS OF THE DEAD

© 1976 by Michael Crichton
Fordította: Süle Gábor

Hungarian translation © 1993 JLX
KIADÓ

All rights reserved / Minden jog
fenntartva

A magyar nyelvű kiadás az International
Business System és a Rogers
Coleridge and
White LTD-vel kötött szerződésen
alapul

A sorozat főszerkesztője:
LAUX JÓZSEF

ISBN 963 7822 49 6

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Rt.

A nyomdai megrendelés törzsszáma:
4239.66-14-2

Felelős vezető: György Géza
vezérigazgató

Készült Debrecenben, az 1993. évben

A "wendol" név ősi név, ugyanolyan ősi, mint Észak földjének népei, s a jelentése "fekete köd". Egy viking számára ez a köd az éjszaka leple alatt lopózó fekete gonoszt jelenti, aki gyilkol és megeszi az emberi lények húsát. Ezek a szörnyek szőrösek és visszataszítóak, bűzük gyomorfordító; vadak és ravaszak, nem beszélnek emberi nyelven, mégis megértetik magukat egymás között; az éjszaka leszálló köddel érkeznek és a hajnal hasadtakor távoznak – hogy hová, oda ember még nem merte követni őket.

KÖDSÁRKÁNYOK

Ibn Fadlan kéziratosa emlékei,
amelyben leírja a vikingek között
szerzett tapasztalatait az Úr 922-ik
esztendejében

William Howellsnek ajánlom

M. C.

"Ne dicsérd a napot, míg le nem száll az este; a nőt, míg meg nem égetik; a kardot, míg ki nem próbáltad; a szüzet, míg nem ment férjhez; a jeget, míg át nem keltél rajta; a sört, míg meg nem ittad."

– *Viking közmondás*

"A gonosz ősidőktől fogva létezik."

– *Arab közmondás*

BEVEZETÉS

Az Ibn Fadlan kézirat a legrégebb ismert beszámoló, amelyet szemtanú írt a vikingek életéről és társadalmáról. Rendkívüli dokumentum, amely szinte kézzelfoghatóan írja le az eseményeket, amelyek több mint ezer éve történtek. A kézirat természetesen nem érte meg érintetlenül ezt a rendkívül hosszú időt. Megvan a maga története, amely semmivel sem kevésbé kalandos, mint amit a szöveg leír.

A KÉZIRAT EREDETE

Kr. u. 922 júniusában a bagdadi kalifa egyik udvaroncát, Ahmed ibn Fadlant követségbe küldte a bolgár királyhoz. Ibn Fadlan három évet töltött távol, de mégsem tudta teljesíteni megbízatását, mert utazása elején összetalálkozott

egy csapat vikinggel és velük élt meg sok kalandot.

Amikor visszatért Bagdadba, tapasztalatairól hivatalos jelentést készített az udvar számára. Ez az eredeti kézirat régen elveszett, rekonstruálni csak későbbi forrásokban megőrzött részletei alapján volt lehetséges.

Ezek közül a legismertebb egy arab földrajzi lexikon, amelyet Jakut ibn-Abdallah írt valamikor a tizenharmadik században. Jakut szó szerint átvett több passzust is Ibn Fadlan elbeszéléséből, amely akkor már háromszáz éves volt. Feltételezhető, hogy Jakut az eredeti kéziratból dolgozott. Mindazonáltal ezt a néhány bekezdést a későbbi tudósok végtelen sokszor újra meg újra lefordították.

Egy másik részletet 1817-ben Oroszországban találtak meg, amelyet német nyelven a Szentpétervári

Akadémia tett közzé 1823-ban. Ebben az anyagban benne foglaltatnak azok a passzusok is, amelyeket még 1814-ben J. L. Rasmussen publikált. Rasmussen egy olyan kéziratból dolgozott, amelyet ő maga talált Koppenhágában és amely azóta elveszett, de valószínű, hogy eleve kétes eredetű lehetett. Közkézen forogtak még svéd, francia és angol fordítások is, de ezek roppant pontatlanok voltak és semmi újat nem tartalmaztak a korábbiakhoz képest.

1878-ban két kéziratot találtak Sir John Emerson konstantinápolyi angol követ magángyűjteményében. Sir John a jelek szerint olyan gyűjtő volt, akit sokkal inkább a szerzésvágy vezetett, semmint a megszerzett tárgy iránti érdeklődése. A kéziratokat a halála után találták meg és senki nem tudta, honnan jutott hozzájuk és mikor.

Az egyik egy arab nyelvű földrajzi mű Ahmed Tuszitól, amely bizonyíthatóan

1047-ből származott. A Tuszi-féle kézirat áll korban a legközelebb az eredeti Ibn Fadlan kézirathoz, amelyet feltételezhetően 924-926 között írtak. Ennek ellenére a szakértők a Tuszi-kéziratot az összes forrás közül a legmegbízhatatlanabbnak tartják; a szöveg tele van hibákkal és logikátlanságokkal és bár hosszan idéz egy bizonyos "Ibn Faqih"-tól, aki Északon járt, sok szaktekintély nem tudja az anyagot forrásértékűnek elfogadni.

A másik kézirat Amin Razié és megközelítőleg 1585-1595 közöttől származik. Latinul íródott és a szerzője szerint közvetlenül Ibn Fadlan arab szövegéből fordítódott. A Razi-féle kéziratban bizonyos leírások az ogúz törökökről szólnak, több bekezdés pedig a ködbéli szörnyekkel folytatott csatákat részletezi, amelyeknek más forrásokban nincs nyoma.

1934-ben találták az utolsó, középkori latin nyelven írott szöveget Xymoszban, egy kolostorban az észak-görögországi Thesszaloniki közelében. A xymoszi kéziratban olyan részletek találhatók, amelyek Ibn Fadlan és a kalifa kapcsolatát részletezik és tapasztalatait, melyeket Észak országának teremtményei között szerzett. Mind a xymoszi kézirat szerzője, mind pedig az írás ideje ismeretlen.

Ezeknek az ezer év során készült forrásoknak, fordításoknak és változatoknak – amelyek arab, latin, német, francia, dán, svéd és angol nyelven láttak napvilágot – az összevetése roppant feladat volt. Egyetlen rendkívüli műveltséggel és energiával bíró férfiú vállalkozott erre 1951-ben. Per Fraus-Dolus, az Oslói Egyetem Összehasonlító Irodalomtörténeti tanszékének emeritus professzora az összes ismert forrás

komplikációját elvégezte, majd megkezdte az anyag fordítását, amely egészen 1957-ben bekövetkezett haláláig igénybe vette minden idejét. Művének részleteit az Oslói Nemzeti Múzeum közleményei 1959-1960-as kötetében tették közzé, de ezek nem váltottak ki tudományos körökben különösebb visszhangot, talán a kiadvány korlátozott példányszáma következtében.

Fraus-Dolus fordítása teljes egészében szószerinti; a bevezetőben a professzor megjegyzi, hogy "a nyelvek természetéből adódik, hogy egy tetszetős fordítás pontatlan, egy pontos fordítás pedig minden segítség nélkül megtalálja a maga szépségét".

Miközben a Fraus-Dolus fordítás alább olvasható teljes szövegét sajtó alá rendeztem és jegyzetekkel elláttam, néhány változtatással kellett élnem. Kihagytam bizonyos ismétlődő

passzusokat; ezt külön jelzem a szövegben. Megváltoztattam a bekezdések szerkezetét, minden szó szerint idézett beszélő új bekezdést kapott, a modern szokásoknak megfelelően. Kihagytam az arab nevek latin betűs átírásából a tudományosan elvárt jelek használatát. Végül, bizonyos helyeken megváltoztattam az eredeti mondat szerkezetét, rendszerint alárendelt mondatokat iktattam be, hogy a közlendő még világosabb legyen.

A VIKINGEK

A vikingekről adott Ibn Fadlan-féle portré lényegesen különbözik a hagyományos európai megközelítéstől. Európában először a klérus tagjai írtak a vikingekről; abban az időben a megfigyelők közül csupán ők tudtak írni, és ők különös rettegéssel tekintettek a

pogány normannokra. Íme egy jellegzetesen túlzó passzus, amelyet D. M. Wilson idéz egy XII. századi ír szerzetestől:

"Egyszóval, bár száz acélkemény fej nőtt minden egyes nyakon, és száz éles, vitára kész, sosem rozsdásodó nyelv minden egyes szájban, ahonnan száz erős, hangos, sosem szűnő hang tört elő, mégsem lennének képesek elősorolni és megörökíteni, mi mindent kellett az íreknek közösen végigszenvedniük, nőknek és férfiaknak, laikusoknak és egyháziaknak, öregeknek és fiataloknak, nemeseknek és nemteleneknek egyaránt ezektől a daliás és dühös és istentelenül pogány népektől."

A mai tudósok már tudják, hogy az ilyen vérfagylaló leírások a viking támadásokról jócskán eltúlzottak. Az európai írók mégis hajlamosak a

skandinávokat egy kézlegyintéssel a vérszomjas barbárok közé sorolni, mint akik teljességgel lényegtelenek a nyugati kultúra és eszmetörténet szempontjából. Ezt gyakorta még a logika rovására is megteszik. Például David Talbot Rice így fogalmaz:

"A nyolcadik és tizenegyedik század között a vikingek hatása talán nagyobb volt, mint bármely más népcsoporté Nyugat-Európában... A vikingek nagyszerű utazók voltak, akik csodálatos hajós tetteket vittek véghez; városaik nagy kereskedelmi központok voltak; kifinomult irodalommal és kultúrával dicsekedhettek. De vajon igazi civilizáció volt-e ez? Azt hiszem, el kell ismerjünk, hogy nem... A humanizmus legkisebb nyoma, ami minden civilizáció ismertető jele, hiányzott belőlük."

Ugyanez a hozzáállás tükröződik Lord Clark véleményén is:

"Amikor az ember az izlandi sagákra gondol, amelyeknek ott van a helye a világ nagy könyvei között, el kell ismernünk, hogy a normannok létrehoztak egy kultúrát. De vajon a civilizáció volt-e ez?... A civilizáció valamivel többet jelent, mint nyers energia, akarat és teremtő erő; valami olyat, amivel a normannok nem rendelkeztek, de ami, még a normannok idejében kezdett ismét megjelenni Nyugat-Európában. Hogy definiálhatnám ezt? Nos, nagyon röviden, valamifajta állandóságnak. A vándorló és pusztító népek folytonosan örvénylő állapotban leledzettek. Nem érezték a szükségét, hogy előre nézzenek a jövőbe; csak a következő utazásig, a következő csatáig láttak előre. Emiatt aztán nem is jutott az eszükbe, hogy kőházakat építsenek vagy könyveket írjanak."

Minél alaposabban tanulmányozza valaki ezeket a passzusokat, annál logikátlanabbnak tűnnek. Az ember csak csodálkozik, vajon miért van az, hogy ilyen tanult és intelligens európai tudósok csupán egyetlen biccentésnyire vesznek tudomást a vikingekről? És miért akadnak fel mindannyian annál a szemantikai finomságú kérdésnél, hogy a vikingeknek volt-e "civilizációjuk"? Ez a helyzet csak azzal magyarázható, hogy az európaiakban régóta benne van bizonyos előítélet, ami Európa előtörténetének hagyományos szemléletéből táplálkozik.

Minden nyugati kisiskolásba belesulykolják, hogy a Közel-Kelet "a civilizáció bölcsője", s hogy az első civilizációk Mezopotámiában és Egyiptomban emelkedtek fel, a Tigris és Eufrátesz, valamint a Nílus folyók medencéjében. Innen terjedt tovább a civilizáció előbb Krétára, majd

Görögországba, onnét tovább Rómába, ahonnan azután eljut majd a barbárok közé és Észak-Európába.

Azt azonban nem tudni, hogy mit csináltak ezek a barbárok, míg vártak a civilizáció eljövételére; sőt, még a kérdést is csak ritkán tették föl. A hangsúly a megtermékenyítő folyamatra volt helyezve, amit a néhai Gordon Childe így fogalmazott meg: "a keleti civilizáció besugározta az európai barbár világot". A mai tudósok ugyanúgy hirdetik ezt a gondolatot, ahogy korábban a görög és a római elődeik tették. Geoffrey Bibby így fogalmazza ezt meg: "Észak- és Kelet-Európa történetét nyugati és déli szemüvegen keresztül tekintik olyan, magukat civilizáltnak tartó emberek, akik a vizsgált népeket magától értetődően barbároknak nézték". Ebből a szempontból valóban igaz, hogy a skandinávok vannak a legtávolabb a

civilizáció forrásaitól és logikus, hogy hozzájuk jut ez el a legkésőbb; ebből következik, hogy joggal tekintik őket az utolsó barbároknak, akik kínzó tüskét jelentenek azoknak az európaiaknak az oldalában, akiképp magukba akarják szívni a keleti civilizációk bölcsességét.

Az a baj csak, hogy az európai őstörténetről alkotott hagyományos véleményt az elmúlt tizenöt évben romba döntötték. A szén-izotópos kormeghatározási technika felborította az eddigi kronológiát, ami ezt a fenti elterjedési elméletet alátámasztotta. Ma már nem vita tárgya, hogy az európaiak jóval az egyiptomi piramisok megépítése előtt hatalmas kőtömbökből emeltek sírokat; Stonehenge régebbi mint a mükénéi civilizáció. A fémfeldolgozás Európában jóval megelőzi kialakulását Görögországban vagy Trójában.

Ezeknek a felfedezéseknek még nem

is igazán tudjuk a jelentőségét, annyi azonban bizonyos, hogy semmiképpen nem tekinthetünk a történelem előtti Európa népeire holmi vadakként, akik tétlenül vártak, mikor részesedhetnek végre ők is a keleti civilizáció áldásaiban. Éppen ellenkezőleg, az európaiak minden jel szerint olyan szervezetttségi fokon éltek, hogy képesek voltak masszív kőtömböket is megmunkálni, és olyan lenyűgöző csillagászati ismeretekkel rendelkeztek, hogy megépítették Stonehenge-et, a világ első csillagvizsgálóját.

Így aztán mindenképpen meg kell kérdőjeleznünk az európaiak előítéleteit a Civilizált Kelet iránt, ami természetsszerűleg együtt kell járjon az "európai barbarizmus" fogalmának újraértékelésével. Ebből a szempontból a vikingek, ezek a barbár maradványnépek, új jelentőségre tesznek szert, és újra kell értelmezzük

azt is, amit a X. századi skandinávokról tudunk.

Először is tudomásul kell vennünk, hogy a "vikingek" sohasem voltak egy egységes népcsoport. Akikkel az európaiak találkoztak, azok elszórt, magányos tengerész csoportok voltak, amelyek egy hatalmas földrajzi területről érkeztek – Skandinávia nagyobb, mint Portugália, Spanyolország és Franciaország együttvéve –, saját feudális államaikból, hogy kereskedjenek vagy kalózkodjanak, vagy a kettőt egyszerre űzzék; a vikingek nagyon kis különbséget tettek a kettő között. De ne feledjük, hogy ugyanígy voltak ezzel a klasszikus görögök és az Erzsébet-kori angolok is.

Valójában ahhoz képest, hogy hiányzott belőlük a civilizáltság és "nem érezték a szükségét, hogy előre nézzenek a jövőbe; csak... a következő csatáig", a vikingek igencsak célzatosan

viselkedtek. A széles körben folytatott kereskedelemre bizonyíték, hogy arab érmék jelentek meg Skandináviában már a Kr. u. 692-beli időkből. A következő száz évben a viking kereskedőkalózok eljutottak Új-Foundlandig is, sőt Szicíliáig és Görögországig is (a déloszi oroszlánokon viking rúna írásjeleket találtak), mint ahogy keleten eljutottak az Uralig, ahol felvették a kapcsolatot a Kínából a "selyem úton" érkező kereskedőkkel is. A vikingek nem építettek birodalmat, ezért tartja úgy a közvélekedés, hogy hatásuk nem volt állandó. Annyira azonban mégis állandónak tekinthető, hogy bizonyos helységneveket ők adjanak Angliában, sőt a normann Rus törzs még a saját nevét is odakölcsönözte az orosz nép elnevezéséhez. Ami pedig olyan apróbb hatásaikat illeti, mint a pogány bátorság, a fékezhetetlen energia, az értékrend,

Ibn Fadlan kézírata megmutatja, milyen sok, tipikusan normann-nak tartott attitűd maradt fenn egészen napjainkig. Van valami döbbenetesen hasonló a modern ember számára a viking életmódban, valami, ami mindmáig roppant vonzó.

A SZERZŐRŐL

Szólnunk kell Ibn Fadlanról is, aki oly egyéni hangon beszéli el ezer évvel ezelőtt megtett útját, ami a tucatnyi nyelvre való lefordítás és átírás ellenére még ma is pontosan kihallik a szövegből.

Személyéről szinte semmit nem tudunk. Minden bizonnyal művelt ember lehetett és kalandjai alapján arra következtethetünk, hogy nem lehetett idős ember. Egyértelműen állítja, hogy személyesen ismerte a kalifát, akit

különösebben nem csodált. (Ebben nem volt egyedül, hiszen al-Muqtadir kalifát kétszer is megfosztották a trónjától, végül saját hivatalnokai mérszárolták le.)

A szerző koráról már többet tudunk. A X. században Bagdad, a Béke Városa, a föld legcivilizáltabb városa volt. Több mint egymillió ember élt híres, kör alakú falain belül. Bagdad volt a szellemi és kereskedelmi központ, a környezet csillogóan elegáns; illatos kertek, hús ligetek, a hatalmas birodalom mindenholnan összehordott gazdagsága.

A bagdadi arabok szigorúan ragaszkodtak Moszlim hitükhöz, Ugyanakkor nyitottak voltak az olyan népek felé is, akik máshogy néztek ki, máshogy viselkedtek vagy másban hittek, mint ők. Az arabok voltak koruk legkevésbé provinciális népe, ami miatt

remekül meg tudták figyelni az idegen kultúrákat.

Ibn Fadlan is kiváló intelligenciájú és megfigyelőképességű ember volt. Egyszerre érdeklődött a mindennapi élet részletei és a hitvilág iránt azoknál a népeknél, ahol csak megfordult. Amit tapasztalt, sokszor vulgáris, obszcén és barbár volt a számára, de nem fecsérelte az időt a prézsmítálásra; amint közölte valamiről, hogy ez bizony nem nyerte meg a tetszését, folytatja már-már hűvösen tárgyilagos megfigyeléseinek leírását. Amiről beszámol, arról igyekszik a lehető legobjektívebben írni.

A nyugati szemnek kissé különccnek tűnhetnek a beszámolóí; nem úgy mond el egy történetet, amihez mi szoktunk. Hajlamosak vagyunk elfeledkezni róla, hogy a mi drámai érzékünk is a szóbeliség hagyományában gyökerezik – ami egy énekmondó élő előadása egy

gyakorta türelmetlen közönség előtt, vagy épp egy nehéz ételektől elbambult hallgatóság előtt. A legrégibb történeteink, az Iliász, a Beowulf, a Roland ének eredetileg elsősorban szórakoztató funkciót töltött be.

Ibn Fadlan azonban íróember, akinek elsődleges célja nem a szórakoztatás volt. Nem is az, hogy dicsőítse a hallgatóság soraiban helyet foglaló patrónusát, vagy hogy megerősítse annak a társadalomnak a mítoszait, amelyben élt. Éppen ellenkezőleg, ő egy követ, aki beszámol küldetéséről; hangneme, akár az adószedőé vagy a néprajztudósé és nem a drámaköltőé. Gyakran tompítja is elbeszélése izgalmas részleteit, nehogy megzavarjak tiszta és világos történeteszövést.

Gyakran ez a szenvtelensége annyira irritáló, hogy nem is vesszük észre, milyen rendkívül jó megfigyelő. Ibn

Fadlan után több száz évvel az utazók elsősorban elszabadult fantáziájuk teremtményeit jegyezték föl, csodás dolgokról számoltak be – beszélő állatokról, tollas, repülő emberekről, találkozásairól behemótokkal és egyszarvúakkal. Még kétszáz évvel ezelőtt is arról írtak az egyébként józan gondolkodású európai utazók, milyen véres háborút folytatnak a majmok az afrikai parasztok ellen.

Ibn Fadlan soha nem bocsátkozik spekulációkba. Minden szava megalapozottnak tűnik, ha pedig hallomás alapján számol be valamiről ezt kivétel nélkül közli is. Ugyanilyen akkurátusan megjegyzi persze azt is, ha valaminek a szemtanúja volt, ezért használja újra meg újra a mondatot, hogy "a saját szememmel láttam".

Végezetül csak annyit, hogy épp ez a tényekhez való ragaszkodása teszi olyan rémisztővé a történetet, amelyet

elbeszél. Mert a köd szörnyeivel, a "hullaevőkkel" való találkozását ugyanilyen részletekre kiterjedően mondja el, a ugyanezzel a szkeptikus óvatossággal, ami a kézirat más részleteire is jellemző. De ezt döntse el maga az Olvasó.

INDULÁS A BÉKE VÁROSÁBÓL

Dicsértessék Allah, a kegyes és megbocsátó, a két világ ura és áldott legyen a Próféta leszármazottja, a mi Urunk és Parancsolónk Muhammad, akit isten oltalmazzon az idők végezetéig!

Ezt a könyvet írta volt Ahmed ibn-Fadlan, ibn-al-Abbász, ibn-Rasid, Ibn-Hammad, Muhammad ibn-Szulejman vazallusa, al-Muqtadir kalifa követe Szaqaliba királyhoz, amelyben beszámol mit látott a türkök, a hazárok, a szaqalibák, a baskírok földjén, Ruszban és a vikingek között, amelyben leírja királyaik történetét s azt is, miként éli a nép mindennapi életét.

Jiltawarnak, Szaqaliba királyának levele érkezett al-Muqtadirhoz, a Hívők Urához. Ebben azt kérte, ugyan küldene valakit, aki megismertetné vallásunk törvényeivel, s aki mecsetet építené a számára, amelynek pulpitusáról megtaníthatná népét az

igaz hitre, s megtérítené országa minden kerületének lakóit; ugyanakkor kívánná a segítségét abban is Urunknak, hogy adna neki tanácsot, miként építsen erődöket és védőműveket. Könyörögve kérte a kalifát, tenné meg ezt neki. Az ügyben Dadir al-Hurami járt el közvetítőként.

Az Igazhitűek Ura, al-Muqtadir, ahogyan azt sokan tudják, nem volt igazságos és erőskezű kalifa, inkább az élvezetek vonzották, hivatalnokainak hízelkedő beszéde, akik aztán bolonddá tették őt és nagyokat nevettek a háta megett. Én nem tartoztam ehhez a társasághoz, s nem voltam a kalifa kedveltje az alábbi okok mián.

A Béke Városában élt egy idős kereskedő, ibn-Karin nevezetű, akinek mindene megvolt, csak a szív és az emberszeretet hiányzott belőle. Ült az aranyán, amiképpen ifjú feleségén is, akit soha senki nem látott, de mindenki

azt mondta róla, hogy minden képzeletet felülmúlóan gyönyörű. Egy napon a kalifa ibn-Karinhoz küldött egy üzenettel, így aztán megjelentem a háznál és bebocsátást kértem a levéllel s a pecséttel. Máig nem tudom, mit tartalmazott az üzenet, de nem is fontos.

A kereskedő nem volt otthon, idegen földön járt üzleteit intézve; elmagyaráztam hát a kapus szolgálónak, hogy mindenképpen ki kell várnom a visszatértét, mert csak a saját kezébe adhatom a levelet a kalifa utasítása értelmében. Így aztán a szolgáló beeresztett a házba, mely procedúra igen hosszadalmas volt, lévén a kapu tele mindenféle zárankkal, lakatokkal, keresztrudakkal és mindennemű merevítőkkal, ahogyan az már szokásos egy zsugori ember házának kapuján. Végül bejutottam és egész nap várakoztam, étvágyam és

szomjam egyre nőtt, de a kuporgató kereskedő szolgái nem kínáltak még frissítőkkal sem.

A délutáni hőségben, amikor az egész ház elcsendesedett s a szolgák is elszenderedtek, magam is elálmosodtam. Ekkor megjelent a szemem előtt egy fehér ruhába burkolt jelenés, egy fiatal és szép nő, akiről azonnal tudtam, hogy a feleség, akit soha emberfia még nem látott. Nem szólt hozzám, csak intett, majd bekísért egy szobába, amelynek aztán belülről bezárta az ajtaját. Mentem örömmel letem benne, s őt sem kellett bátorítani erre, hisz ura idős ember volt, s minden biztonnyal elhanyagolta. Így aztán gyorsan eltelt a délután, amikor hallottuk, hogy a ház ura hazaérkezik. Az asszony azonnal felpattant és eltávozott anélkül, hogy egy szót is szólt volna hozzám, magam pedig sietve megigazítám öltözőkémet.

Bizonyosan súlyos elmarasztalás lett volna osztályrészem, ha a zsugori embert nem akadályozza a bejutásban a sok zár és lakat. Még így is csak a szomszéd szobáig jutottam, amiért is ibn-Karin kereskedő bizonyos gyanúval méregetett, s az iránt érdeklődött, miért tartózkodom itt s nem az udvarban, ahogyan egy küldöncnek illik. Azt feleltem, hogy megéheztem és élelmet s árnyéket kerestem. Gyenge hazugság volt ez a részemről, amit a kereskedő nem is hitt el; bepanaszolt a kalifánál, aki tudom, hogy jól szórakozott a dolgon magában, de a köz előtt szigorú arcot vágott. Így aztán, amikor Szaqiba ura követet kért a kalifától, ez az ibn-Karin ragaszkodott hozzá, hogy engem küldjenek, így aztán valóban engem menesztettek.

Társaságunkban volt Szaqaliba királyának követe, bizonyos Abdallah ibn-Bastu al-Hazari, egy untató és

szeles személy, aki folyton jártatta a száját. Aztán Takin al-Turki, Barsz al-Szaklabi, a két útikalauz és végül jómagam. Bőséggel vittünk magunkkal ajándékot az uralkodónak, feleségének, gyermekeinek és hadvezéreinek. Bizonyos gyógyfüveket is vittünk magunkkal, amelyek Sausan al-Rasira voltak bízva. Ez volt tehát kis csoportunk.

A 309. év Szafar havának 11. napján, csütörtökön (Kr. u. 921. június 21-én) kerekedtünk fel a Béke Városából (Bagdadból). Egy napot időztünk Nahrawanban, aztán gyorsan eljutottunk al-Daskarába, ahol három napot töltöttünk. Innen aztán minden kerülő nélkül egyenesen Hulwanig utaztunk. Itt két napot töltöttünk. Innen Qirmisinbe mentünk, ahol pedig ismét két napig időztünk. Innen felkerekedve eljutottunk Harmadanba, ahol viszont három napot töltöttünk. Innen tovább

Szawába utaztunk, ahol két napot töltöttünk. Majd Ray következett, ahol tizenegy napig vártunk Ahmad ibn-Alira, al-Rasi testvérére, aki Huwar al-Rayban tartózkodott. Rayból Huwar al-Rayba mentünk, ahol három napig maradtunk.

Ez a részlet bepillantást enged Ibn Fadlan leíró módszerébe. Talán az egész kézirat negyed része ily formában íródott, vagyis felsorolva a helységneveket és az ott töltött napok számát. Mi ennek tetemes részét az élvezhetőség kedvéért elhagyjuk.

Tehát Ibn Fadlan és társai észak felé haladtak, aztán végül meg kellett állniuk, hogy kiteleljenek.

Gurganijában való időzésünk hosszúra sikeredett; ott töltöttük Ragab hónap néhány napját, az egész Szaban, Ramadan és Szawwal hónapokat. Hosszú időzésünknek a hideg és a

keserűség volt az oka. Elmondták nekünk, hogy két férfi tevékkel ment az erdőbe fáért. Elfeledtek azonban tűzszerszámot vinni magukkal, amiért is tűzgyújtás híjával kellett az éjszakát eltölteniük. Amikor másnap reggel felserkentek, a tevék immár kőkeménnyé fagytak a halálban.

Gurganija utcái és piactere, ahogy azt saját szememmel megfigyelhettem, teljesen kihaltak voltak a hideg miatt. Úgy mentünk végig az utcán, hogy nem találkoztunk senkivel. Egyszer kiléptem a fürdőházból és mire bementem a házamba, szakállam egy tömbbe fagyott össze. Le kellett üljek a tűz elé, hogy kiolvasszam. Nappalaim és éjszakáim egy olyan házban töltöttem, amely egy másik házban belül volt, egy házban belül felvert türk filcsátorban, minden ruhámat magamra húztam és szőrmékbe burkolódtam. De még így is gyakorta előfordult, hogy orcám

odafagyott a párnámhoz.

Ebben a szélsőséges hidegben gyakran tapasztaltam, hogy a föld megrepedt, s láttam, hogy hatalmas fákat hasít hosszában ketté a fagy. A 309. év Szawwal havának közepe felé (992 februárjában) az időnek járása kezdett megváltozni, a folyó, megolvadt és megszereztük a további utunkhoz szükséges holmikat. A türköktől tevéket vettünk és tevebőrből készült csónakokat a türkök földjén lévő folyókon való átkelésre.

Három hónapra való kenyeret és szárított húst vettünk. Városbeli ismerőseink elküldték minket újabb ruhákért. Ijesztő szavakkal ecsetelték, minő nehézségek elé nézünk, mi úgy sejtettük, erősen eltúlozzák mondandójukat, ám mikor magunk is megtapasztaltuk ezeket, jóval nagyobbak bizonyultak ezek a

megpróbáltatások, mint amit mondának nekünk korábban.

Mindannyian előbb egy rövid, arra egy hosszú kabátot vettünk magunkra, afölé egy tulupot, majd arra rá egy burkát, majd egy filcből készült csuklyát, amelyből csak a szemünk kandikált ki. Hasonlóképpen alsóneműnkre hosszú nadrágot húztunk, majd lábunkra házipapucsot, arra rá pedig nemezcsizmát. Amikor felmáztunk tévéinkre, alig bírtunk mozogni a sok ruhától.

A jogtudós és a tanár apródjaikkal, akik Bagdadból kísérték bennünket, elköszöntek tőlünk, mert féltek az új országba való belépéstől, így aztán én, a kalifa követe, a sógorom és a két apród, Takim és Barsz folytattuk az utat.*

(Az egész kéziratban Ibn Fadlan következetlen, amikor az expedíció*

nagyságáról és összetételéről ír. Hogy ennek az-e az oka, hogy feltételezi az olvasóról, hogy ismeri a csoport tagjait, vagy esetleg az, hogy elvesztek a szöveg bizonyos részei, ma már nem kideríthető. A társadalmi szokások is belejátszhatnak ebbe, ugyanis Ibn Fadlan soha nem említi, hogy csoportja nagyobb lenne, mint néhány egyén, holott valójában százan is, ha nem többen lehettek. Kétannyi lóval és tevével Ám valószínű, hogy Ibn Fadlan a szó szoros értelmében nem számol a rabszolgákkal, a szolgálókkal és a karaván alacsonyabb rangú tagjaival.)

A karaván felkészült az indulásra. Szolgálatunkba fogadtunk egy városlakót útikalauznak, név szerint bizonyos Qlawuszt. Azután a Mindenható nevével ajkunkon a 309. év Dulqada havának harmadik napján

hétfőn (922. március 3-án) búcsút vettünk Gurganija városától.

Még ugyanezen a napon megálltunk, Zamgan váránál: e ponton jut át az ember a türkök földjére. Másnap korán folytattuk utunkat Git felé. Itt olyan nagy hó hullott, hogy a tevék térdig süllyedtek beléje; így aztán két napig pihentünk.

Folytattuk utunkat a türkök élettelen és puszta szteppéjén anélkül, hogy ember fiával találkoztunk volna. Tíz napig haladtunk a kegyetlen és szüntelen hóviharban, amelyhez képest a Hwarezmben érzett hideg olyan volt, mint egy nyári nap, így aztán ki is vertük fejünkből a gondolatokat, hogy feladjuk és nem megyünk tovább.

Egy nap igen kegyetlen hidegben haladtunk, Takin apród mellettem lovagolt együtt egy türkkal, akivel türk nyelven beszélgettek. Takin nevetve mondta nekem: – Ez a türk azt mondja: "Mit akar tőlünk az Úr? Megvesz minket

az isten hidege. Ha tudnám, mit akar, megadnám neki".

Mire én ezt mondtam: – Mondd meg neki, hogy az Úr nem akar mást, mint hogy azt mondja: "Nincs más Isten Allahon kívül."

A türk felnevetett és így felelt: – Ha tudnám, biz mondanám.

Ezután egy erdőhöz értünk, ahol sok száraz fát találtunk, ezért megálltunk. A karaván nagy tüzeket gyújtott, ahol melegedtünk, levettük ruháinkat és szárítkoztunk.

Ibn Fadlan karavánja minden jel szerint melegebb éghajlatú térségbe érkezett, mert a továbbiakban nem történik említés a szélsőségesen hideg időről.

Újból útra keltünk és minden nap éjfélről a délutáni imáig lovagoltunk tovább – déltől egyre fokozottabb

tempóban –, azután megpihentünk. Miután tizenöt éjszakán keresztül így módon haladtunk, megérkeztünk egy sziklás hegységhez. A sziklák között források törtek elő, amelyek helyenként kis tavakká duzzadtak. Erről a helyről tovább mentünk egészen addig, míg el nem értük azt a türk törzset, akik ogúzoknak nevezik magukat.

AZ OGUZ TÜRKÖK ÉLETE

Az oguzok nomádok és házakat nemezből építik fel. Csak átmenetileg élnek egy helyen, aztán tovább hurcolkodnak. A nomád szokásoknak megfelelően hol itt, hol ott állítják fel házaikat. Bár kemény feltételek között élnek, olyanok, mint az elbitangolt szamarak. Istenhez nem kötődnek vallással. Nem imádkoznak, viszont vezetőiket Úrnak szólítják. Amikor tanácsot kérnek vezetőiktől, ez így hangzik: "Ó, Uram, mit tegyek ebben és ebben a dologban?"

Hallottam, hogy ilyesmit is mondtak: "Egy az Isten, Allah és Mohamed az ő prófétája", de ezt csak azért mondják, hogy megnyerjék a moszlimok rokonszenvét, s nem azért, mert maguk hinnének benne.

Az oguz törkök ura Jabgu. Így hívnak egyébképpen mindenkit, aki ennek a törzsnek az élére kerül. Helyettese,

vagyis a mindenkori helyettes pedig a Kudarkin.

Az oguzok nem mosakodnák székelés és vizelés után, nem fürdenek magürítés után sem, se más alkalommal. Nincs közük a vízhez, különösen is télen. Sem kereskedő, sem moszlim nem mosakodhat a jelenlétükben, hanem csak éjszaka, amikor a türkök nem látják, mert akkor bedühödnének és mondanák: "Ez az ember rontást akar ránk hozni, ezért mártja magát vízbe", és nagyösszegű büntetést fizettetnének vele.

Mohamedán csak akkor léphet a türkök földjére, ha az oguzok egyike vendégül látja, akinél ott lehet és akinek öltözékeket hoz az Iszlám földjéről és feleségének borsot, mazsolát és mogyorót. Amikor a moszlim megérkezik vendéglátójához, utóbbi sátrat ver neki és birkákat ad neki, hogy a moszlim azokat levághassa. A türkök

nem vágják le a birkát, hanem addig ütik a birka fejét, amíg az ki nem múlik.

Az oguz asszonyok nem viselnek fátylat sem férfiak, sem idegenek társaságában. De a nők más testrészüket sem takarják el más férfi társaságában. Egy nap megálltunk egy türk sátránál, akinek ott volt a felesége is. Midőn beszélgetőnk, az asszony fölhúzta szoknyáját és megvakarta a szemérmét, s mi mindezt láttuk. Elfedtük arcunkat és az Úr bocsánatát kértük. A férj erre felnevetett és monda a tolmácsnak: "Mondd meg nekik, hogy azért fedjük fel magunkat a jelenlétükben, hogy láthassák s piruljanak, s tudják, hogy mégsem kaphatják meg. Ez jobb, mintha az ember befedi magát és mégis mindenkinek kapható."

Körükben ismeretlen a házasságtörés. Akit ezen kapnának, azt menten kettétépik, aminek ez a módja: két

szomszédos fa ágait egymáshoz húzzák, s a férfi végtagjait az ágakhoz kötik, aztán eleresztik az ágakat, s a hozzákötözött férfi kettészakad.

A pederasztíát a törkök szörnyűséges bűnnek tekintik. Egyszer egy kereskedő a Kudarkin klánjánál vendégeskedett. Ez a kereskedő azért időzött a Kudarkinnál, hogy birkákat vegyen. A vendéglátónak volt egy pelyhes állú fia, akit a vendég folyton folyvás félre akart volna vonni, míg végül a fiú bele is egyezett. Azonközben a vendéglátó in flagrante delicto érte őket.

A törkök meg akarták ölni mind a kereskedőt, mind pedig a fiút. De a kereskedő könyörgésére megengedték, hogy megválthassa az életét. Négy száz birka árát fizette ki azért, amit tett a fiúval, azután sietve eltávozott a törkök földjéről.

A türk férfiak kitépik szakállukat, csak bajszukat hagyják nőni.

A házassági szokásaik a következők: valaki megkéri egy másik család nőtagjának a kezét meghatározott jegyajándék fejében. Ez a legtöbbször tevékből, teherhordó állatokból és más dolgokból áll. Senki nem viheti el az asszonyát, amíg nem teljesítette a kötelességét, amiben megegyezett a család férfitagjaival. Ha azonban teljesítette, minden hűhó nélkül bemegy a lány sátrába, aztán a lányt a szülei elé vezeti, akik ebben nem akadályozzák meg.

Ha egy férfi, akinek felesége és gyerekei vannak, meghal, akkor asszonyát a legidősebb fia viszi az ágyába, feltéve, hogy az asszony nem a fiú anyja.

Ha egy türk megbetegszik és vannak rabszolgái, akkor ezek viselik gondját, mert a családjából senki nem mer közelébe menni. Felállítanak neki egy sátrat a házaktól félreeső helyen,

ahonnét nem jön ki, míg meg nem hal vagy jobban nem lesz. Ha rabszolga vagy szegény ember betegszik meg, akkor kiviszik a sivatagba és a sorsára hagyják.

Amikor egy vagyonos ember meghal, akkor egy ház formájú nagy gödröt ásnak neki, felöltöztetik qurtaqjába, derekára kötik az övét, vállára teszik az íját és kezébe részegítő itallal teli fából készült ivókupát tesznek. Az ember minden vagyonát behordják a házba. Aztán a ház fölé egy másikat építenek, afféle sárkupolát.

Aztán leölik a halott lovait. Megölik mind a százat vagy kétszázat, amennyi csak van neki, ott a sír mellett. A gyászolók megeszik a húst, csak a fejet, a patákat, a bőrt és a farkot hagyják meg, amiket fapóznákra terítenek s mondják: "Ezek a paripák nyergel be a halott a Paradicsomba."

Ha a halott hős katona volt, aki sok ellenséget megölt, akkor pontosan annyi faszobrot helyeznek mellé a halottas házba, ahányat megölt, s mondják: "Ők lesznek az apródjai, akik szolgálnak neki a Paradicsomban."

Olykor előfordul, hogy egy-két napot késlekednek a lovak leölésével, ilyenkor az öregek mosogatják őket, mondván: "Álmomban láttam a halottat, aki ezt monda nékem: íme, itt vagyok. A társaim megelőztek, s a lábam túl gyenge, hogy kövessem őket. Nem tudom utolérni őket és magamra maradok." Ilyenkor leöldözik a lovakat és kiakasztják a bőrüket a sír köré. Egy-két nap elteltével azután így szól az öreg: "Láttam a halott embert álmomban, aki ezt mondta nekem: Mondd meg a családomnak, hogy felépültem gyengeségemből."

Ilyenformán óvja az ogúz hagyományt az öreg, mert az élők, bizony szívesen megtartanák maguknak a halott lovait.*

(Farzan, aki Ibn Fadlan nagy csodálója, úgy véli, hogy ez a passzus bizonyítja "egy mai néprajztudós érzékenységet, aki nemcsak leírja egy népcsoport szokásait, hanem az azt elősegítő mechanizmusokat is. Egy nomád előljáró lovai leölésének gazdasági jelentősége hasonló a mai örökösödési adóhoz: vagyis késlelteti az örökösök vagyonfelhalmozását. Bár a vallás írja ezt elő, nem lehetett különösebben népszerű gyakorlat, ahogyan a mai adózás sem az. Ibn Fadlan tökéletesen megmutatja, hogyan kényszerítik a szokást rá a habozóra.")*

Végül folytattuk utunkat a türk királyságban. Egy reggel odajött hozzánk egy türk ember. Alakja torz

volt, rákérgesedett a mocskok, viselkedése taszított, egyszóval alantas egy lény volt. Így szóla. "Megálljatok!" Az egész karaván engedelmesen megállt. Ekkor folytatta: "Nem folytathatjátok utatokat." Mi erre ezt mondánk: "A Kudarkin barátai vagyunk." Erre nevetni kezdett és monda: "Ki az a Kudarkin? Belerondítok a szakállába."

Egyikünk sem tudta, mit tegyen e szavakra, mire a türk ezt mondta: "Bekend." Ez "kenyeret" jelent Hwarezm földjén. Átadtam neki néhány lapos kenyeret. Miután eltette őket, ezt mondta: "Mehettek. Védelmem alatt álltok."

A türk hadsereg parancsnokának birtokára értünk, akit Etrek ibn-al-Qtangnak hívtak. Sátrakat veretett fel a számunkra, hogy ott szállásoljuk el magunkat. Neki magának hatalmas lakása volt, számos szolgálóval vette

körül magát. Odaterelt nekünk birkákat, hogy magunk vágjuk le őket, s kaptunk lovakat is használatra. A türkök azt mondták róla, hogy ő köztük a legjobb lovas, és valóban egy nap a saját szememmel láttam, hogy versenyzés közben észrevett a magasban egy vadlibát a levegőben. Alája lovagolt és menet közben lőtte le nyilával.

Egy Mervből való öltözéssel ajándékoztam meg, egy pár piros csizmával, egy brokát és öt selyem kaftánnal. Ékes szavakkal mondott köszönetet értük. Levette eddig viselt brokát kabátját, hogy fölvehesse az ajándékba kapott ruhákat. Ekkor pillantottam meg, hogy a qurtaq, melyet közvetlenül testén viselt, rongyos volt és mocskos. De errefelé az a szokás, hogy senki nem veszi le az, alsóruházatát, amíg az szét nem esik. A vitéz férfiú nemcsak a szakállát, de bajuszát is kiszedegette, amitől úgy nézett ki, mint

egy suhanc. És mégis, ahogyan azt megfigyelhettem, ő volt köztük a legjobb lovas.

Úgy hittem, hogy a bőkezű ajándékok megnyerik nekünk a barátságát, de nem így történt. Ármánykodó egy ember volt.

Egy nap alvezéreiért küldött, név szerint Tarhanért, Janalért és Glyzért. Tarhan volt a legbefolyásosabb közöttük; nyomorék volt, béna és egyik keze csonka. Imigyen szólott hozzájuk. "Ezek az arabok királyának küldöttei a bolgárok királyához, de nem akarom tovább engedni őket, mielőtt ki nem kérem a tanácsokat."

Ezután Tarhan szóla: "Ilyen dologgal még soha nem találkoztunk. Soha a szultán követe át nem utazott országunkon, mióta mi és elődeink ezen a földön élnek. Én úgy látom, hogy, a szultánnak nem tiszták a szándékai. Ezeket az embereket ő valójában a hazárok földjére küldte, hogy ellenünk

hangolja őket. A legjobb, ha felnégyeljük őket és elvesszük minden marhájukat."

Egy másik így beszélt: "Nem, inkább vegyük el mindenüket és engedjük, hogy pőrén visszatérjenek oda, ahonnet jöttek."

A harmadik így szóla: "Vannak embereink a hazár király fogságában, inkább küldjük őket oda váltságdíj fejében."

Hét álló napon át vitatkoztak a dologról illetén formán, miközben helyzetünk a halálhoz volt hasonlatos, míg végre továbbengedtek bennünket. Tarhannak két mervi kaftánt adtunk ajándékba, valamint borsot és néhány kenyérlepényt.

Így utaztunk tovább, míg a bagindi folyóhoz nem értünk. Ott elővettük tevebőr csónakjainkat és átraktuk beléjük a tevékről a málhát. Amikor mindegyik csónak megtelt, ötösével,

hatosával, esetleg négyesével beléjük ültünk. Jávorfákról ágat metszettünk és azt használtuk evező gyanánt. Így keltünk át a folyón. A tevék és a lovak átúsztak.

A folyón való átkeléskor életbevágóan fontos, hogy előbb fegyveresek szálljanak partra a karaván többi része előtt, hogy megvédjenek minket a baskírok támadásától, miközben a karaván nagy része még benn van a vízben.

Így keltünk át a Bagindi folyón, majd hasonlóképpen a Gamnak nevezett folyón is. Majd az Odilon, az Adrnon, a Warson, az Ahtin, végül a Wbnán. Ezek mind nagy folyók.

Így érkeztünk meg a pecenegek közé, akik egy nagy, békés tó mellett élnek, amely akkora, akár egy tenger. Sötétbarna, erős emberek ezek, s a férfiak borotválják a szakállukat. Az ogúzokhoz képest szegények, akiknek

10 ezer lovuk és 100 ezer birkájuk volt. A pecenegek azonban szegények, s nem is töltöttünk körükben egy napnál többet.

Elindultunk és elértünk a Gajih folyóhoz. Ez volt a legnagyobb, legszélesebb és legsodróbb folyó mind közül. A saját szememmel láttam, ahogy fölfordult benne egy bőrcsónak és az emberek belefulladtak. Sok kísézőm meghalt és több teve és ló is a vízbe fulladt. Nagy nehézségekkel keltünk át. Néhány nappal később átkeltünk a Gaha folyón, majd az Azsn folyón, a Bagagon, a Smuron, a Knalon, aztán a Szuhon, végül a Kiglun. Végül aztán megérkeztünk a baskírok földjére.

A Jakut-féle kéziratban rövid leírás foglalkozik Ibn Fadlan baskíriai tartózkodásával; sok tudós megkérdőjelezi a passzusok eredetiségét. A leírás valóban felszínes,

mi több, unalmas, főleg azokat a törzsfőket és nemes embereket sorolja föl, akikkel találkozott. Maga Ibn Fadlan is azt mondja, hogy nem érdemelnek a baskírok különösebb figyelmet, ami nagyon is furcsa megjegyzés egy kíváncsi utazó szájából.

Végül elindultunk a baskírok földjéről, átkeltünk a Germans folyón, az Urn folyón, majd a Wtig folyón, a Nbasnh folyón, a Gawsin folyón; a fent említett folyók között két, három vagy négy napi járóföldnyi távolság volt.

Így érkeztünk el a bolgárok földjére, ami a Volga folyó partján kezdődik.

AZ ELSŐ TALÁLKOZÁS A VIKINGEKKEL

A saját szememmel láttam hogyan érkeztek meg a vikingek* a Volga folyóhoz áruikkal és hogyan vernek sátrat a folyó partján. Soha nem láttam még ekkora embereket; olyan magasak voltak, mint a pálmák, arcuk vörös volt. Nem viseltek kaftánt, csak valami durva köpenyt, amit egyik vállukra vetve hordtak, hogy kezük szabad legyen.

(* Ibn Fadlan valójában a "Rusz" kifejezést használja, ennek a viking törzsnek a nevét Leírásában a legtöbbször a skandinávokról saját törzsi neveket használva szól, olykor pedig "varégoknak" nevezi őket, összefoglaló kifejezés gyanánt A történészek viszont manapság varégnak azokat a skandináv zsoldosokat nevezik, akik a Bizánci Birodalom szolgálatába álltak. A fogalmi zűrzavart kerülendő, fordításunkban mi következetesen "vikingekről" fogunk

beszélni.)

Minden viking fejszét, tört és kardot hord magánál, e fegyverek nélkül soha nem látni őket. Kardjaik szélesek, pengéjük hullámos élű, Frankhonban készítik őket. Nyakuktól ujjuk, hegyéig minden férfit tetoválás borít, fák, virágok, élőlények és mindenféle más dolog képei.

A nők mellükhöz erősítve vas, réz, ezüst vagy arany ládikát hordanak, attól függően, mennyire tehetős a férjük. Ehhez a ládikához egy gyűrűt erősítenek, amelyben egy tör van, s mindezt keblükön viselik. Nyakukban pedig ezüst- vagy aranylánc van.

Ők a legmocskosabb emberfajta, amelyet isten megteremtett. Nem mossák meg alfelüket szükségük elvégzése után, de házasesetük gyakorlása után sem. Annyira sem

törődnek a tisztasággal, mint a vadszamarak.

Saját földjükről érkeznek, horgonyt vetnek a Volgán, ami egy nagy folyó és tágas faházakat építenek a partján. Minden ilyen házban tíz vagy húsz ember él, vagy több vagy kevesebb. Mindenkinek van egy fekhelye, amelyet azokkal a szép lányokkal oszt meg, akiket eladásra kínál. Nagy valószínűséggel örömet is leli valamelyikben, miközben a barátai nézik ezt. Gyakorta többen is ekképpen foglalatoskodnak, társaik szeme láttára.

Időről időre megjelenik egy kereskedő, hogy leányt vásároljon, s a gazdát ölelkezés közben találja, aki csak azután egyezkedik, hogy kedvét lelte saját portékájában; mindebben senki nem talál semmi kivetnivalót.

Minden reggel egy rabszolgalány egy tál vizet helyez gazdája elé, aki megmossa arcát és kezét, majd haját,

amit a tál felett ki is fészül. Ezután kifújja az orrát és beleöblíti a száját a vízbe. Amikor végez, a lány a következő férfi elé helyezi a tálat, aki a fenti módon tesz. Így viszi körbe a lány a ház lakói előtt a tálat, míg mindenki bele nem fújja az orrát, s bele nem köp, s bele nem mossa a kezét és arcát.

Ez a dolgok normális menete a vikingek között, amit a saját szememmel láttam. Érkezésünk idején volt valami nézeteltérés az óriástermetű emberek között, amelynek az alábbi volt a lényege:

Törzsi vezetőjük, egy Wyglif nevű férfi megbetegedett, ezért a táborhelytől távolabb felállítottak a számára egy beteg-sátrat, ahol kenyéren és vízen tartották. Senki sem mert a közelébe vagy látogatta meg ez alatt a hosszú idő alatt. Nem volt mellette rabszolga sem, aki ápolta volna, mert a vikingek hite szerint minden férfinak a saját erejéből

kell legyőznie a betegséget. Sokan úgy gondolták, hogy Wyglif soha nem csatlakozik ismét hozzájuk a táborban, hanem meghal.

Egy fiatal nemesembert, bizonyos Buliwyfet választották vezetőjüknek, de nem foglalhatta el a helyét, amíg törzsfőjük élt. Ez okozott bizonyos feszültséget körükben érkezésünk idején. Ennek ellenére nem lehetett aggódó vagy szomorú ábrázatú és siránkozó embert látni a Volga parti táborban.

A vikingek nagy jelentőséget tulajdonítanak a vendéglátásnak. Minden látogatót meleg szívvel fogadnak, bőségesen ellátják élelemmel és ruhával, a nemesek versengenek, ki közöttük a legbőkezűbb vendéglátó. Karavánunk tagjait Buliwyf elé vezették, aki nagy lakomát adott a tiszteletünkre. Ezen maga Buliwyf ült a díszhelyen, magas embernek láttam, erősnek,

bőrének, hajának és szakállának színét szinte fehérnek láttam. Tartása is olyan volt, mint aki vezetőnek született.

Mivel láttuk, mekkora jelentőséget tulajdonítanak a lakomának, mi is mímeltük az evést, ugyanis az étel gonoszul rossz volt, s maga a lakoma inkább az ennivalónak és az innivalónak a dobálása és kilocsolásából állt, amit persze nagy nevetés és jókedv kísért. Bevett dolognak látszott, hogy a mulatozás kellős közepén egy-egy nemesúr kedvét lelje egy fiatal rabszolgalányban társai szeme láttára.

Mikor ezt láttam, elfordultam és mondtam: "Bocsáss meg, Istenem," mire a vikingek jót nevettek zavaromon. Egyikük lefordította nekem, hogy hitük szerint Isten kegyesen tekint az ilyen örömökre. Ezt mondta: "Ti arabok olyanok vagytok, mint a vénasszonyok, rettegetve remegtek az élet láttán."

Ekképpen válaszoltam: "Én vendég vagyok nálatok, s Allah megmutatja nekem az igaz utat."

Erre ismét nevetés robbant ki belőlük, de nem tudtam, mi adott okot az újabb jókedvre.

Viking szokás a küzdelem tisztelete. Ezek a hatalmas emberek szünet nélkül verekszenek; soha nincs köztük béke, sem az egy törzshöz tartozók között, sem pedig testvéri törzseik között. Küzdelemről és barátságról énekelnek, s hitük szerint a legnagyobb kitüntetés egy harcos számára küzdelemben elesni.

Buliwyf lakomáján egy férfi csatadalt énekelt, amit nagyon élveztek, de nem sokan énekelték vele. Az erős italok gyorsan állattá alacsonyítják a vikingeket; miközben szólt a dal, két férfi vidáman vívni kezdett, ami aztán rövidesen két részeg ember dulakodásává alakult, végül halálos

küzdelemmé lett. A bárd egy pillanatra sem hagyta abba az éneklést. Saját szememmel láttam, hogy vér csöppent az arcába, mire kezének egyetlen mozdulatával letörölte azt, s folytatta a dalt.

Ez nagy hatással volt rám.

Ekkor történt, hogy Buliwyf, aki ugyanolyan részeg volt, mint a többiek, rámparancsolt, hogy énekeljek valamit nekik. Nem akartam magamra haragítani, ezért előadtam egy részletet a Koránból, amit egy tolmács fordított viking nyelvezetre. Nem arattam nagyobb sikert, mint az ő dalnokuk, végezetül pedig Allah bocsánatát kértem, hogy profanizáltam szent szavait, s a felszínes fordítás miatt, ugyanis maga a tolmács is részeg volt.*

(Az arabok mindig kényelmetlenül érezték magukat, ha a Koránt kellett lefordítani. A legkorábbi sejkek úgy*

találták, hogy a szent szöveget nem szabad fordítani, a tiltást minden bizonnyal vallási meggondolások motiválták. De mindenki, aki csak megkísérelte a Koránt fordítani, egyetért a legvilágibb ok kapcsán is; az arab tömör nyelv természete szerint, s a Korán, ami eredetileg költészeti alkotás, még összetettebb. A szó szerinti jelentés visszaadása miatt – hogy az eredeti arab szöveg eleganciájáról és finomságairól ne is beszéljünk – minden fordító terjedelmes előszóban kéri az olvasó bocsánatát

Ugyanakkor az iszlám aktív és terjeszkedő gondolatrendszer, a tizedik század volt az elterjedésének csúcspontja. Ez a terjeszkedés elkerülhetetlenül szükségessé tette a fordítást az újabb hívek számára Tehát számos fordítás készült, bár az arabok szempontjából ez nem volt valami örvendetes fejlemény.)

Két napot töltöttünk a vikingek között, s aznap reggel, mikor terveink szerint útra akartunk kelni, megtudtuk, hogy Wyglif meghalt. Úgy gondoltam, jobb ha tanúja leszek annak, ami történik.

Először is sírba tették, ami fölé egy tetőzetet emeltek, majd a következő tíz nap során kiszabták és megvarrták a ruháit.*

(Ez önmagában rémisztő lehetett egy meleg éghajlatú vidékről érkező arab számára. A moszlim gyakorlat gyors temetést kívánt, legtöbbször még a halálozás napján, gyors rituális mosdatás és ima után.)*

Összehordták a halott javait és három egyenlő részre osztották. Az első rész a családot illette, a másodikból fizették a halotti ruhák elkészítését, a harmadik részért erős italokat vettek arra a

ceremóniára, amikor egy fiatal lány is követi gazdáját a tűzhalálba.

A bort eszement módon éjjel-nappal vedelik, mint ahogy arról már beszámoltam. Nem ritka, hogy a férfi kupával a kezében búcsúzik az árnyékvilágtól.

Wyglif családja megkérdezte az összes lányt és apródot: "Melyőtök akar az úrral meghalni?". Egy lány válaszolt: "Én." Amint ezt a szót kimondotta, már nem volt szabad akarata; ha meggondolta is volna magát, immár nem tehetett.

A válaszoló leányt két másik lány gondjaira bízták, akik vigyáztak rá, követték mindenhová, és olykor még a lábát is megmosták. Az emberek a halottal voltak elfoglalva – ruhákat varrtak neki, s elkészítettek mindent, ami csak kellett. Ez alatt az idő alatt a lány ivott és énekelt, vidám volt és boldog.

Eközben Buliwyfnek, aki a következő törzsfő vagy király lett volna, riválisa támadt egy Thorkel nevű férfi személyében. Őt nem ismertem, annyit tudtam róla, hogy csúnya és fekete, ami kirítt eközül a szőke nációból. Ő maga tört a hatalomra. Mindezt csak a tolmáctól hallottam, mert külsőre semmi jele nem volt, hogy a temetési előkészületek nem a megszokott módon folynak.

Buliwyf nem vett részt a temetés előkészítésében, ugyanis nem tartozott Wyglif családjához, s a szokások szerint a család készíti elő a temetést. Buliwyf ehelyett a vidám ünneplőkhöz csatlakozott, és egyáltalán nem viselkedett királyi módon, leszámítva az esti lakomákat, amikor a magas ülésen foglalt helyet, amit a király számára tartanak fenn.

Ily módon ült a széken Buliwyf: Ha egy viking valóban király, akkor ő ül az

asztalfőn egy nagy kőből készült karosszékben. Ilyen volt Wyglif széke is, de Buliwyf ezen nem a megszokott módon ült. Ehelyett a karfára kuporodott, ahonnét gyakran leesett, ha már sokat ivott és nagyokat nevetett ezen. Az a szokás, hogy csak azután foglalhat a székben helyet, ha Wyglifet már eltemették.

Mindez idő alatt Thorkel a többi nemes emberrel szőtte az összeesküvést. Ekkor tudtam meg, hogy engem is valami varázslónak vagy boszorkánymesternek tartanak, ami nagyon elkeserített. A tolmáctól megtudtam, hogy Thorkel azzal vádol, hogy én okoztam Wyglif halálát, s miattam lesz Buliwyf a trón örököse; holott valójában nem volt az egészben semmi részem.

Néhány nap elteltével indulni akartunk tovább ibn-Baztuval, Takinnal és Barsszal, de a vikingek nem engedtek,

mondván maradnunk kell a temetésig, s tőreikkel fenyegettek minket, amelyeket mindig maguknál hordanak. Így aztán maradtunk.

Amikor eljött a napja, hogy Wyglifet és a lányt a lángoknak adják, a főnök hajóját kivontatták a folyópartra. Négy hasáb nyírfával vették körül, és ember alakú faszobrokat helyeztek beléje.

Eközben az emberek ide-oda járkáltak és olyan nyelven beszéltek, amit nem értettem. A vikingek nyelve sérti a fület és nehezen érthető. A halott főnök még mindig a sírjában hevert, ahonnét majd kihozzák. Előbb előhozták a fekhelyét és a hajóra vitték, s letakarták görög aranyszövettel. Aztán jött egy öregasszony, akit ők a halál angyalának neveznek, s aki elrendezte a személyes holmikat a fekhelyen. Ugyanez az öregasszony felügyelte a ruhavarrást és az egész előkészületet. Ugyanő lesz az, aki majd meg fogja ölni a lányt. Saját

szememmel láttam az Öregasszonyt. Fekete haja volt, vaskos és alattomos nézésű.

Ezután odamentek a sírhoz és, előhozták a halottat. Ekkor láttam, hogy egészen megfeketedett, amit az országban uralkodó hidegnek tulajdonítottam. Melléje raktak a sírban erős italokat, gyümölcsöket és rablott kincseket; ezeket most előhozták. A színén kívül a halott Wyglifen nem látszott semmi változás.

Buliwyf és Thorkel egymás mellett állt, kifelé a legnagyobb barátságot mutatva az egész temetési szertartás alatt, s mégis lerítt róluk, hogy nincs igazság az arckifejezésükben.

A halott Wyglif királyt ezután felöltöztették, ráadták csizmáját, aranykaftánját, fejére aranyszövetből készült sapkát helyeztek. Ezután felvitték a hajón lévő sátorba, leültették a heverőre, s párnákkal sáncolták körül,

elébe helyezték az italokat, gyümölcsöket és fűszerszámokat.

Majd hoztak egy kutyát, ketté vágták és azt is a hajóra dobták. Ezután a király mellé tették a fegyvereit, később elővezettek két lovat, amelyeket habosra hajszoltak, majd egyiket Buliwyf a másikat Thorkel ölte meg, aztán karjukkal darabokra kaszabolták a dögöket és a darabokat a hajóra hányták. Buliwyf gyorsabban ölte le a lovat, mint Thorkel, ami a körben állóknak láthatóan valami jelentőséggel bírt, én azonban nem fejthettem meg a jelentést.

Most két ökröt vezettek elő; ezeket is darabokra vágták és a hajóra dobálták. Végül előhoztak egy kakast és egy tyúkot, megölték és a hajóra vetették őket.

Eközben a halálra szánt leányzó fel-alá sétálgatott, egymás után betérve az odakint felállított sátrakba. A sátrak

lakói kedvüket lelték benne, mondván: "Mondd meg a gazdádnak, hogy csak az iránta érzett szeretetből cselekedtem így."

Most már késő délután volt. Ezután odavezették a lányt egy ajtókeretszerű képződményhez, majd fellépett a férfiak tenyerébe, akik felemelték a keret tetejére. Ekkor mondott valamit az ő nyelvükön, miután leemelték onnét. Majd újból fölemelték, mint annak előtte, azután újból, immár harmadszor is. Ekkor a kezébe adták a tyúkot, melynek fejét levágta és elhajította.

Megkérdeztem a tolmácsot, miért tette ezt. Ez vala a válasza:

"Elsőnek azt mondotta: Íme, látom atyámat s anyámat. Másodszor azt: Íme látom halott rokonaim. Harmadszor azt: Íme, látom a gazdám, aki a Paradicsomban ül. A Paradicsom csodaszép zöld. Ott vannak vele a férfiak és a fiúk. Hív engemet, ím

engedjetelek hozzá."

Ekkor elvezették a lányt a hajóhoz. Itt levette két karperecét és a halál angyalának nevezett vénasszonynak adta, aki megölni készülte. Levette két bokaperecét is, és odaadta a szolgálólányoknak, akik a halál angyalának lányai voltak. Ezután beemelték a hajóba, de nem engedték oda a sátorhoz.

Ezután lándzsás, pajzsos férfiak jöttek a hajóra és egy erős itallal teli kupát nyújtottak neki. Elvette, egy dalt kántált, aztán kiürítette. Ekképpen magyarázta a tolmácsom: "Ezennel búcsúmat veszem azoktól, akik kedvesek voltak a számomra." Majd egy újabb kupát nyújtottak neki, ami felett hosszas éneklésbe kezdett. A vénasszony noszogatta, hogy fejezze be és igya ki késlekedés nélkül a kupát, aztán menjen be a sátorba a gazdájához.

Eddigre a lány láthatóan szédelgett.*

(Vagy valószínűbb, hogy "transzba esett". A latin nyelvű kéziratban "cerritus" szerepel, míg Jakut krónikája a "megszédült, kótyagos" értelmű arab szót használja.)*

Elindult a sátor felé, amikor a vén szipirtyó elkapta a nyakát és berántotta a sátorba. Ebben a pillanatban a férfiak elkezdték hangosan ütni a pajzsukat lándzsájukkal, hogy elnyomják a lány rémült sikolyát, nehogy elvegye a kedvüket attól, hogy gazdájukkal akarjanak halni a jövőben.

Hat férfi lépett be a lány után a sátorba, akik kivétel nélkül testi kapcsolatot létesítettek a lánnyal, ezután lefektették a gazda mellé az ágyba, miközben két férfi a kezét, másik kettő a lábát fogta le. A halál angyalának nevezett vénasszony ezután hurkot helyezett a nyakába,

amelynek két végét két férfi kezébe adta, hogy majd húzzák. Ő egy széles pengéjű törrel a bordák közé döfött és előretolta a pengét, miközben a férfi megszorította a kötelet.

Ezután a halott Wyglif rokonai odaléptek, kezükben egy égő gallyat tartva, mezítelenül a hajóhoz mentek és a hajóra se pillantva lángra lobbantották azt. A halotti máglya rövidesen hatalmas lángokkal égett, elemészte mind a hajót, sátrat, férfit, lányt.

Mellettem az egyik viking a következőt mondotta volt a tolmácsnak: "Ti arabok ostoba náció vagytok. Szeretteiteket belelökitek a földbe, s hagyjátok, hogy csúszómászó férgek zabálják őket föl. Mi viszont azonnal elégetjük őket, hogy késlekedés nélkül ott lehessenek a paradicsomban."

És valóban, nem is telt el egy egész óra, a hajó, a fa, a leány s a férfi mind-mind hamuvá égett.

A VIKING TEMETÉST KÖVETŐ ESEMÉNYEK

Ezek a skandinávok nem látják okát, hogy miért kéne egy emberért könnyet hullatniuk. Számukra közönyös, hogy szegény emberről vagy gazdagról legyen is szó, de még, egy törzsfő halála sem okoz nekik fájdalmat. Wyglif főnök temetését követő éjszaka nagy mulatság volt a vikingek táborában.

Mégis észrevettem, hogy valami nincsen rendjén a barbárok között. Megkérdeztem a dolgot tolmácsomtól. Imigyen válaszolt: "Thorkel a halálodat akarja, aztán pedig száműzni Buliwyfet. Thorkel megszerezte a bárók támogatását, de még most is minden házban és minden szálláson folyik a vita."

Kétségbeesve csak ennyit mondtam: "Nincs közöm ehhez az üggyhöz. Mit tegyek?"

A tolmács azt mondta, szökjek meg, ha tudok, de ha elkapnak, ez csak újabb bizonyítéka lenne bűnösségemnek, s

úgy bánnának velem, mint egy tolvajjal. Egy tolvajjal pedig a következő a bánásmód: a vikingek odavezetik egy vaskos fához, erős kötéllel megkötözik és felfüggesztik egy gallyra, s ott hagyják, amíg csak a szél és az eső meg nem rohasztja.

Azt is eszembe tartottam, hogy alig úsztam meg élve ibn-la-Qatagan vendéglátását, ugyanúgy cselekedtem, mint korábban: vagyis maradtam a vikingek között, míg engedélyt nem kapok tőlük, hogy folytassam utamat.

Megérdeklődtem a tolmáctól, vajon ne vigyek-e ajándékot Buliwyfnek és persze Thorkelnek, hogy elősegítsem indulásunkat. Azt felelte, nem adhatok mindkettőnek ajándékot, az pedig nem dőlt el, ki lesz a főnök. Azt mondta, ez egy napon és egy éjszakán belül eldőlt, nem később.

Ugyanis tény, hogy nincs meghatározott módja az új főnök

választásának a vikingek között, amikor az öreg meghal. Sokat számít a karok ereje, de a harcosokkal, nemesekkel és bárókkal kötött szövetség is sokat nyom a latban. Néhány esetben nem egyértelmű, ki következik az uralkodásban, s a mostani pontosan ugyanilyen helyzet volt. Tolmácsom azt javasolta, bízzam a dolgot az időre és imádkozzam. Így cselekedtem.

Ekkor aztán nagy vihar kerekedett a Volga partján, s két álló napon át tombolt, zuhogott az eső, dühöngött a szél, majd a vihar elültével hideg köd ereszkedett a tájra. Olyan sűrű volt és fehér, hogy az ember nem látott messzebb, mint egy tucat lépés.

Most ugyanezek az óriás viking harcosok, akik roppantul bíznak karjuk erejében és semmitől nem félnek a világon, rettegik a vihar után leereszkedő ködöt.

Mindamellett ez a fajta borzasztóan igyekszik elpalástolni a félelmét, még társai előtt is; így aztán a harcosok erőltetik a nevetést és a vidámságot, megpróbálnak oldottan viselkedni. Ám ezzel az ellenkezőjét érik el, valójában nagyon gyerekes, ahogy viselkednek. A táborban lévő összes férfi, ha egyedül marad imádkozik és kakasáldozatot mutat be az isteneknek, s ha megkérdik, minek az állatáldozát, azt felelik: "Távolban, maradt családom biztonsága érdekében mutatok be áldozatot." Vagy azt mondja: "Azért mutatok be áldozatot, hogy sikeres legyen alvállalkozásom." Vagy ezt mondja: "Áldozatom a család ilyen vagy olyan halott tagjának érdekében történik." És persze egyéb okokat is elősorolnak, de mindegyikük hozzáteszi: "És persze azért, hogy felszálljon végre ez a köd."

Magam módfelett furcsállottam, hogy ennyire erős és harcias emberek annyira féljenek valamitől, hogy megjátsszak, nem is igazán félnek; megmagyarázhatatlannak tűnt, miért kell ekkora félelmet érezni köd vagy akármilyen miatt.

Meg is mondtam tolmácsomnak, hogy egy ember félhet a széltől, vagy a dühöngő homokvihartól, az áradástól, a földrengéstől, az ég villámaintól és a mennydörgéstől, mert ezek valóban bajt okozhatnak, meg is ölhetik az embert, tönkretehetik az otthonát. De a köd nem jár ilyen veszéllyel; igazában a legkevésbé ártalmas a változó elemek közül.

Tolmácsom erre azt mondta, hiányzik belőlem egy hajós hitvilága. Azt mondta, hogy sok arab tengerész osztozik a vikingekkel ugyanebben a hitben, hogy kényelmetlenül érzik magukat, ha leereszkedik a köd.

Hozzátette, a tengert járó utazók nyugtalanok lesznek a köd miatt, hisz a köd növeli a veszélyek számát, ami a vizeken leselkedik az utazóra.*

(Érdekes módon mind a latin, mind az arab krónikaszövegben szó szerint "betegség" szerepel a "nyugtalan" helyett.)*

Én közöltem, hogy ez jogos, de ha a köd a földön ereszkedik alá és nem a vizén, akkor nem értem félelmük okát. Erre a tolmács csak ennyit mondott: "Mindig félünk, ha leereszkedik a köd." És azt is hozzátette, nem érdekes, hogy szárazföldről vagy vízről van szó, legalábbis a vikingek véleménye szerint.

Azt is mondta még, hogy igazában a vikingek nem a ködtől félnek. A tolmács maga személy szerint például nem fél a ködtől. Azt mondta, hogy a köd apró, jelentéktelen ügy. Így beszélt: "Olyan

ez, mint a végtagok aprócska fájdalma, ami gyakran együtt jár a köddel, nem fontosabb ennél."

Ezáltal bizonyítva láttam, hogy tolmácsom is, hasonlóan a többi vikinghez közönyt tettet, ha a ködről esik szó.

Az történt azonban, hogy a köd nem emelkedett fel, bár valamelyest eloszlott a nap hátralévő részében; a nap mint egy korong látszott ugyan az égen, de nem volt ereje, akár bele is lehetett nézni.

Ugyanezen a napon érkezett meg a viking hajó, amelyen egy nemes érkezett a törzs tagjaként. Fiatal ember volt, ritkás, gyér szakállal, s csak kevés apród meg rabszolga társaságában utazott, nő egyáltalán nem volt velük, így aztán gyanítottam, hogy a viking nem kereskedő, mert ezen a tájon a vikingek leginkább nőkkel kereskedtek.

Ez a látogató partra vonta a hajóját,

aztán az éj leszálltáig ott álldogált a párton mellette. Senki nem ment oda hozzá, senki nem üdvözölte, bár idegen volt és mindenki látta. A tolmácsom ezt mondotta: "Ez Buliwyf rokona, s majd az éjszakai lakomán lesz része fogadtatásban."

Mire én: "Miért marad a hajója mellett?"

"A köd miatt", felelte a tolmács. "Az a szokás, hogy órákig ott kell álljon, hogy mindenki láthassa és tudhassa, hogy nem ellenségként jött a ködből." Mindezt a tolmács nagy vonakodások közepette mondotta.

Az éjszakai lakomán láttam, hogy az ifjú belép a terembe. Itt melegen köszöntötték, mintha meglepetés érte volna őket, különösen is Buliwyf viselkedett így, aki úgy tett, mintha az ifjú ebben a pillanatban érkezett volna, s nem is állt volna a hajója mellett órákon keresztül. Az ismételt üdvözlések után

az ifjú szenvedélyes beszédet tartott, amelyet Buliwyf szokatlan érdeklődéssel hallgatott: nem ivott közben, se nem évődött a rabszolga lányokkal, hanem figyelte a fiatalembert, aki magas, elcsukló hangon szónokolt. Amikor végzett a mondanivalójával, már-már elsírta magát, mire egy kupa italt nyomtak a kezébe.

Megkérdeztem a tolmácsom, miről van szó. Ez volt a válasz: "Ő Wulfgar, Észak nagy királyának, Rothgarnak a fia. Rokona a Buliwyfnek, akinek a támogatását kéri hősi küldetésében. Wulfgar szerint a távoli ország egy névtelen és szörnyű ellenségtől szenved, amelynek nincs erő, ami ellenállhatna, megkérte Buliwyfet, hogy gyorsan térjen vissza az északi földre, és mentse meg embereit és Rothgar király birodalmát."

Megérdeklődtem a tolmácstól, minémű rettenetes ellenségről van szó. Erre

ennyit mondott: "Nincs neve, amit megmondhatnék."*

(* A fordítás veszélye tisztán megmutatkozik ebben a mondatban. Jakut-krónikájának eredeti arab mondata szó szerint úgy hangzik, hogy "Nincs név, amit mondhatnék". A Xymos-féle kézirat a latin "dare" igét használja, vagyis "Nem tudok neki nevet adni", jelezve, hogy a tolmács nem tudott a dologra más nevet a vikingen kívül. A Razi-féle kézirat, amely szintén részletesen tartalmazza a tolmács szövegét, az "edere" igét használja: "nincs név, amit mondhatnék magának". Ez a korrektebb fordítás. A viking nem meri kimondani a nevet, nehogy ezzel a démonokat szólítsa. A latinban az "edere" rendelkezik a "létrehoz", "életet ad" értelemmel. A későbbi bekezdések megerősítik, hogy erről a jelentésről van szó.)

A tolmácsot láthatóan felkavarták Wulfgar szavai, mint ahogyan a többi vikinget is. Láttam a vészjósló arckifejezést Buliwyfen is. Megkértem a tolmácsot, ecsetelje, milyen a veszély.

A tolmács ezt mondta: "A nevet nem lehet kimondani, mert tilos, mert ha kimondjuk, akkor megidézzük a démonokat." És miközben beszélt láttam rajta, hogy fél még a dologra gondolni is, így aztán nem tudakozódtam tovább.

Buliwyf, aki ott ült a kőtrónon, nem szólt semmit, mint ahogy az összegyűlt bárók és vazallusaik, s mindegyik rabszolga. Egy szó nem sok nem hangzott el a teremben. A hírhozó Wulfgar lehajtott fejjel állt előttük. Soha nem láttam még az életvidám és mulató vikingekeket ennyire levertnek.

Ekkor belépett a terembe az öregasszony, akit a halál angyalának is

neveznek és leült Buliwyf mellé. Bőriszákjából csontokat vett elő – hogy állat- vagy embercsontokat, nem tudom – és valamit motyogva kiborította őket a homokba, majd kezét föléjük tartotta.

Aztán összeszedte a csontokat és újra a porba hajította őket, s megismételte a varázsigéket. Aztán megint megismételte, s csak ezután szólt Buliwyfhoz.

Megkérdeztem a tolmácsom, mit mondott, de az nem hederített rám.

Ekkor Buliwyf felállt, kezébe vette kupáját, s hosszú beszédet intézett az összegyűlt nemes urakhoz. Egymás után álltak fel a nevükön szólított harcosok, de nem mindegyik. Tizenegyet számoltam, s láttam, hogy Buliwyf elégedett ezzel.

Azt is láttam, hogy Thorkel roppantul élvezi a helyzetet, s egyre inkább király módjára viselkedik, ám Buliwyf nem hederített rá, nem mutatott iránta

gyűlöletet, sem érdeklődést, bár néhány perccel korábban még ellenségek voltak.

A halál angyala rám mutatott és mondott valamit, majd kiment a teremből. Most végre megszólalt a tolmácsom: "Buliwyfet az istenek arra szólítják, hogy gyorsan elinduljon innét, hogy hősi küzdelemben kiverje Északról a gonoszt. Ez megfelel neki, s ehhez tizenegy harcosra van szüksége. És téged is elvisz magával."

Mondtam, hogy küldöttként Bulgáriába kell mennem, késlekedés nélkül követnem kell a kalifa parancsát.

"A halál angyala mondta" – jegyezte meg a tolmács. "Buliwyfnek tizenhárom emberből álló csapatra van szüksége, egyiküknek nem szabad vikingnek lennie. Ezért vagy te a tizenharmadik."

Tiltakoztam, mondván nem vagyok harcos. Minden erőmmel tiltakoztam, amiről gyanítottam, hogy hatással lehet

ezekre a durva lelkekre. Követeltem a tolmácsomtól, hogy azonnal fordítsa le a szavaimat Buliwyfnek, ám az megfordult és kiment a teremből. Utolsó szaval ezek voltak: "Készülj, ahogy a legjobbnak gondolod. Holnap hajnal hasadtakor indultok."

UTAZÁS A TÁVOLI ORSZÁGBA

Ily módon akadályoztattam volt utazásom folytatásába Yiltawar királyságba Saqaliba királyhoz és így voltam képtelen teljesíteni al-Muqtadir parancsát, aki az igazhitűek ura s a Béke Városának kalifája. Ilyen értelemben tájékoztattam két követársamat, Dadir al-Huramit és Abdallah ibn-Basztu al-Hazarit, s a két apródomat, Takint és Barszot. Ezután búcsút vettem tőlük, s hogy miként utaztak tovább, arról soha később nem hallottam.

Ami magamat illeti, én már jószerével halottnak számítottam magamat. Az egyik viking hajó fedélzetén felfelé hajóztunk a Volga folyón, északnak, tizenkét társunkkal egyetemben. Őket ilyképpen nevezték:

Buliwyf, a király; hadsegéde vagy századosa, Ecthgow; bárói és nemes urai, Higlak, Skeld, Weath, Roneth, Halga; valamint bátor harcosai,

Helfdane, Edgtho, Rethel, Haltaf és Herger.*

(Wulfgar nem ment velük. Jensen úgy vélekedik, hogy a vikingek, rendszerint túszként fogva tartották a hírvivőt, éppen ezért "a legmegfelelőbb hírnökök a királyok fiai, magas rangú nemesemberek, vagy a közösség számára más szempontból értékes emberek voltak, akiket elfogadtak túsznak." Olaj Jörgensen szerint viszont Wulfgar azért maradt hátra, mert egyszerűen félt visszamenni.)*

És természetesen jómagam is velük tartottam, aki nem beszélte nyelvüket, nem ismerte hagyományaikat, ugyanis tolmácsom sem volt velünk. Véletlen lehetett vagy Allah akarata, hogy a harcosok egyike, Herger valamelyest művelt ember volt, s tudott kicsinykét latinul. Így aztán Hergertől

megtudhattam, mi a jelentősége a velünk folyó eseményeknek. Herger fiatal harcos volt, s nagyon jókedvű; mindennel el tudott játszózni, így aztán tréfát űzött induláskori sötét hangulatommal is.

Saját vélekedésük szerint ezek a vikingek a világ legjobb hajósai, s magam is láttam, mennyire szeretik az óceánokat és a föld vizeit. A hajóról ennyit: huszonöt lépés hosszú volt, nyolc vagy talán egy kicsivel több lépés széles, tökéletes építésű tölgyfa építmény. Szögletes vitorlával volt ellátva, amelyet fókabőr kötelek rögzítettek.*

(Néhány korai szerző úgy gondolta, hogy a vitorlát mintegy keretbe foglalták a kötelek; vannak tizenennyolcadik századi rajzok, amelyek ilyen formában ábrázolják a viking hajókat Bizonyíték azonban nincsen rá, hogy ez lett volna*

a helyzet; Ibn-Fadlan mindössze annyit állít, hogy a vitorlákat a bőrkötelek segítségével lehetett szélirányba állítani.)

A kormányos a hajó tatjában állt és a római módra a hajó oldalához rögzített evezőlapáttal irányított. A hajón voltak az evezéshez szükséges padok is, de evezőt soha nem használtak; csak a szél ereje hajtott előre minket. A hajó orrdíszre egy vad tengeri szörnyet ábrázolt, amelynek csak a viking hajókra jellemzőek. Mint ahogyan a hajó tatjának farokszerű kiképzése is. A vizén nagymértékben stabilak ezek a hajók, kellemes velük a haladás, s a harcosok önbizalma is bátorítólag hatott reám.

A kormányos mellett állt egy szíjra erősített bőr függőágy, ez volt Buliwyfé. A többiek ott aludtak a fedélzeten, ahol

rájuk esteledett. Bőrökbe csavarták magukat, ahogyan én is cselekedtem.

Három napig haladtunk felfelé a folyón, elhaladtunk sok vízparti település mellett. Egyiknél sem állottunk meg. Aztán egy nagy táborhelyhez értünk a Volga folyó egyik kanyarulatában. Népek százait láttam a nagyméretű városban, melynek közepén egy erőd állt vagy kreml, földből vert falai erőt sugároztak. Megkérdeztem Hergert, mi ez a hely.

Herger ekképpen válaszolt: "Ez itt Bulgar városa, Saqaliba királyságában, az erőd pedig Yiltawar, Saqaliba király székhelye."

Én ekképpen feleltem: "Ő az a király, akihez a kalifa követként küldött" és mindent elkövettem, hogy a partra tegyenek, hogy eleget tehessek megbízatásomnak; kellőképpen dühöt is mutattam, bár a húrt nem mertem túlfeszíteni.

Igazában a vikingek nem is figyeltek rám. Herger nem válaszolt a kérésemre-követelődzésemre, végül az arcomba nevetett, hátat fordított és a vitorlával kezdett foglalatoskodni. Így aztán a viking hajók elhaladtak Bulgar városa mellett, olyan közel a parthoz, hogy hallottam a kereskedők kiáltozását, a juhok bégetését, s mégsem tudtam tehetetlenségemben semmit sem tenni, csupán szemem nyitva tartva figyelni. Aztán egy óra elteltével ettől is megfosztattam, ugyanis mint mondtam, a város a Volga kanyarulatában foglal helyet, s rövidesen eltűnt a látómezőmből, így értem el és hagytam azonnal tova Bulgáriát.

Az olvasót nyilván reménytelenül zavarba ejti a földrajzi leírás. A modern Bulgária balkáni állam, Görögországgal, Macedóniával, Romániával és

Törökországgal határos. De a IX–XV. században létezett egy másik Bulgária is a Volga partján, durván 600 mérföldre keletre a mai Moszkvától. Ez az ország volt az, ahová Ibn Fadlan tartott. A volgai Bulgária egy több királyságból álló államalakulat volt, fővárosa Bulgar hírneves volt és gazdag, amíg a mongolok el nem foglalták 1273-ban. Általános vélekedés szerint a volgai Bulgária és a balkáni Bulgária egymással rokonságban lévő népekkel népesült be, akik a Fekete-tengeri régióból vándoroltak volna el Kr. u. 400-600 között, de erről kevés adatunk van. A régi Bulgar városa a mai Kazan térségében keresendő.

Ezután nyolc további nap telt el a hajón, s még mindig a Volga folyón hajóztunk, ám a táj egyre hegyvidékibb lett a folyóvölgy körül. Most újabb folyóelágazáshoz értünk, amit a

vikíngek Oker folyónak nevezték, itt a legbaloldalibb ágon folytattuk utunkat tíz további napon át. A levegő hűvös volt, a szél erős, a földet sok hó fődte. Nagy erdők vannak a környéken, amiket a vikíngek Vadának nevezték. Aztán egy vikíng telephez érkezünk, amit ők Massborgnak nevezték. Nem volt ez város, inkább egy tábor, amely néhány faházból állt, melyeket északi szokás szerint tágasra építettek. A város lakói abból éltek, hogy az utazó kereskedőknek élelmet árultak. Massborgban hagytuk a hajóinkat és lovon folytattuk utunkat a szárazföldön tizennyolc napon át. Nehéz hegyi terep volt, amit csak tetézett a hideg, s nagyon kifárasztott az út. Ezek az északi népek soha nem utaznak éjjel. Még hajóval sem, hanem napszálltakor a partra vonják hajójukat és csak hajnalban mennek tovább. Ilyesfélék történtek: utunk során, ahogy haladtunk

északnak, az éjszaka egyre rövidebb lett, hogy már szinte egy fazék húst sem lehetett ennyi idő alatt elkészíteni. Olyan volt, hogy amint elnyomott az álom, azonnal ébresztett is egy viking, aki így szólt. "Gyerünk, nappal van, folytatnunk kell utunkat." És a hideg sem segített pihennem.

Herger elmagyarázta nekem, hogy az északi földeken nyaranta hosszúak a nappalok, ahogyan telente hosszúak az éjszakák, s csak nagyon ritkán egyformák. Aztán azt is mondta, hogy figyeljem meg az éjszaka függönyét; s egy éjjel meg is tettem, és láttam, hogy az ég kékes zöld fényben ragyog, mintha egy függöny lógna az égből. Nekem nagyon izgalmas látvány volt ez az égi függöny, de a vikingek egyáltalán nem találták furcsának.

Utóbb négy napon át lefelé lovagoltunk a hegyekből, Bele egy erdőségbe. Az északi erdők sűrűek, s óriási fák nőnek

benne. Nyirkos és hideg vidék ez, egyes helyeken oly erős a zöld, hogy belefájdul a szem a ragyogásba, máshol azonban fekete és fenyegető.

Azután hét további napon át mentünk, keresztül az erdőn, s sok esőben volt részünk. Gyakran olyan a természete ennek az esőnek, hogy olyan sűrűn hullik, hogy azt hittem, belefulladok, olyan nagyon megtelt a levegő vízzel. Máskor, amikor a szél fújta az esőt, olyan volt ez, mint egy homokvihar, belecsapott az ember bőrébe, szemébe, elvakította látását.

Miután sivatagi területről érkezett, Ibn Fadlant természetesen lenyűgözte a buja zöld táj és a bőséges eső.

A vikingek nem féltek erdei rablóktól, lehet, hogy bíztak erejükben, de lehet, hogy nem voltak arrafelé banditák, viszont tény, hogy nem találkoztunk ilyenekkel. Északon kevés ember lakik,

legalábbis nekem úgy tűnt ott-tartózkodásom során. Gyakran egy hétig, tíz napig is úton voltunk anélkül, hogy települést, farmot, vagy csupán egy épületet láttunk volna.

Ilyen formán utaztunk volt: reggel felkeltünk és mosdás nélkül lóra szálltunk, s délig haladtunk. Ekkor egy-két harcos szarvast lőtt, vagy kisebb állatot vagy madarat. Ha esett az eső, akkor ezt főzés nélkül fogyasztottuk el. Sokat esett és első alkalommal úgy döntöttem, nem eszem nyers húst, ami egyébként nem volt dabah (vagyis rituálisan kivéreztetve), de egy idő elteltével megettem, s minden alkalommal csendesen hozzátettem, "Isten nevében", bízván abban, hogy Allah megértő lesz a helyzetemben. Ha nem esett, akkor tüzet gyújtottunk, s parázson sütöttük a húst. Ettünk bogyókat és fűféléket is, melyeknek

nevét nem tudom. Aztán a nap hátralévő részében, ami igencsak hosszú volt, mentünk tovább. Amikor az éj leszállt, pihentünk s megint ettünk.

Sokszor éjjel is esett, így a nagy fák oltalmában hevertünk le, mégis átázva ébredtünk. A vikingek nem panaszkodtak, ők mindig vidámak, csak én panaszkodtam, s átkozódtam igen erősen. Ám nem figyeltek rám.

Végül így szóltam Hergerhez: "Hideg az eső." Erre ő nevetett. "Hogy lenne az eső hideg?", mondta. "Te fázol és te vagy boldogtalan. Az eső nem hideg és nem boldogtalan."

Láttam, hogy ő bízvást hiszi ezt az ostobaságot, sőt engem hisz ostobának, hogy másként gondolom, mégis másként gondoltam. Egy éjszaka történt, miközben ettünk, s mondtam evés előtt, hogy "Isten nevében", amikor Buliwyf megkérdezte Hergert, mit mondtam. Megmondtam Hergernek,

hogy hitem szerint az ételnek meg kell szenteltetnie, ezért teszek így. Buliwyf megkérdezte: "Így tesznek az arabok?" Herger volt a tolmácsom.

Így feleltem: "Nem, ugyanis annak kell megszentelnie, aki az állatot megöli. Azért mondom amit mondok, hogy ne feledkezzem meg róla."*

(Jellegzetesen muzulmán érzelem. A kereszténységtől eltérően, amelyhez sok vonásban hasonlít, az iszlám nem hangsúlyozza az eredendő bűnt, ami az ember bukásából származik. A bűn a moszlimok számára a feledékenység, ha nem végzi el az előírt imát vagy rítust Ebből következik, hogy komolyabb bűn, ha valaki elfeledkezik egy vallási előírásról, mintha emlékszik rá, de valamilyen oknál fogva nem tudja azt végrehajtani. Ibn Fadlan is ezt mondja: tisztában van a helyes viselkedéssel, még ha nem is eszerint cselekszik; így*

jobb a semminél.)

Ezt a vikingek viccnek vették és jóízűt nevettek rajta. Ezután Buliwyf ezt mondta: "Tudsz hangokat rajzolni?" Nem értettem, mire gondol és megkérdeztem Hergert, mire nagy beszélgetés kerekedett, végül megértettem, hogy az írásra gondolt, A vikingek az arab nyelvet zajnak vagy hangnak nevezik. Azt válaszoltam Buliwyfnek, hogy tudok írni, sőt olvasni is.

Azt mondta, írjak neki a földre. A tűz fényénél gallyat ragadtam és ezt karcoltam a földre: "Dicsértessék az Úr." Mindegyik viking szemügyre vette az írást. Megparancsolták, mondjam is ki, amit odaírtam; ezt megtettem. Buliwyf hosszan nézte az írást, fejét a mellére hajtva.

Herger szólalt meg: "Melyik istent dicséred?" Azt válaszoltam, hogy az egyetlen Istent, akinek Allah a neve.

Herger megszólalt: "Egy Isten nem lehet elég."

Újabb napon át utaztunk és újabb éjszaka, aztán egy további napon keresztül. Akkor este Buliwyf fogott egy gallyat, és lerajzolta a földre, amit korábban én és megparancsolt, hogy olvassam el:

Hangosan mondtam ki a szavakat: "Dicsértessék az Úr." Ezzel Buliwyf elégedett volt, látta, hogy próbára akart tenni, ezért raktározta el agyában a jelképeket, hogy megmutathassa később nekem.

Most Echthgow, Buliwyf századosa, a többieknel szigorúbb ember kérdezte meg tőlem a tolmácson, Hergeren keresztül. "Echthgow tudni akarja, le tudod-e rajzolni az ő nevének hangjait is."

Mondtam, hogy igen és már fogtam is egy botot s kezdtem rajzolni, amikor Echthgow felpattant, kikapta a kezemből a botot és lábával elegyengette a földet. Dühös szavakat vágott hozzám.

Herger ezt mondta nekem: "Echthgow nem akarja, hogy akármikor is lerajzold a nevét, és ezt meg kell ígéred neki."

Nagyon zavarba jöttem, mert láttam, hogy Echthgow borzalmasan mérges rám. S a többiek is dühösen méregettek. Megígértem Hergernek, hogy nem rajzolom le Echthgow nevét, de a többiekét sem. Ettől láthatóan megnyugodtak.

Ezután többé nem került szóba az írás, de Buliwyf kiadott néhány utasítást, és valahányszor csak esett, mindig a legdúsabb lombú fa alá küldtek és több ételt adtak, mint annak előtte.

Nem mindig aludtunk az erdőben, mint ahogy nem mindig lovagoltunk erdőn keresztül sem. Egyes erdők szélén

Buliwyf és a többiek minden félelem nélkül begaloppoztak a sűrűbe, más erdőknél megálltak és vártak, a lovasok leszálltak a nyeregből, tüzet gyújtottak és hús meg kenyér áldozatot mutattak be, mielőtt tovább mentünk volna. De ilyenkor soha nem mentünk be az erdőbe, hanem megkerültük.

Megkérdeztem Hergert, miért van ez így. Azt felelte, bizonyos erdők biztonságosak, mások nem, de tartózkodott a további magyarázattól. Megkérdeztem tehát: "Mi lehet veszélyes az erdőben, amit annak ítélték?"

Így felelt: "Vannak olyan dolgok, amiket ember le nem győzhet, kard meg nem ölhet, tűz meg nem égethet, és ilyen dolgok vannak az erdőben."

Mire én: "Honnan lehet ezt tudni?"

Erre Herger elnevette magát és így beszélt: "Ti arabok, mindennek a magyarázatát keresitek. A szívetek nem

más, mint egy teli zsák ésszerű magyarázat."

Erre ezt mondtam: "Titeket nem érdekel az ésszerűség?"

"Mire mennénk vele? Mi ezt mondjuk: Egy ember legyen módjával bölcs, de ne túlságosan, nehogy előre tudja a sorsát. Akinek agya leginkább mentes az aggodalomtól, az nem tudja előre a sorsát."

Láttam, be kell érjem ezzel a válasszal. Mert olykor, ha érdeklődtem, Herger válaszolt, ha pedig nem értettem valamit s tovább érdeklődtem, akkor tovább magyarázott. Máskor viszont, ha érdeklődtem, akkor csak kurtán válaszolt, mintha a dolog nem lenne lényeges. Ilyenkor nem tudtam továbbit kizsedni belőle, legfeljebb csak egy fejcsóválást.

Így aztán mentünk tovább. Valóban azt kell mondjam, hogy vannak erdők északon, amelyek félelmet plántálnak

az ember szívébe, hogy miért, azt nem tudom. Éjszakánként a tűz mellett a vikingek sárkányokról és vadállatokról meséltek, s őseikről, akik ezeket a szörnyeket megölték. Szerintük ezektől a történetektől ijedtem meg. De ők félelem nélkül adták elő ezeket a történeteket, s ilyen szörnyeket a saját szememmel nem láttam.

Egy éjjel morgást hallottam, amit mennydörgésnek véltem, de mondták, hogy az erdő sárkánya ordított. Nem tudom, mi az igazság, s csak arról számolok most be, amit nekem mondtak.

Az északi vidék hideg és nyirkos, a napot ritkán látni, mert az ég szürke, s vastag felhők borítják egész nap. Az itteni emberek sápadtak, mint a lenvászon, hajuk pedig szinte fehér. Ilyen hosszú út során egyetlen barnabőrű embert nem láttam, s a környék lakói igen sokszor

megcsodáltak hajam és bőröm színe miatt. Sokszor előfordult, hogy egy paraszt meg a felesége odajött hozzám és megérintett, mintha simogatna. Herger nevetve mondta, hogy megpróbálják letörölni rólam a színt, mivel azt hiszik be van festve a bőröm. Ezek tudatlan emberek, akik nem ismerik a kerek világot. Sokszor féltek tőlem, s nem mertek közel jönni hozzám. Egy helyen, a nevet nem jegyeztem meg, egy gyerek rémülten felkiáltott és anyja mögé bújt, amikor megpillantott.

Ezen a harcosok a Buliwyf nagy vidáman nevettek. Ám mostanában azt figyeltem meg: ahogy teltek a napok, a harcosok és Buliwyf egyre kevesebbet nevettek, mintha rosszkedv szállta volna meg őket. Herger azt magyarázta, hogy az ital jár a fejükben, amitől hosszú ideje meg vannak fosztva.

Minden birtoknál Buliwyf és harcosai italt kértek, de ezen a szegény vidéken gyakran nem volt innivaló, és láthatóan csalódottak voltak emiatt, míg végre teljesen eltűnt belőlük a vidámság.

Végre egy faluba értünk, ahol a harcosok italt találtak és egy szempillantás alatt az összes viking lerészegedett, vadul vedeltek, nem érdekelte őket, hogy az ital a szájuk széléből a ruhájukra csorog. A komor Ecthgow lovag annyira berúgott, hogy leesett a kengyelből, amikor lovára akart szállni. A lova ijedtében fejbe rúgta, s komolyan aggódtam épségéért, ám Ecthgow csak nevetett és visszarúgott a lónak.

Két napig maradtunk a faluban. Nagyon csodálkoztam, mert korábban a harcosok nagyon céltudatosan és nagy sietséggel mentek tovább, de most egyszerre átadták magukat az ivásnak és az alvásnak. A harmadik napon

Buliwyf kiadta a parancsot az indulásra és a harcosok elindultak, jómagam is velük, és nem vették különösebben érdekesnek a két napi veszteséget.

Hogy hány napig haladtunk, abban nem vagyok bizonyos. Annyit tudok, hogy ötször cseréltünk lovat, amiért arannyal és azzal az apró zöld kagylóval fizettünk, amit a vikingek különös becsben tartanak. Végül egy Lenneborg nevű faluba értünk a tenger mellett. A tenger szürke volt, hasonlóan az ég is, a levegő hideg és keserű. Itt újból hajóra szálltunk.

A hajó megjelenésében hasonló volt a korábbiakhoz, de nagyobb. A vikingek "Hosbukun"-nak nevezték, ami annyit tesz, hogy "tengeri kecske", mert a hajó úgy ökleli a hullámokat, ahogyan a kecske. És persze azért, mert a hajó gyors volt és ezeknek az embereknek a gyorsaságot a kecske jelenti.

Féltem erre a tengerre szállni, mért a víz vad volt és hideg. Ha az ember a hullámokba dugta a kezét, azonnal nem érzett semmit, olyan rémisztően fagyos volt. A vikingek mégis boldogok voltak, tréfálkoztak, ittak és a Lenneborg faluban élő nőkkel és rabszolga lányokkal töltötték kedvüket. Mint mondták, ez a viking szokás, mielőtt tengeri útra kelnének. Mert senki nem lehet benne biztos, hogy túléli-e az utazást, így aztán mindig roppant élvezeteket kell elraktározniuk magukban.

Mindenütt nagy vendégszeretettel fogadtak, mert ezeknél a népeknél nagy becsben áll. A legszegényebb paraszt is kitett elénk mindent, amije csak volt, s nem félt attól, hogy kirabolják vagy megölik, hanem ezt örömmel s megszokásból tette. A vikingek nem rabolják ki és ölik meg a saját fajtájukat, az ilyen kísérleteket kegyetlenül

büntetik. Annak ellenére ragaszkodnak ehhez a hithez, hogy folyton részegek és ilyenkor gyilkolják egymást. Ám ezt nem tekintik gyilkosságnak, s aki öl, azt magát is megölik.

Hasonlóképpen jól bánnak a rabszolgáikkal, ami nekem nem kis meglepetést okozott.*

(Más szemtanúk nem értenek egyet Ibn Fadlan ezen megállapításával, ezért bizonyos szakértők megkérdőjelezik, elég jó megfigyelője-e a társadalmi viszonyoknak. Holott nyilván törzsről törzsre változott, miképpen bántak a rabszolgákkal vagy a hűtlen asszonyokkal.)*

Ha egy rabszolga megbetegszik vagy valami szerencsétlenség folytán meghal, nem tartják nagy veszteségnek. És minden rabszolganőnek késznek kell lennie

bármely férfi kiszolgálására a nap bármely szakában, akár intim körülmények között, akár mások szeme láttára. Nincsenek érzelmeik a rabszolgák iránt, mégsem viselkednek velük brutálisan. Ruháról és élelemről mindig gondoskodik a gazda.

Továbbá ezt is megtudtam; minden férfi kedvét lelheti egy rabszolgában, de a legalacsonyabb rangú paraszt feleségét ugyanolyan tisztelet illeti meg a vikingek részéről, legyenek azok bárók vagy maga a király, mint az ő feleségeiket. Szemet vetni egy szabadszületésű nőre bűn, amit akasztással torolnak meg, bár a saját szememmel ilyet nem láttam.

A női hűség nagy erénynek számít, bár ezt gyakorolni csak ritkán tapasztaltam, ugyanis a házasságtörést nem tartják különösebb kihágásnak, ha valamely asszony sokat forgolódik a nadrágok körül, azt nem tartják szóra

sem érdeemesnek. Ezek a népek igen szabadosak ezen a téren, s az északi férfiak úgy tartják, hogy a nők csapodárok, nem lehet megbízni bennük; ezt aztán rezignáltan tudomásul veszik a megszokott vidámságukkal ki is tárgyalják.

Megkérdeztem Hergertől, házas-e, mire azt felelte, van felesége. Minden tiszteletemet elővéve megérdeklődtem, hű-e az asszony, mire az arcomba nevetett és azt mondta: "Járom a tengereket s lehet, hogy sose térek haza, vagy évekig távol lehetek. És nőm nem halott." Ebből azt szűrtem le, hogy a felesége nem hű hozzá, de ez a férfit nem érdekli.

A vikingek szemében a gyermek nem számít fattyúnak, ha anya hozta világra. A rabszolgák gyermekei némelykor rabszolgák, máskor szabadok; hogy ezt miként döntik el, azt nem tudom. Egyes helyeken a rabszolgákat azzal jelölik,

hogy belevágnak a fülcimpájukba, másutt vasból készült nyakpereg jelzi a helyüket. Megint máshol semmivel nem jelölik meg őket, mert arrafelé ez a szokás.

A férfiszerelmet nem ismerik a vikingek, bár tudják, hogy vannak népek, ahol azt gyakorolják. Ők maguk nem érdeklődnek a dolog iránt, s mivel nem fordul elő közöttük, nem is büntetik semmivel.

Mindezt Hergerrel való beszélgetéseim során tudtam meg, s utazásaim során tett megfigyeléseimből. Továbbá azt is megfigyeltem, hogy amikor valahol megpihentünk, s az emberek megkérdezték Buliwyfet, mire készül, amikor meghallották a választ, amit egyelőre jómagam sem tudtam pontosan – őt és harcosait, közöttük engem is, a legnagyobb tisztelettel öveztek, imádkoztak értünk, áldozatot mutattak be s elláttak jókívánságokkal.

Mint említtem, a tengeren a viking boldog, bár a víz véleményem szerint rémisztő, s persze gyomrom is háborgott, amit igen kínosnak éreztem. Miután jól kipurgáltam magam, megkérdeztem Hergert, miért örülnek ennyire a társai.

Herger imígyen válaszolt: "Mert rövidesen Buliwyf otthonában leszünk, amit Yatlamnak neveznek, ahol az apja, anyja és a rokonai élnek, és akiket hosszú évek óta nem látott."

Mire én azt mondtam: "Hát nem Wulfgar földjére megyünk?"

Herger válasza: "De igen, csak illő, hogy Buliwyf tiszteletét tegye atyjánál és anyjánál.

Láttam az arcukon, hogy mindegyik báró, nemes és harcos ugyanúgy örül ennek, mint Buliwyf maga. Megkérdeztem Hergert, miért van ez így.

"Buliwyf a főnökünk, és örülünk, hogy

boldog és örülünk a hatalomnak, amit rövidesen megörököl."

Megkérdeztem tőle, milyen hatalomról beszél. "Runding hatalmáról", felelte Herger. "Mi legyen ez?" érdeklődtem tovább, mire ezt a választ kaptam: "Az ősök hatalma ez, az óriásoké."

A vikingek hite szerint a világot régen óriások lakták, akik azóta, kivesztek. A vikingek nem tekintik magukat az óriások leszármazottjának, de megkapták az óriások hatalmának egy részét, de hogy ezt miképpen, azt nem értettem jól. Ezek a vadak sok istent hisznek, akik maguk is óriások sokszor, és akiknek megvan ez a hatalma. De azok az óriások, amelyekről Herger beszélt, emberek voltak, nem istenek, legalábbis én így értettem.

Aznap éjjel sziklás partra húztuk a hajónkat, a kövek akkorák voltak, mint egy férfiököl, itt vert tábort Buliwyf és itt ittak és énekeltek az emberei a tűz

mellett. Herger csatlakozott a kompániához s nem volt türelme elmagyarázni, mit ünnepelnek. Így aztán nem értettem az éneküket, de tény, hogy vidámak voltak. Másnap reggel megérkeztünk Buliwyf földjére, amit Yatlamnak hívnak.

Hajnal hasadtakor indultunk, s olyan hideg volt, hogy a csontom megfájdult bélé, s testem sajgott a sziklákon való alvástól. Így keltünk útra a háborgó tengeren. Egész délelőtt hajóztunk s a férfiak jókedve tovább fokozódott, végül már olyanok voltak, mint az asszonyok és a gyerekek. Csoda volt számomra ezeket a hatalmas óriásokat nevetgélni, akárcsak a kalifa háremhölgyei, s mégsem láttam semmi férfiatlant ebben.

Egy nagy szürke szikla magasodott a tenger fölé, Herger azt mondta, hogy emögött van Yatlam városa. Alig vártam, hogy megpillantsam ezt a várost. A harcosok hangosan

tréfálkoztak és nevettek, sok durva tréfát megértettem, mire készülnek majd az asszonyokkal, ahogy kikötünk.

Aztán füst szagot sodort felénk a szél, majd láttuk is a füstöt, amitől minden férfi elkomorult. Ahogy megkerültük a szirtet, láttuk, hogy a város lángokban áll, s fekete füstöt sodorja felénk a szél. Életnek semmi jelét nem láttuk.

Buliwyf és harcosai partraszálltak és bementek Yatlam városába. Férfiak, nők és gyermekek holttestét láttuk, olyikat a lángok már meg is égették, másokat szekercével vágtak ketté, vagy kardnak estek áldozatul – tetemek sokasága. Buliwyf és harcosai egy szót sem szóltak, igaz viszont, hogy szomorúságot sem lehetett rajtuk észrevenni. Soha nem találkoztam még emberfajjal, aki ennyire elfogadja a halált, mint a viking. Magam többször rosszul lettem, de ők nem.

Végül megkérdeztem Hergert. "Ki tette ezt?" Herger a szárazföld felé mutatott, az erdők és dombok felé. Az erdőre köd szállt le. Arrafelé mutatott, de nem szólt semmit. Megkérdeztem: "A köd lett volna ez?" Mire ennyit mondott: "Most ne kérdezz többet. Korábban megtudod, mint kívánnád."

Most ez történt: Buliwyf betért az egyik füstölgő, romházba és egy karddal tért vissza onnét a társaihoz. Ez a kard nagy volt és nehéz és annyira átizzott a tűzben, hogy egy ruhába kellett csavarja a markolatát. Igazában azt mondhatom, hogy a legnagyobb kard volt, amit életemben láttam. Olyan hosszú volt, mint a testem, a pengéje lapos és olyan széles, mint két férfi egymás mellé tett tenyere. Olyan nagy volt és nehéz, hogy még Buliwyf is nyögött alatta. Mikor megkérdeztem Hergert, miféle kard ez, ezt mondta: "Ez a Runding." Buliwyf ezután az embereit

hajóra parancsolta, s megint kihajóztunk a tengerre. Egyetlen harcos sem pillantott hátra Yatlam romjaira. Csak én pillantottam arra, én láttam a füstölgő és lángoló romokat, és a hegyek mögött a ködöt.

A TÁBOR TRELBURG MELLETT

Két napon át lapos partok és számos sziget között hajóztunk, amit a dánok földjének neveznek, míg végül egy mocsaras térségbe érkeztünk, ahol kis folyócskák kanyarogva ömlenek a tengerbe. Ezeknek a folyócskáknak nincs külön-külön nevük, hanem mindet "wyk"-nek nevezik, s a keskeny folyócskák népét pedig "wykingeknek", akik egy olyan északi harcos nép, akik felhajóznak a folyókon és rátámadnak a folyó menti településekre.*

(A modern tudósok között van némi vita a "viking" szó eredetéről, de a legtöbbje osztja Ibn Fadlan nézetét, miszerint a "vik"-ből ered, ami patakot, keskeny folyót jelent)*

Nos, tehát ezen a mocsaras vidéken állottunk meg egy Trelburg nevű helységnél, ami számomra nagy csoda volt. Nem város volt ez, inkább katonai

tábor, lakói harcosok, nő s gyermek felette kevés. Terlburg erősítését nagy gonddal, római módra oldották meg.

Trelburg két wyk összefolyásánál fekszik, amelyek aztán együtt futnak a tengerbe. A város központját kerek döngölt fal veszi körül, amely olyan magas, mintha öt férfi állna egymás nyakába. E földgyűrű fölött fonott s fából készült kerítés húzódik a nagyobb védelem kedvéért. A gyűrűn kívül árok van tele vízzel, melynek mélységét nem tudom.

A földmunkák tökéletesek, szimmetriában s minőségben minden ilyen építménnyel felveszik a versenyt. És még van más is: a szárazföld felőli részét a városnak egy másik magas félkörívű fal s mögötte vizesárok védi.

Maga a város a belső körön belül fekszik, amelyen négy kapu van a világ négy sarka felé. Mindegyik kapu vastagtölgyből készült, amelyet nehéz

vasalás rögzít, s számos őrvigyáz. Hasonlóképpen számos őrsétál a falakon éjjel-nappal.

A városon belül tizenhat faépület áll, mindegyik egyforma: hosszú házak ezek, legalábbis a vikingek így nevezik őket, faluk úgy görbül, mint a fejre fordított csónaké, elejüket, végüket egyenesre metszették. Hosszában harminc lépésnyiek, középen valamelyest kibővülnek, végük leszűkül. Imigyen vannak elrendezve: négy ház tökéletes négyzetet alkot, s négy ilyen négyzet adja ki a tizenhat házat.*

(Ibn Fadlan leírásának pontosságát közvetlen régészeti leletek is alátámasztják ebben az esetben. 1948-ban feltárták a dániai Zealandon lévő Trelleborg melletti katonai tábort. A hely tökéletesen megfelel Ibn Fadlan leírásának, mind méretét, mind természetét, mind pedig szerkezetét*

tekintve.)

Minden hosszú háznak csak egy bejárata van, s egyik ház bejárata sincs a másikkal szemben. Megérdeklődtem, miért van ez így, mire Herger azt felelte: "Ha megtámadják a tábort, minden férfi rohan megvédelmezni, az ajtókat úgy rendezték el, hogy zűrzavar nélkül, gyorsan mindenki eljusson a helyére."

Így minden négyzeten belül az egyik háznak északi, a másiknak keleti, a harmadiknak déli, a negyediknek nyugati ajtaja van; s ugyanígy van ez mindegyik négyzetben.

Hasonlóképpen saját szememmel láttam, hogy bár ezek az északiak óriások, azt ajtók olyan alacsonyak, hogy még nekem is kétrét kellett görnyednem, hogy bejussak a házba. Megkérdeztem ennek okáról Hergert, aki így válaszolt: "Ha megtámadnak minket, egyetlen harcos elég egy

házba, s kardjával lecsaphatja a fejét, aki belép. Az ajtó olyan alacsony, hogy a fejet le kell hajtani, akárcsak a hóhér bárdja alá."

Láttam tehát, hogy Trelburg városát háborúra, védekezésre tervezték. Kereskedést itt nem folytatnak, ahogy említtem. Minden házban belül három helyiség van, mindegyiken egy ajtóval. A középső szoba a legnagyobb, amelyben van egy gödör is a szemétnak.

Láttam azt is, hogy a trelburgiak nem olyanok, mint a volgai vikingek. Ezek fajtájukhoz képest tiszták. Mosakodnak a folyóban, s dolgukat a házban kívül végzik, tehát minden tekintetben felettük állnak azoknak, akikkel eddig találkoztam. Ám igazában nem tiszták, csak ha összehasonlítjuk őket a többiekkel.

Trelburgban elsősorban férfiak élnek, a nők mind rabszolgák. A nők között

nincs feleség, s ezeket a nőket minden férfi szabadon megkaphatja, ha úgy kívánja. Trelburg lakói halon élnek és kenyéren; nem művelik a földet, bár a várost körülvévő mocsárban találni művelhető földeket. Meg is kértem Hergert, miért nem művelik a földet, mire ezt válaszolta: "Ezek harcosok. Ezek nem túrják a földet."

Buliwyfet és társait kegyesen fogadták Trelburg főnökei, akikből több is van, akik közül a leghatalmasabb Sagard nevezetű. Sagard erős és vad természetű, majd olyan magas, mint maga Buliwyf.

Az éjszakai lakomán Sagard megérdeklődte Buliwyftől, mi okból vannak úton, mire Buliwyf elmondta Wulfgar kérését. Herger mindent lefordított számomra, bár igazában elégséges időt töltöttem a barbárok között, hogy megértsek a nyelvükből egy-két szót. Íme a beszélgetés, melyet

Sagard és Buliwyf között folyt:

Sagard így beszélt: "Ésszerű lépés volt Wulfgartól, hogy ő menjen követségbe, bár maga fia Rothgar királynak és Rothgar más fiai egymás ellen kelnének."

Buliwyf erre azt mondta, hogy erről nem hallott még ilyen értelmű szavakat. De úgy láttam, hogy nem volt különösebben meglepve. Igaz persze, hogy Buliwyf ritkán lepődött meg bármin. Ilyen számukra egy hősi hadvezér szerepe.

Ismét Sagard szólt: "Igen, Rothgarnak öt fia vala, kikből három már halott, egyikük, Wyglif keze által, aki ügyes férfi,*

(Szó szerint "kétkezes" férfi. Amint az később is kiderül a vikingek találékonyak voltak a küzdelemben, számukra csodás trükknek számított, ha vívás közben hirtelen áthajította a*

kardot egyik kezéből a másikba. A kétkezes ember tehát ügyes. Valamikor a "változó" jelentést is hordozta a szó, ami ma inkább negatív kitétel, holott korábban inkább pozitív jelentése volt: Jó manőverező, innovatív".)

s akinek embere ebben az ügyben a király követe volt. Csak Wulfgar maradt hű az öreg királyhoz, ő pedig elment.

Buliwyf azt mondta Sagardnak, hogy örömmel hallja ezt a hírt, s fejben fogja tartani, és ezzel be is fejeződött a beszélgetés. Sagard szavain sem Buliwyf, sem emberei nem lepődtek meg soha, amiből arra következtettem, hogy megszokott dolog, hogy a király fiai lemészárolják egymást a trón miatt.

Az is igaz, hogy olykor a fiú az apjára, a királyra fenekedik, hogy megszerezze a trónt, ám ez hasonlóan nem számít különösnek, s a vikingek ugyanúgy tekintenek rá, mint a részeg harcosok

közötti véres párviadalra. A vikingek előszeretettel mondják egymásnak: "Nézz a hátad mögé," ugyanis hitük szerint egy embernek mindig késznek kell lennie a védekezésre, akár az atyának is a fiaival szemben. Induláskor megkérdeztem Hergertől, hogy miért csak a szárazföld felől védett Trelburg, s miért nincs ugyanilyen erősség a tenger felé. A vikingek tengeri nép, akik a tenger felől támadnak. Mire Herger mégis így válaszolt: "Csak a szárazföld felől jön a veszély."

Megkérdeztem, "Miért van így?" Erre azt felelte: "A köd miatt."

Trelburgból való indulásunkkor a harcosok lándzsájukat pajzsukhoz ütögették s nagy zajt csaptak, amikor kihajóztunk. Mint mondták, azért csinálták, hogy felhívják Odin figyelmét, egyik istenük ő a sok közül, hogy Odin kegyesen vigyázzon Buliwyfre és tizenkét társára.

Ugyanígy ezt is megtudtam: A tizenhármas szám fontos a vikingek számára, mert a Hold tizenháromszor nő meg és hal el az év során. Ennél az oknál fogva minden fontos vállalkozásukban nagy jelentősége van a tizenhármas számnak. Herger elmondta, hogy Trelburgban úgy mondják, hogy tizenhárom ház van, plusz további három, s nem tizenhat, ahogyan én mondtam volna.

Azt is megtudtam, hogy a vikingeknek van róla fogalmuk, hogy az év nem fér bele pontosan a Hold tizenhárom változásába, hogy ez nem stabil, csak a gondolkozásukban van így. A tizenharmadik ilyen misztikusnak és idegennek tekintik. Herger ezt is hozzátette: "Ezért választottunk téged, az idegent tizenharmadik társunknak."

Ezek a vikingek valóban babonások, nincs érzékük a logikához, az ésszerűséghez és a törvényekhez.

Olyanok voltak a szememben, mint a vadóc gyermekek, ám közöttük voltam és tartottam a számat. Rövidesen meg is örültem a saját hallgatásomnak, ugyanis az alábbi események történtek:

Már egy ideje úton voltunk Trelburgból, amikor eszembe jutott, hogy soha korábban nem búcsúztattak minket úgy, hogy lándzsáikkal pajzsukat ütötték volna a katonák, Odinhoz szólandó. Meg is említem ezt Hergernek.

"Így igaz", hangzott a válasz. "Különös oka van Odinhoz való szólásunknak, mert most már a szörnyek tengerén járunk."

Ez ismét csak babonásságuk bizonyítéka volt számomra. Megérdeklődtem, hogy a harcosok valamelyike látott-e már ilyen tengeri szörnyet. "Hogyne, mindannyian láttunk már ilyet", mondotta Herger. "Honnan máshonnan ismernénk őket?"

Hangjának színéből kihallottam, hogy ostobának tart hitetlenségemért.

Újabb idő telt el, amikor kiáltást hallottam és Buliwyf összes harcosa a tenger felé mutatott és egymásnak kiáltozott izgatottan. Megérdeklődtem Hergertől, mi történt. "Most érkezünk a szörnyek közé", felelte és ő is oda mutatott a vízre.

A mutatott térségben valóban forrt a víz. A szél vad erővel fújt, hevesen kavarta a habokat, belecsapva a hajósok arcába s megtévesztette látásukat. Hosszú percekig néztem a Vizet, de nem láttam szörnyet, s nem is láttam okát, hogy higgyek bennük.

Ezután egyikük Odinhoz kiáltott visító imádságot, többször nagy tisztelettel említve a nevet és ekkor a saját szememmel is megpillantottam a tengeri szörnyet. Olyan formájú volt, mint egy óriási kígyó, amely soha nem emelte a fejét a víz felszíne fölé, mégis

teste hullámozott és forgott, hosszú volt és szélesebb, mint egy viking hajó, színére nézve pedig fekete. A szörny vizet pökött a levegőbe, mint egy szökőkút, aztán hirtelen alámerült és kicsapott a farkával, amely metszett volt, mint a kígyó nyelve. Ugyanakkor hatalmas volt, a farok minden része szélesebb volt, mint egy pálma legnagyobb levele.

Aztán újabb szörnyet láttam, s megint újat, aztán megint újat; úgy tűnt négyet is, vagy talán hatot-hetet. Mindegyikük úgy viselkedett, mint a társa, hullámozva suhantak a víz alatt, szökőkútnyi pöktek a levegőbe, majd felemelték vágott farkukat. Mindezt látván a vikingek Odinhoz fohászkodtak, nem egy közülük remegve térdre is rogyott a fedélzeten.

A saját szememmel láttam a körülöttünk hemzsegő tengeri szörnyeket az óceánban, aztán

bizonyos idő elteltével eltűntek, s soha nem láttuk őket többé. Buliwyf harcosai ismét a vitorlákkal kezdtek foglalatoskodni, egyikük sem említette többé egy szóval sem a szörnyeket, de én még sokkal utána is nagyon féltem, és Herger szóvá is tette, hogy olyan sápadt volt az arcom, mint egy északi személynek és nevetett. "Mit mond erre Allah?", kérdezte tőlem, és erre nekem nem volt válaszom.*

(E részlet, mely nyilvánvalóan bálnákról szól, nagy vitákat kavart a tudós körökben. Razi kéziratában van szó a dologról, de Sjorgen fordításában sokkal rövidebb, s a vikingek tréfát űznek az arabból. Az északiak Sjorgen szerint ismerték a bálnákat, nem tekintették őket tengeri szörnyeknek. Más tudósok, mint például Hassan, kétlik, hogy Ibn Fadlan ne tudott volna a bálnák létezéséről mint ahogy itt le van*

írva.)

Este, amikor partra vontuk hajónkat és tüzet raktunk, megkérdeztem Hergertől, vajon a tengheti szörnyek meg szokták-e támadni a hajókat, s ha igen, akkor az hogy néz ki, ugyanis egyik szörnynek sem láttam a fejét.

Herger válaszként odaszólt Ecthgow-nak, Buliwyf nemes századosának, aki komor ember volt, csak részegen volt vidám. Herger szerint ő már volt olyan hajón, amelyet megtámadt a szörny. Ecthgow ezt mondta: A tengeri szörny mindennél nagyobb a földön, nagyobb, mint bármely hajó a vizén, s ha rátámadnak egy hajóra, akkor aláúsznak és a levegőbe emelik és úgy lökik félre, mint egy fadarabot, vagy szétzúzzák villás farkukkal. Ecthgow azt mondta, hogy harminc ember volt a hajón és rajta kívül csak még két másik élte túl Isten kegyelméből. Ecthgow

szokásához híven komolyan beszélt, így elhittem, hogy igazat mond.

Ecthgow azt is elmondta, hogy a vikingek tudják, hogy a szörny azért támad a hajóra, mert párosodni kíván vele, mert összetéveszti a fajtájával. Épp emiatt nem építik a vikingek a hajójukat túl nagyra.

Herger megemlítette nekem, hogy Ecthgow nagy tekintélyű harcos, akinek minden szavát el kell hinni.

A következő két napban a dánok országa mellett a szigetek között hajóztunk, s harmadik napon a nyílt vizén keltünk át egy átjárón. Itt nagyon rettegettem, hogy még több viziszörnyet találunk, de nem így történt és végül megérkeztünk egy térségre, amit Vendennek neveznek. Venden földjei hegyesek és ijesztőek, ezért Buliwyf emberei nem kis ijedelemmel közelítettek hozzájuk, s áldozatképpen tyúkot öltek, amelyet emigyen hajítottak

a vízbe; a fejét a hajó orrából vetették a vízbe, testét pedig a tatról, nem messze a kormányos mellől.

Nem vontuk hajónkat partra közvetlenül Venden földjén, hanem tovahajóztunk a part mentén és elértünk végre Rothgar király földjére. Ezt emigyen láttam meg először. Magasan a szirtfokon, amely a szürkén dühöngő tenger fölé emelkedett, egy hatalmas faépület emelkedett, mely nagy volt és lenyűgöző. Megemlítem Hergernek, hogy csodálatos látvány, de Herger és társai, közöttük Buliwyf is, csak morgott és a fejét rázta, Megtudakoltam Hergertől miért tesznek így. Ezt válaszolta: "Rothgart Hiú Rothgarnak nevezik, és ez a nagy építmény is azt bizonyítja, hogy hiú ember."

Mire én: "Mire fel beszélsz így? A mérete és ékessége miatt?" Mert ahogy a közelébe értem, láttam, hogy a várat gazdagon díszítették faragásokkal és

ezüst berakással, ami már messziről csillogott.

"Nem", felelte Herger. "Rothgar azért hiú, hogy hová építette ezt a települést. Kísérti az isteneket, hogy lecsapjanak rá, azt hiszi, ő több mint egy ember, és ezért lett megbüntetve." Én soha nem láttam még ennél bevehetetlenebb várat s ezt meg is mondtam Hergernek. "Ezt a várat nem lehet megtámadni; hogyan lehetnek lesújtani Rothgarra?"

Erre Herger az arcomba nevetett és ezt monda: "Ti arabok mindenk felett ostobák vagytok és nem tudtok semmit a világ folyásáról. Rothgar megérdemelte szerencsétlenségét, amiben résztetődik, s csak mi menthetjük meg őt, de még ez sem bizonyos."

E szavak ismételten szöget ütöttek a fejembe. Ecthgowra pillantottam, Buliwyf századosára, s láttam, hogy a hajó végében áll komor arccal, ám

térdei remegtek, s ennek oka nem az erősen fújó szél leendett. Ellenben félt, mint ahogy mindegyik viking harcos félt; és én nem tudtam ennek, okát.

ROTHGAR
KIRÁLYSÁG
A VENDEN
FÖLDJÉN

A hajót a délután esedékes ima idején vontuk partra, így könyörögnöm kellett Allahhoz: bocsássa meg vétkeket. Ám ezt sem tehettem meg a vikingek jelenlétében, akik számára imáim átkot hoztak a fejükre, s ezért megfenyegettek, hogy megölnék, ha észreveszik, hogy imádkozom.

A hajóban minden harcos csataöltözéket viselt, mely emígyen nézett volna ki: először is csizmát és durva gyapjú lábszárvédőt, majd rajta vastag szőrmekabátot, amely a térdükig ért, e fölé hosszú vászonkabátot öltöttek mind, kivéve engem. Majd mindegyik harcos kardot kötött a derekára; mindegyiknek volt bőrpajzsa és lándzsája, s fején sisak fémből vagy bőrből;* mindegyik férfi hasonlított ebben, kivéve Buliwyt, aki kardját kezében vitte, olyan nagy volt.

(* A skandinávokat a népszerű

ábrázolásokon mindig tülkös sisakban jelenítették meg. Ez azonban anakronizmus; Ibn Fadlan utazásának idején már több mint ezer éve nem viseltek ilyet, nevezetesen a korai Bronzkor óta.)

A harcosok szemügyre vették Rothgar hatalmas palotáját, megcsodálták csillogó tetejét és a szakértő munkát, s mind megegyeztek abban, hogy nincs az épületnek párja a világon, ilyen gazdagon faragott épület. Beszédükben mégsem volt nyoma a tiszteletnek.

Végül kiszálltunk a hajóból, s megindultunk a kövezett úton a kastély felé. A köpönyegek suhogása, a kardok meg-megcsendülése önbizalommal töltött el bennünket. Alig mentünk valamit, amikor az út mellett egy póznán egy ökör levágott fejét pillantottuk meg. Az állatot frissen ölhatték le.

Mindegyik viking sóhajtott a látványon, s szomorúan nézte, ám nekem semmit nem jelentett mindez. Addigra már hozzászoktam, hogy némely állatokat milyen hidegvérrel ölnek le. De ennek az ökörfejnek különleges jelentősége volt.

Buliwyf elfordult és végignézett Rothgar földjén, s megpillantott egy farmerépületet, amely semmiben nem különbözött Rothgar népének házaitól. Falai fából készültek, s a réseket sárral s szénával tapasztották ki, amit pótolni kellett minden nagyobb eső után. A tető szénából és fából volt. A házban trágyával kevert döngölt föld a padló, ugyanis a parasztok együtt alszanak állataikkal a házban, hogy kihasználják az állatok testének melegét, s tüzeiket is szárított trágyával táplálják.

Buliwyf kiadta a parancsot, hogy induljunk efelé a farmerépület felé, így megindultunk keresztül a mezőn, mely

sárosan süppedt be a talpunk alatt. Egyszer vagy kétszer megállt a csapat, hogy szemrevételezze a földet, aztán mentünk tovább, ám soha nem találtak semmit, ami érdekelte volna őket. Én magam sem láttam semmi különöset.

Ezután Buliwyf ismét megálljt vezényelt, s a sötét földre mutatott. Ekkor saját szememmel láttam egy láb nyomát – pontosabban több lábnak a nyomát. Laposak voltak ezek és csúnyábbak, mint bármely teremtetten lényé. Minden lábujj előtt vagy a horgas körömnek vagy valamiféle karomnak az éles nyoma ott volt; a nyom formája így emberinek tűnt, mégsem volt benne semmi emberi. Mindezt saját szememmel láttam, s magam is alig hittem a saját szememnek.

Buliwyf és harcosai megrázták fejüket, s hallottam, hogy fejcsóválva többször is említenek valami "wendol"-t vagy "wendlon"-t vagy valami hasonlót. A szó

jelentése számomra ismeretlen volt, de éreztem, hogy nem alkalmas a pillanat, hogy megérdeklődjem a dolgot Hergértől, mert láthatóan dühös volt, mint a társai. Sietve indultunk a farmépület felé, s útközben többször is észrevettünk hasonló nyomokat. Buliwyf és társai egyre lassabban haladtak, de ebben nem az óvatosság játszott szerepét; egyikük sem húzott elő fegyvert; inkább valami rettegés szállta meg őket, melyet nem értettem ugyan, de velük együtt éreztem.

Végül odaértünk a farmhoz és beléptünk. A saját szememmel láttam a következőt, mely szemem elé tárult: Láttam egy férfit, aki fiatal és arányos testű lehetett, akinek minden végtagját letépték. A test itt hevert, egy kar amott, egy láb emitt. Sűrű tócsában állt a padlón a fekete vér, mely ott volt a falakon, a mennyezeten, s mindenütt oly bőségben, mintha a házat belülről

vérrel festették volna ki. Volt ott egy nő is, hasonló állapotban. És egy fiúgyermek is, úgy kétéves lehetett, kinek fejét lecsavarták a válláról, s teste fejetlenül hevert.

Mindezt a saját szememmel láttam, s ez volt a legijesztőbb látvány, melyet valaha megtapasztaltam. Gyomrom tisztulni vágyott, egy órán keresztül ájultan hevertem, s aztán is többször ürítettem gyomromon.

Sosem fogom megérteni a vikingek viselkedését, akik, miközben én rosszullétemmel küszködtem, nyugodtan és szenvtelenül szemléltek a pusztulást. De mindent alaposan szemügyre vettek, kitárgyalták a karmok nyomát a végtagokon, a módját, ahogyan a húsba téptek. S nem kis figyelmet szenteltek annak a ténynek, hogy mindegyik fej hiányzott; s felfigyeltek a legördögibb részletre is,

melyre még ma is nem kis szorongással gondolok.

A kisfiú zsenge testébe ördögi fogak vájódtak, a puha húsba a comb hátsó felén. Ugyanígy a vállrészbe is. Ezt a szörnyűséget is a saját szememmel láttam.

Buliwyf harcosai mogorva arccal dühösen távoznak a házból. Tovább keresték a nyomokat a ház körül a földön, észrevevék, hogy nincsenek patanyomok, ami számukra bizonyos fontossággal bírt. Magam nem értettem, miért. Ám nem is voltam egészen friss, szívem gyenge volt, s testem beteg még mindig.

Ahogy keresztülvágtunk a mezőn, Ecthgow egy felfedezést tett, melynek ebben állt a természete: egy kis kődarab volt az egész, kisebb mint egy gyermek ökle, melyet durván faragtak meg és csiszoltak. Minden harcos

köréje gyűlt, engem is beleértve, hogy megvizsgálja.

Láttuk, hogy egy állapotos nőt ábrázol a kő, fej és végtagok nélkül, csak a hatalmasra puffadt has és a nagyra nőtt mellék voltak láthatók.*

(A leírt szobrocskához hasonlókból számosat találtak a régészek Franciaországban és Ausztriában.)*

Magam csupán rendkívül elnagyoltnak és csúnyának láttam ezt a szobrocskát, mást nem láttam benne. Ám a vikingek hirtelen elsápadtanak és remegéneek; remegő kézzel megérintették, míg végül Buliwyf a földre hajította és kardjának markolatával porrá zúzta. És ekkor több harcos rosszul lett, s gyomrát a földre ürítette. S legnagyobb döbbenetemre általános volt a rémület.

Ekkor indultunk csak el Rothgar kastélya felé. Egyik harcos sem szóla

az úton, ami jó egy óráig tartott; minden viking komor és keserű gondolataiba burkolódzott, ám félelem ekkor már nem látszott rajtuk.

Végül egy lovas küldönc vágatott elénk és állta utunkat. Szemügyre vette fegyvereinket és ruházatunkat és valami figyelmeztetőt kiáltott.

Herger emígy szólott hozzám: "Tudni akarja nevünket, s igen gyorsan."

Buliwyf felelt a küldönc kérdésére, s hanghordozásából hallottam, mellőzte az udvariaskodást. Herger azt fordította nekem: "Buliwyf megmondta neki, hogy Higlac király alattvalói vagyunk Yatlam királyságából, s híva vagyunk Rothgar király elébe, ezért szeretnénk urával szólni." Aztán még Herger hozzátette: "Buliwyf azt is mondta, hogy Rothgar nagyon nagyra való király." Ám hanghordozása elárulta, hogy épp az ellenkezőjét gondolja.

A küldönc mondta, folytassuk utunkat s várjunk a kapu előtt, míg ő nem tájékoztatja a királyt érkezésünkről, így tettünk, bár Buliwyfen és társain látszott, hogy nem örülnek ennek a bánásmódnak; dühösen morogtak és dűnnyögtek, mert a vikingek vendégszeretőek s nem illendő a vendéget a kapu előtt várakoztatni. Mégis várakoztunk, s levettük fegyvereinket, de vértjeinket nem, s a fegyvereket kint hagytuk a kapu előtt, mielőtt beléptünk volna a kastélyba.

A kastélyt ugyanúgy körülvették különböző épületek, ahogy azt más északi népeknél láttam. Hosszúak voltak s faluk lekerekítve, mint Trelburgban is. Ám elrendezésük más volt, itt nem építették őket négyzet alakzatba. S nem lehetett sem erősítési munkákat, sem falakat látni. Ehelyett a kastély és a hosszú házak a lejtőn álltak, mely egy mező felé nyúlott, a

térségen parasztportákat láttunk s odább, a dombok mögött előbukkant az erdő.

Megérdeklődtem Hergertől, kié ez a sok hosszú ház, mire ezt a választ kaptam: "Olyik a királyé, olyik a királyi család tagjaié, mások a nemesek tulajdonában vannak, megint másokban pedig a szolgák és az udvar alacsonyabb rangú tagjai élnek." Azt is hozzátette, hogy ez nehéz hely, ám nem értettem, mire akart ezzel kilyukadni.

Ekkor eresztettek csak minket a király elébe, be a kastélyba, ami igaz lelkemre mondom, a világ egyik csodája volt, különösen attól, hogy a barbár északon emelkedett. A kastélyt Rothgar emberei Hurotnak nevezték, mert a vikingek mindennek emberi nevet adnak, legyenek azok használati tárgyak, épületek, hajók, és különösen fegyverek. Nos ez a Hurot pontosan

akkora volt, mint a kalifa fő kastélya, belül arany és ezüst díszítette, ami pedig igen ritka idefenn északon. Mindenütt gazdagon volt díszítve faragásokkal és ornamensekkel. Igazán messziről hirdette Rothgar király nagyságát és erejét.

Eme Rothgar király a Hurot Hall legvégében ült, ez akkora távolság volt, hogy alig lehetett őt észrevenni. Jobb válla mögött állt az a küldönc, aki utunkat állottá. A küldönc szólott hozzánk, amit számomra Herger tett át latin nyelvre: "Íme, óh király, egy harcoscsapat Yatlam királyságából. Most érkeztek a tenger felől Buliwyf vezetésével. Könyörögve kérték, hogy elmondhassák neked, óh király, mi járatban vannak. Ne tiltsd meg nekik, hogy elibéd járjanak; nemes emberként viselkednek, kinézetre főnöknek látszanak. Köszöntsд őket. Óh király, mint bárókat illik."

Így léphettünk közelebb Rothgar királyhoz.

Rothgar király úgy nézett ki, mint akinek közel a halála. Nem volt már fiatal, haja egészen fehér volt, bőre vértelen, arca ráncos a fájdalomtól és a félelemtől. Gyanakodva nézegetett bennünket, hunyorgott, talán vaksi is lehetett, ezt nem tudom. Végül beszédet intézett hozzánk, amit Herger így adott számomra vissza: "Ismerem ezt az embert, mert én küldöttem érette a fiamat hősi küldöttségbe. Ő Buliwyf, akit gyerekkora óta ismerek, amikor vízen magam is Yatlamba látogattam. Ő Higlac király fia, ki akkor kegyes vendéglátóm volt, s most a fia érkezett hozzám nagy szükségünk és szomorúságunk idején."

Rothgar szólt a harcosoknak, hogy jöjjenek a nagyterembe, ahol ajándékot cseréltek s nagy ünneplés kezdődött.

Ezután Buliwyf szólott, ám hosszú beszédét Herger nem fordította, mert tiszteletlenség jele szólani, míg valakinek főnöke beszél. Ám beszédének jelentése ez vala: Buliwyf hallott volt Rothgar bajáról, s nagyon nagy sajnálattal van iránta, s saját királyságát is ugyanaz az ellen dúlta fel, és azért jött, hogy megmentse Rothgar királyságát a gonosztól, mely reá támada.

Ennek ellenére még most sem tudtam, miképpen nevezték a vikingek ezt az ellenséget, bár saját szememmel láttam, miképp téptek szét embereket darabokra.

Most megint Rothgar király szólott, valamelyest sietősen. Viselkedéséből gyanítottam, hogy azért beszélt így, mert addig akart szólani, míg az ő harcosai és bárói nincsenek jelen. Ezt mondotta (Herger szavai által): "Óh Buliwyf, jól ismertem atyádat mint fiatal

embert, aki frissen jutottam trónra. Most öreg vagyok, szíven beteg. Fejem meghajlott. Szemem sír a szégyentől, hogy el kell ismernem gyengeségemet. Mint látod, trónom meddő pusztaság, országom elvadult. Amit a gonosz ellenség hozott országomra, el sem mondhatom. Éjszakánként a harcosaim az ital hatására hencegnek, hogy kiverik az ellenséget, aztán amint kihajnalodik, mindenütt véres tetemekeket látunk heverni. Ez az én életem nagy szomorúsága, amiről többet nem akarok beszélni."

Amikor padot hoztak nekünk s ételt tettek elénk, megkérdeztem Hergertől, ki az az "ellenség", akiről a király beszélt. Herger bedühödött s csak annyit mondott, ezt ne kérdezzem többé.

Az este nagy ünnepléssel telt. Rothgar király és felesége Weilew királyné, akinek ruhájáról gyémánt és arany

csüngött alá, ült az asztalfőn a királyság nemeseinek, báróinak társaságában. Ezek a nemesek szomorú látványt nyújtottak: öreg emberek voltak, részegek és sokuk bicegett vagy sebesült volt. Mindőjük szemében rémület csillogott, s örömük sekélyes volt.

Ott volt a király Wiglif nevű fia, akiről korábban beszéltem már, aki megölte három fivérét. Ez a fiú ifjú volt és sudár, szakálla szőke, s tekintete nem nyugodott egy pillanatra sem, hanem ide-oda vándorolt. Ám senkinek nem nézett bele a szemébe. Herger észrevette őt és megjegyezte: "Ez egy róka". Ez alatt azt értette, hogy az ifjú hamisan viselkedik, folyton változtatja alakját, mert az északi ember szemében a róka olyan állat, amely képes bármely alakzatot magára öltetni.

Az ünneplés kellős közepén Rothgar küldöncét a Hurot Hall elé küldte, aki

aztán jelentette neki, hogy a köd aznap este nem ereszkedett le. Nagy öröm és ünneplés kerekedett a hírre, hogy nincsen köd; mindenki vidám volt, kivéve Wiglifet.

Egyszer csak Wiglif felállt és ezt mondta: "Üritem poharam vendégeink, különösen Buliwyf egészségére, aki kérésünkre felajánlotta segítségét és bátran a segítségünkre jött – habár túl nagy lesz számára is a falat, s nem tud vele megmérkőzni." Herger suttogva fordította a szavait, amelyből azonnal kiéreztem, hogy egyszerre tartalmaznak dicséretet és sértést.

Minden szem Buliwyfre nézett és így szólott: "Nem félek én semmitől, még attól a féregtől sem, mely az éjszaka leple alatt oson, s az alvókra csap le." Én ezt úgy értelmeztem, hogy "wendol"-ról beszél, ám Wiglif elsápadt és megszorította székének karfáját.

"Rólam beszélsz?", kérdezte Wiglif remegő hangon.

Buliwyf erre emígyen válaszolt: "Nem, de tőled sem félek jobban, mint a köd szörnyeitől."

Wiglif ezt nem hagyta annyiban, pedig Rothgar király rászólt, hogy üljön le. Wiglif ezt mondotta az összegyűlt nemeseknek: "Ez a Buliwyf távoli partokról érkezett, látszatra nagy a büszkesége és az ereje. Szívesen próbára tenném, mert a büszkeség megrontja mindenki látását."

Most ezt láttam, hogy bekövetkezik: egy nagydarab harcos, aki az ajtóhoz közel ült, Buliwyf háta megett, felpattant a helyéről, felkapta a lándzsáját és hátulról Buliwyfre támadt. Mindez rövidebb időn belül történt, míg egy ember levegőt vehet. Buliwyf mégis megpördült, felkapta lándzsáját és belemártotta a támadó mellkásába, fél kézzel a feje fölé kapta és a falhoz

hajította. A lándzsa hegye beleállt a falba, így a harcos egy ideig ott kalimpált a falon, aztán egy ordítással visszaadta lelkét a teremtőjének.

Nagy hangzavar tört erre ki, s ekkor Buliwyf így szólt Wiglifhez: "Így bánok el minden ellenséggemmel", Herger mindezt szinte azonnal fordította, széles taglejtéssel kísérve. Engem megzavart a közjáték, s nem tudtam levenni a szemem a falra tűzött tetemről.

Herger ekkor megint felém fordult, és így szólott latinul: "Most pedig egy dalt énekelsz Rothgar király udvarának. Mindenkinek ez a kívánsága."

Megkérdeztem tőle: "Mit énekeljek? Nem tudok dalokat." Erre Herger azt mondta: "Énekelj valamit, ami felvidítja a szívet." És hozzátette: "És ne emlegesd a te istenedet. Senkit nem érdekel ez a sületlenség."

Igazán szólva, nem tudtam, mit énekeljek, hisz nem vagyok

vándorénekes. Telt az idő és mindenki engem nézett, s teremre csend borult. Ekkor Herger azt mondta: "Énekelj egy dalt, amelyben méltatod a királyok bátorságát a csatában."

Mondtam erre, hogy én nem ismerek ilyen dalt, viszont mondhatok nekik tanmesét, melyet a mi udvarunk mindig oly szórakoztatónak talál. Erre Herger azt mondta, hogy bölcsen döntöttem, így aztán elmondta, nekik – Rothgar királynak, Weilew királynénak és az összegyűlt nemeseknek – Abu Kasszim papucsának történetét, amit mi mind ismerünk. Halkan beszéltem, s kissé mosolyogtam, s most először fordult elő, hogy a vikingek örültek, s nevetve csapkodták a hasukat.

Aztán furcsa dolog történt. Ahogy folytattam a mesét, a vikingek egyszerre nem nevettek tovább, s lassan morózussakká váltak, s mire

bevégeztem már nem volt nevetés, hanem fenyegető hallgatás.

Herger emígyen szólott hozzám: "Lehet, hogy nem tudtad, de ez nem nevetnivaló történet, ezért most nekem kell helyrehoznom a dolgot", ezután mondott valamit, amit úgy értelmeztem, hogy a rovásomra viccelődik, ugyanis rövidesen mindenki nevetett, s ezzel a mulatozás folytatódott.

Abu Kasszim papucsának története közismert az arab kultúrkörben, jól ismerte Ibn Fadlan is és a bagdadi polgárok.

A történet sok változatban maradt fenn, el lehet mondani gyorsan és el lehet részletesen, a mesélő vérmérsékletétől függően. Röviden, Abu Kasszim egy gazdag, ám zsugori kereskedő, aki titkolni akarja gazdagságát, hogy minél jobb alkukat kössön. Hogy szegénynek látszódjon, különösen ócska, szakadt papucsot

visel, hogy becsapja az embereket, de senkit nem sikerül. Ehelyett az emberek azt hiszik, hogy megbolondult, vagy egyszerűen arcátlan.

Egy nap Abu Kasszim igen előnyös üzletet kötött üvegárukra és ezt meg akarta ünnepelni, ám nem a megszokott módon, hogy megvendégelje a barátait, hanem önző módon egyedül: hogy elmenjen egy közfürdőbe. Az előszobában hagyja öltözkését és papucsát, amelyet egyik barátja igen leszól. Abu Kasszim azt válaszolja, hogy még mindig jó hasznát veszi, ezzel bemegy a fürdőbe a barátjával. Később egy nagyhatalmú bíró érkezik, aki levetkőzik és ott hagyja elegáns papucsát. Időközben pedig Abu Kasszim eltávozik a fürdőből, ám nem találja a papucsát, hanem egy új és szép papucsot talál helyette, amelyről azt hiszi, hogy barátja ajándéka, ezért fölveszi és elmegy.

Amikor a bíró is elmenne, nem találja a papucsát, hanem csak egy szakadt, ócska papucsot, amelyről mindenki tudja, hogy a zsugori Abu Kasszimé. A bíró dühbe gurul és szolgáit elküldi, hogy szerezze vissza a papucsát, amit azok meg is találnak a tolvaj lábán, akit a bíróság elé hurcolnak és szigorúan megbüntetik.

Abu Kasszim átkozza balsorsát és amint hazaér, kihajítja a papucsát az ablakon, bele a sáros Tigris folyóba. Néhány nappal később a halászok kifogják a papucsot a halakkal együtt, de a papucs szögei szétszakítják a hálójukat. Dühükben behajítják a papucsot egy ablakon, mely történetesen Abu Kasszimé. A papucs a nemrég vásárolt üvegekre esik és mindet összetöri.

Abu Kasszim kétségbe esik és úgy gyászol, ahogyan csak egy zsugori ember tud. Megesküszik, hogy az

átkozott papucs nem okoz neki több kárt, ezért kiviszi a kertbe és elássa. A szomszéd látja ám, hogy Abu Kasszim ás, ami szolga dolga kellene legyen. A szomszéd úgy okoskodik, hogy azért végzi az úr személyesen ezt a munkát, mert kincseket akar elrejtteni. A szomszéd elmegy a kalifához és feljelenti Abu Kasszimot, mert az ország törvényei szerint a földben talált kincs a kalifát illeti meg.

Abu Kasszimot a kalifa elé idézik, és amikor elárulja, hogy egy pár papucsot ástott el, mindenki nevet, mert senki sem hisz neki. A kalifa dühbe gurul, hogy Abu Kasszim ennyire ostobának nézi, és megduplázza a büntetést. Abu Kasszim majd meghal, amikor meghallja az ítéletet, de fizetnie kell.

Abu Kasszim elhatározza, hogy egyszer s mindenkorra megszabadul a papucstól. Hogy biztos legyen abban, hogy a papucs nem okoz neki több bajt,

messze kimegy a városból és a papucsot egy tóba hajítja, s elégedetten látja, hogy az el is süllyed. Ám a város ebből a tóból nyeri az ivóvizét, s a papucs elrekeszti a vízvezetékét; az örök kipiszkálják a papucsot és fel is ismerik azonnal, hogy a megrögzött zsugorié. Abu Kasszimot ismét a kalifa elé viszik azzal a váddal, hogy szennyezi a város ivóvizét. Most még a korábbinál is súlyosabb a büntetése. Ám a papucsot visszaadják neki.

Abu Kasszim úgy dönt, hogy elégeti a papucsot, ám az még nedves, azért kiteszi az erkélyre száradni. Egy kutya lelopja onnan és játszani kezd vele. A másik leesik és egy terhes nő fejére pottyan, s az a rémülettől elvetél. A férje azonnal rohan a bíróságra, ahol ismét nagyon megbüntetik Abu Kasszimot, aki akkor már tönkrement szegény ember.

Az arab mese mondanivalója az, hogy mi minden rossz történhet egy olyan

emberrel, aki nem cseréli elég gyorsan a papucsát. A mese alapotívuma, hogy egy ember nem tud megszabadulni valamely tehertől, hiába is akar, nagyon zavarta a vikingeket.

Az éjszaka további ünnepléssel telt, s Buliwyf harcosai igen jól érezték magukat. Láttam, hogy Wiglif rámered Buliwyfre, mielőtt eltávozott volna a teremből, ám Buliwyf ezt nem vette észre, mert éppen lekötötték a rabszolgalányok és a szabad nők, akik körülötte sűrögtek-forogtak. Egy idő múlva elaludtam.

Másnap reggel kalapálásra ébredtem, s ahogy kimerészkedtem a teremből, láttam, hogy Rothgar királyságának minden alattvalója a védelmi munkákkal foglalatatoskodik. Lovakkal vontattak nagy farönköket, amelyeket a harcosok kihegyeztek. Buliwyf személyesen irányította a munkát, kardjának hegyével rajzolta a földre a tervrajzot.

Ehhez persze nem nagy kardját, a Rundingot használta, hanem a másikat. Nem tudom, volt-e ennek valami különös oka.

Délben a halál angyalának nevezett asszony* csontdarabokat vetett s megjósolta, hogy éjszaka le fog szállni a köd. Amikor ezt meghallotta, Buliwyf elrendelte, hogy hagyjanak abba minden munkát, s kezdjenek előkészületeket tenni egy nagy lakomához. Mindenki ezzel kezdett foglalkozni, s minden mást befejezett. Megkérdeztem Hergertől, miért kell lakomát rendezni, se azt felelte, hogy túl sokát kérdezősködöm. Tény, hogy olykor rossz időben kérdezősködtem, mint most is, mert épp egy szőke rabszolgalánnyal enyelgett.

(Nem ugyanaz a személy, aki a vikingekkel volt a Volga partján. Minden jel szerint minden törzsnek volt ilyen*

sámán feladatokat ellátó nője, akit a "halál angyalának" neveztek.)

A nap vége felé Buliwyf összehívta harcosait és ezt mondta nekik: "Készüljetek a harcra", majd mindegyik sok szerencsét kívánt a másiknak, miközben minden előkészület megtörtént a lakomához.

A lakoma ugyanolyan volt, mint az előző esti, ám Rothgarnak kevesebb nemese és bárója vett rajta részt. Megtudtam, hogy sokan nem is fognak eljönni, mert félnek, mi fog azután történni Hurot Hallban. Mert minden arra mutatott, hogy az ellenség leginkább erre a helyre figyelt.

Én nem élveztem a lakomát, mert tartottam az azt követő eseményektől. Azonban ez az esemény történt: egy idős nemes beszélt valamelyest latinul, s valamennyit Ibériai dialektusban is, mert fiatal emberként járt a cordobai

kalifátusban, így beszédbe elegyedtünk. Ebben a helyzetben úgy tettem, mintha olyasmikről is tudnék, amikről valójában nem tudtam, mint látni fogják.

A férfi emígyen szólott hozzám: "Te vagy tehát az idegen, a tizenharmadik?" Mire mondtam neki, hogy én vagyok. "Akkor nyilván rendkívül bátor ember vagy", mondta az öreg, "én üdvözlöm ezt a bátorságot". Erre valami udvariasságot feleltem neki, hogy gyáva vagyok Buliwyf bármely harcosához viszonyítva; ami több mint igaz volt.

"Nem számít", felelte az öregember, aki mélyet húzott a kupájából, melyben az általuk méhsernek nevezett, felette erős ital volt, "akkor is bátor ember vagy, ha megküzdesz a wendollal".

Éreztem, hogy most végre megtudhatok valami lényegest. Elismételtem ennek az öregnek azt a viking mondást, melyet Herger egyszer mondott nekem: "Az állatok

elpusztulnak, a barátok meghalnak és én is meghalok, de egy dolog soha nem halhat meg, ez pedig a hírnév, mely a halál után is fennmarad."

Az öreg elismerően cöcögött fogatlan szájával, tetszett neki, hogy tudok viking közmondást is. Ezt mondta: "Ez így is van, de a wendolnak is megvan a maga hírneve". Mire ezt mondtam, szinte közönyösen: "Valóban? Erről nincsen tudomásom."

Erre azt mondta az öreg, hogy ez érthető, hisz idegen vagyok és beleegyezett, hogy felvilágosítson. Ezt mesélte: a "wendol" vagy "windon" név ugyanolyan ősi, mint az északi népek nevei és azt jelenti, hogy "fekete köd". A vikingek számára ez olyan köd, melynek leple alatt fekete ellenség támad rájuk, aki embert öl és emberi húst eszik.*

(* A skandinávokra nagyobb hatással

van az, hogy a lény titokban csap le, mint az, hogy kannibál. Jensen szerint a kannibalizmus gyűlöletes volt a vikingek szemében, mert megnehezíti a Valhallába való bejutást; erre azonban nincs bizonyíték.

A széles műveltségű Ibn Fadlan számára a kannibalizmus mást jelent. A Halottevő ismert alakja az egyiptomi mitológiának, feje krokodilé, teste oroszláné, a háta vízilóé. A Halottevő felfalja a gonoszt az utolsó ítélet után.

Megjegyzendő, hogy a rituális kannibalizmus ilyen vagy olyan formában nem volt sem ritka, sem különös. A pekingi előember és a neandervölgyi egyértelműen kannibál volt, hasonlóképpen ettek embert annak idején a szkíták, a kínaiak, az írek, a peruiak, a mayorunák, a jagák, az egyiptomiak, az ausztráliai bennszülöttek, a görögök, a huronok, az irokézek, a pawne-ek és az ashantik.

Mikor Ibn Fadlan Skandináviában volt, más arab kereskedők Kínában látták, hogy az emberhúst – melyet "kétlábú báránynak" neveztek – nyíltan és törvénytelenen árulták a piacon.

Martinson szerint a viking számára azért visszataszító a wendol kannibalizmus, mert hitük szerint a harcos húsát nőkkel etették föl, elsősorban a wendol anyjával. Erre persze nincs bizonyíték, de tény, hogy ez egy viking harcos halálát igen szégyenletessé tehetette hitük szerint)

A szörnyek szőrösek és bűdösek, elszántak és ügyesek; nem beszélnek emberi nyelven, de kommunikálnak egymással; akkor jönnek, ha leszál az éjszakai köd és a nappali fénnyel eltűnnek – hogy hová, oda senki nem merte még őket követni.

Az öregember így beszélt: "Több módja van annak, hogy megtudd, hol

laknak ezek a szörnyek. Olykor előfordul, hogy egy harcos szarvast üldöz lóhátról és kutyákkal, hegyen, völgyön, erdőben. Aztán egyszer csak a szarvas megtorpan és hagyja magát széttépetni, semmint bemerészkedjen a számára gyűlöletes mocsaras vidékre. Innét tudjuk, hol lakik a wendol, és tudjuk, hogy még az állatok sem merészkednek arra."

Látványosan csodálkoztam és szörnyűlködtem a mesén, hogy még többet kiszedjek az öregből. Herger fenyegetően pillantott rám, de nem törődtem vele.

Az öreg így folytatta: "Régen mindenütt féltek az északi népek a fekete ködtől. De aztán atyám atyjának atyja ideje óta nem látta senki a fekete ködöt és a fiatal harcosok már bolondnak néztek minket, hogy ilyen rémtörténetekben hiszünk. De minden északi nép főnöke vagy királya

állandóan készültségben élt, hogy egyszer visszatér a fekete köd. Minden városunk, minden erősség csak a szárazföld felé védi magát. Atyám atyja ideje óta így teszünk, pedig nem is láttunk fekete ködöt. De aztán íme visszajött."

Megkérdeztem, miért jött vissza a fekete köd, mire lehalkította a hangját, úgy felelt: "Azért tér vissza a fekete köd, mert a gyenge és hiú Rothgar megkísértette az isteneket ostoba luxusával, s provokálta a szörnyeket a kastély megépítésével, mely nem védekezik a szárazföld felé. Rothgar öreg és tudja, hogy nem a győztes csatái miatt fognak emlékezni rá, ezért építette ezt a pompás várat, melyről az egész világ beszél. Rothgar úgy tesz, mintha isten lenne, holott nagyon is ember ő, és ezért küldték a fekete ködöt az istenek, hogy lecsapjanak rá, hogy némi alázatot mutasson."

Azt mondtam az öregembernek, hogy akkor nyilván nem szeretik Rothgart ebben a királyságban. Erre így felelt: "Még a legjobb ember sem mentes a bűntől, és a legrosszabb sem értéktelen. Rothgar igazságos király és népe felvirágzott. A bölcsesség és a gazdagság uralkodik Hurot Hallban. Rothgar egyetlen hibája, hogy nem törődött a védekezéssel, pedig van egy mondásunk: "egy férfi egy lépést sem tesz a fegyvere nélkül." Rothgarnak nincs fegyvere; fogatlan már és erőtlen; és a fekete köd szabadon beosonhat az országba."

Szerettem volna többet is megtudni, de az öreg elfáradt, elfordult tőlem és nemsokára el is aludt. Rothgar sok ételt és italt rakott elénk és számos báró és nemes elszenderedett.

Rothgar asztaláról ezt mondom el: minden ember előtt terítő és tányér, kanállal és késsel; az ételt főtt

disznóhús és kecske és valami hal. A vikingek jobban szeretik a főtt ételt, mint a sülteket. Aztán káposzta és hagyma bőséggel, alma és mogyoró. Édeskés, puha húst is ettem, melyet még soha nem kóstoltam. Megtudtam, hogy rénszarvas hús volt az.

A szörnyű italt, a méhsert mézből készítik, aztán lepárolják. Ez a legsavanyúbb, legfeketébb, legpocsékabb ital, melyet ember csak kitalált, ellenben hihetetlenül erős: néhány korty után az embernek forog a feje. Én azonban nem ittam, dicsértessék ezért Allah neve.

Feltűnt az is, hogy aznap éjjel sem Buliwyf, sem emberei nem ittak, s ezt nem fogta fel Rothgar sértésnek, hanem a dolgok rendjének tekintette. Este nem fújt a szél. Hurot Hall gyertyái és szövethékei moccanatlan lánggal égtek, az idő nyirkos volt és hideg. A saját szememmel láttam, ahogy a

hegyoldalról legördült a köd, eltakarta a hold ezüst korongját és mindent feketébe vont.

Ahogy az este folytatódott, Rothgar király és a királyné elvonultak lefeküdni, s a Hurot Hall másszív tölgyajtóját bezárták. A megmaradt nemesek pedig részeg álomba zuhantak.

Ezután Buliwyf és emberei körbementek a helyiségben, s amúgy mellvértesen eloltogatták a gyertyákat és úgy intézték, hogy a kandallóban csak gyengén pislákoljon a tűz. Megkérdeztem Hergert, miért fontos ez, mire csak annyit mondott, imádkozzam az életemért, s tegyek úgy, mintha aludnék. Kaptam fegyvert, egy rövid kardot, de ez csak kissé nyugtatott meg; én nem vagyok harcos és ezt nagyon jól tudom.

Mindegyik férfi színlelte az alvást, Buliwyf és emberei elkeveredtek a valóban alvó nemesekkel, akik

hangosan horkoltak. Hogy mennyi ideig vártunk, nem tudom, mert azt hiszem, engem is elnyomott az álom. Aztán egyszerre felébredtem, természetellenesen éber lettem még a hallban a medvebőrön heverve. Sötét éjszaka volt, a gyertyák alig égtek, már amelyeket égve hagytak, az enyhe fuvallat megremegtette a lángokat.

Ekkor egy mély hörgést hallottam, mintha egy disznó rőfögött volna, s a szél rettenetes bűzt hozott magával, mintha egyhónapos hulla szagát éreztem volna, és keményen féltem. Ez a rőfögés, mert másnak nem nevezhetem ezt a hangot, egyre erősebb lett és mintha egyre izgatottabb lett volna. Kintről jött, a kastély mellől. Mind újabb és újabb helyekről hangzott fel a hang. Az egész épületet bekerítették.

Felkönyököltem, a szívem zakatolt és körbepillantottam. Az alvó harcosok

közül senki nem mozdult, de láttam, hogy Herger nyitott szemmel hever. Aztán Buliwyf is ott volt, aki hangosan horkolt, miközben idegesen jártatta fel-alá a szemét. Ebből láttam, hogy Buliwyf harcosai felkészültek a wendollal való összecsapásra, akiknek rőfögése megtöltötte a leget.

Allahra mondom, hogy nincs nagyobb félelem, mint amikor az ember valaminek nem tudja az okát. Csak feküdtem a medvebőrön, hallgattam a wendol rőfögését és éreztem a bűzét! Csak vártam, s nem tudtam mire, s az összecsapás még rémisztőbb lehet, mint akármilyen más összecsapás! Emlékszem erre: a vikingek dicsérőleg vésik fel a nemes harcos sírjára: "Nem futott meg a csatából". Buliwyf emberei közül senki sem menekült el aznap éjjel, bár ők is hallották a hangot és érezték a bűzt, ami hol innen érződött erősebben, hol onnét. És mégis mindenki várt.

Aztán elérkezett a legijesztőbb pillanat. Minden hang elhalt. Teljes volt a csend, csak néhányan horkoltak, s a tűz pattogott. Buliwyf emberei most sem mozdultak.

Aztán megdördült Hurot kapuja, s kinyílt, a bűzös légvonat azonnal eloltotta a gyertyákat, s a fekete köd beáradt a terembe. Nem számoltam hányan lehettek, akár ezernyi rőfögő, fekete figura, holott igazában lehet, hogy csak ötven, hatan voltak, alig emlékeztettek emberre, mégis emberi módon viselkedtek. A levegőben vér és halál szaga terjengett; minden ok nélkül fázni kezdtem és reszkettem. Most sem mozdult egyik harcos sem.

Aztán olyan ordítással, ami a holtakat is felverte volna, felugrott Buliwyf, meglóbálta a kardját, a Rudingot, melynek éle sikítva repült a levegőben. Felpattantak a társai is, mind készen az összecsapásra. Ordításuk elkeveredett

a rőfögéssel, a fekete köd bűzével, s a káosz vette át az uralmat a Hurot Hallban.

Nekem nem volt gyomrom a csatához, mégis rámtámadt az egyik ködbeli szörny. Olyan közel jött hozzám, hogy láttam vörösen villogó szemét – láttam a tűzben égő szemeket, orromba csapott a bűz, úgy kapott föl, mint egy pelyhe! és a falhoz hajított, ahonnan a padlóra csúsztam, s egy pillanatra megszédültem, így egyre nagyobb lett körülöttem a káosz, s bennem.

Nagyon határozottan emlékszem a szörnyek érintésére, akik szőrösek voltak, mintha hosszú szőrű kutyák, egész testüket ilyen szőr borította. És emlékszem, milyen bűzös volt a lehelete annak, amelyik a falhoz hajított.

Nem tudom, meddig tartott a küzdelem, de egy szempillantás alatt lett vége. A fekete köd eltűnt, elhallgatott a rőfögés, elült a bűz, s csak

a pusztulás és halál maradt utánuk, amit csak akkor vehettünk számba, amikor gyertyát gyújtottunk.

Buliwyf csapatából hárman haltak meg. Roneth és Halga, két báró és Edgtho, egy harcos. Az elsőnek feltépték a mellkasát, a másiknak a gerincét törték el, a harmadiknak pedig az általam már látott módon tépték le a fejét. Mindhárom harcos halott volt.

Ketten sebesültek meg, Haltaf és Rethel. Haltafnak letépték az egyik fülét, Rethelnek levágták két ujját a jobbjáról. Nem volt halálos a sebük, s nem is panaszkodtak, vagy jajongtak, mert egy vikingnek vidáman kell a sebeket elviselni, örülni kell annak, hogy életben maradtak.

Ami Buliwyfet, Hergert meg a többieket illeti, ruhájuk vériszapos volt, mintha vérben fürödtek volna. És most fogok olyat mondani, amit talán senki nem hisz el, mégis így volt: mi nem öltünk

meg egyetlen ködbeli szörnyet sem. Mind elment, talán halálos sebbel is, mégis elment.

Herger ezt mondta: "Én láttam kettőt, aki egy harmadikat cipelt, aki már halott volt." Nyilván így lehetett, mert a többiek mind helyeseltek. Megtudtam, hogy a szörnyek sosem hagyják társukat az emberek között, inkább életüket kockára téve elvonszolják. Hasonlóképpen mindent megtesznek, hogy megszerezzék áldozatuk fejét, ezért nem találtuk meg Edgho fejét sem, melyet a szörnyek nyilván magukkal vittek.

Ezután Buliwyf szólott, kinek szavait Herger tolmácsolta: "Nézzétek, én szereztem ma estéről egy trófeát. Íme, az egyik szörnyeteg karja."

Ezzel Buliwyf felemelt egy szőrös kart, melyet a vállnál metszett le a Rudinggal. Körégyűltünk, s megnéztük: kicsinek tűnt, ám természetellenesen

nagy volt a tenyere, sem az alkar, sem a felkar nem volt arányban vele, bár erős volt az izomzat rajta. Mindenütt sűrű szőr borította, csak a tenyerét nem. Végezetül annyit, hogy az egész kar ugyanolyan bűzt árasztott, mint egy egész test.

A harcosok megéljeneztek Buliwyfet és kardját, a Rudingot. A szörny karját kiakasztották a terem falára, hogy megcsodálhassák Rothgar királyságának alattvalói. Így ért véget az első összecsapás a wendollal.

AZ ELSŐ ÖSSZECSAPÁST KÖVETŐ ESEMÉNYEK

Az északi népek soha nem viselkednek értelmes és logikus emberi lényként. A ködszörnyek támadás után, amikor Buliwyf embereivel visszaverte őket, Rothgar királyságának alattvalói nem tettek semmit.

Nem volt ünneplés, nem rendeztek lakomát, semmi módon nem mutatták ki örömüket. Messzi vidékről elzarándokoltak a terem falára kiakasztott gonoszkéz megtekintésére, s hangosan csodálkoztak, rémüldöztek. Azonban maga Rothgar, ez a félvak öregember, nem fejezte ki örömét, s nem adott Buliwyfhek és embereinek ajándékot. Nem adott bankettet számukra, nem ajándékozott nekik rabszolgákat, sem értékes ruhákat és semmit, amivel tiszteletét vagy háláját kimutathatta volna.

Ehelyett Rothgar király megnyúlt, komor arccal járkált, mintha jobban félt volna, mint korábban. Jómagam, bár

véleményemnek nem adtam hangot, azt gyanítottam, hogy Rothgarnak jobban tetszett a korábbi helyzet, mielőtt a fekete ködöt legyőzték volna.

Ám Buliwyf sem viselkedett másképpen. Ő sem hívott ünneplő vendégeket, nem rendezett evészetet-ivászatot. A csatában elhullott nemeseket gyorsan gödrökbe helyezték és fából tetőt emeltek feléjük s otthagyták őket tíz napra, s ebben volt valami érthetetlen sietség.

Mégis csak a halott bajtársak búcsúztatásakor mutatott Buliwyf valami örömet, s látták nyilvánosan mosolyogni. Elég időt eltöltöttem már a vikingekkel, hogy tudjam, miért mosolyognak barátjuk hősi halálán, mert együtt örülnek a halottal, az élők nem érdeklik őket. Örülnek, ha valaki hősi halált hal. Akkor viszont kétségbe esnek, ha valaki álmában hal meg, vagy egyszerűen ágyban. Az ilyen férfiokról

úgy beszélnek, hogy "úgy halt meg, mint egy tehén a szalmán." Ez ugyan nem számít sértésnek, de az ilyen halált halt embernek nem jár ki a gyász.

A vikingek hite szerint egy ember halála meghatározza, milyen lesz a sorsa a halál után, s ha valaki hősi halált hal, az a legértékesebb szemükben. A szalma közt való halál ellenben szégyenletes.

Ha valaki éjszaka hal meg alvás közben, arról úgy gondolják, hogy egy marán, egy szörny fojtotta meg. Ezt a teremtményt nő alakban képzelik el, ami csak még szégyenletesebbé teszi a dolgot, hisz egy nő kezétől meghalni mindenek felett a legszégyenletesebb dolog.

Hasonlóképpen szégyenletes meghalni valakinek fegyvertelenül, ezért alszik együtt egy viking mindig a fegyvereivel. Tehát ha a marán megjelenne éjjel, akkor nála legyen a

fegyver. Egy harcos ritkán hal meg betegségben vagy végelgyengülésben. Hallottam egy Ane nevű királyról, aki annyira megöregedett, hogy már szinte olyan volt, mint egy csecsszopó. Fogai kihullottak, gyermek táplálékon élt, éjszakánként ágyában egy ivótülből tejet szopogatott. Ám ezt úgy mesélték nekem, mint valami rendkívül szokatlan dolgot, ami nem jellemző az északi vidékre. Saját szememmel láttam, hogy nagyon kevés közöttük az öregember. Öregember abban az értelemben, hogy nemcsak teljesen megőszül a szakála, hanem ki is hullik.

A nők között többen élik meg az öregkort, közülük való a "halál angyala" is, ám az öregasszonyoknak is mágikus erőt tulajdonítanak, gyógyítanak. Elűzik a gonoszt, és megjósolják a jövőndőt.

Az északi nők nem harcolnak egymással, sőt gyakran láttam, hogy közbeavatkoznak, ha két férfi közt

kipattan a veszekedés, hogy lecsillapítsák a haragot. Különösen akkor teszik ezt, ha a harcosokat átítatta az alkohol és lelassulnak. Mert gyakran ez a helyzet.

Most azonban a vikingek, akik mindig szívesen isznak a nap bármely órájában, a csata utáni napon nem ittak semmit. Rothgar népe ritkán is kínálta őket itallal, s ha ez mégis megtörtént, a kupát mindig visszautasították. Mindezt én nagyon meglepőnek találtam, s meg is említettem Hergernek.

Herger megvonta a vállát, ami a vikingek között az érdektelenséget, a közönyt jelenti. "Mindenki fél", mondotta.

Megkérdeztem, mi okuk van a félelemre, így felelt: "Azért, mert tudják, hogy a fekete köd visszatér."

Be kell ismerjem, hogy böszített a harcosok leereszkedő viselkedése velem szemben, s tudtam, hogy nem

érdemlek meg ilyen bánásmódot. Örültem, hogy életben maradtam, s hogy Rothgar emberei úgy bántak velem, mint a bátor harcosok társával. Ezért aztán bátran kérdeztem: "Ki törődik velük? Ha visszajönnek, akkor megint elpáholjuk őket."

Igazában olyan elbizakodott voltam, mint egy kiskakas, s most már szégyellem is akkori felfuvalkodottságomat. Herger így beszélt: "Rotghar királyságában nincs harcos vagy báró, már régóta halottak, csak mi tudjuk megmenteni őket. Tegnap tizenhármán voltunk. Ma már csak tízen, azok közül is kettő sebesült, aki nem tud teljes ember módjára részt vállalni a harcból. A fekete köd roppant dühös és nyilván szörnyű bosszút áll majd."

Azt mondtam erre Hergernek, aki kisebb sérüléseket szerzett be – bár nem olyan ijesztőeket, mint amilyenek a

karmolásnyomok voltak az arcomon, melyeket büszkén viseltem –, hogy én nem félek semmilyen démontól.

Erre kurtán csak annyit mondott, hogy arab vagyok, aki nem ért semmit a vikingek gondolkodásából, és azt is hozzátette, hogy a fekete köd bosszúja rémületes lesz és mindent átható. Azt mondta: "Úgy fognak visszatérni, mint Korgon."

Nem ismertem a szó jelentését. "Mi ez a Korgon?"

Azt felelte: "Az izzótestű sárkány, amely az égből csap le az áldozatára."

Ezt egészen képzeletbelinek találtam, de a saját szemmel láttam a tengeri szörnyeket, melyek valóban élnek és láttam Herger fáradtságtól eltorzult arcát, s tudtam, ő hisz az izzótestű sárkányban. Megkérdeztem: "Mikor jön vissza a Korgon?"

– "Talán ma éjjel", hangzott a válasz.

Miközben beszélgettünk, láttam, hogy Buliwyf, aki egész éjjel egy szemhunyasnyit sem aludt, s szeme vörös volt, ismét a Hurot Hall megerősítését irányítja. A királyság minden alattvalója dolgozott, asszonyok, gyerekek és öregek, s persze a rabszolgák Buliwyf és hadnagya, Ecthgow irányítása alatt.

Ezt tették pontosan: a Hurot és a környező épületek köré, ahol a király és nemesei laktak, s a szabad szegények és a rabszolgák durván ácsolt kunyhói köré, ahol egy vagy két család élt, Buliwyf egyfajta kerítést állíttatott kihegyezett karókból és lándzsákból. Ez a kerítés nem volt magasabb, mint egy férfi válla, s bár hegyes volt és fenyegető, nem láttam, milyen védelmi értéket képvisel, hisz könnyen át lehetett ugrani felette.

Amikor ezt szóvá tettem Hergernek, akkor csak annyit mondott, hogy ostoba

arab vagyok. Hergereknek nem volt jó kedve.

További védművet építettek, gödröt ástak a kerítésen kívül, amely másfél lépésnyi széles volt. Különös volt ez a gödör. Nem volt mély, talán csak egy férfi térdnyi vagy még sekélyebb. Egyenetlenül ásták ki, vagyis bizonyos helyeken mélyebbre ásták, más helyeken sekélyebbre. Bizonyos helyeken pedig rövid lándzsákat szúrtak a víz alá, persze hegyükkel felfelé.

Nem láttam nagyobb értelmét ennek a gödörnek sem, mint ahogyan a kerítésnek sem, de nem érdeklődtem Hergertől, mert már ismertem a hangulatát. Ehelyett inkább erőmhöz mérten segítettem, s csak annyi időt pihentem, míg egy rabszolganővel a kedvemet töltöttem viking szokás szerint, mert az éjszakai izgalmaktól és az egész napi izgalomtól majd szétvetett az energia.

Miközben a Volga mellől utaztunk ide, Herger elmondta, hogy az ismeretlen nők, különösen a vonzó és csábító nők nem érdemlik meg a bizalmat. Miközben az erdőben jártunk Herger azt is mondta, hogy vannak az északi földeken olyan nők, akiket erdei nőknek neveznek. Ezek becsalogatják a férfit szép szavakkal az erdőbe, s a férfi csak amikor egészen a közelükbe ér, veszi észre, hogy hátulról üresek, mint megannyi jelenés. Az erdei nők az elcsábult férfit elbűvölik, s varázslatot bocsátanak rájuk, hogy így a foglyukká tegyék őket.

Mivel Herger ilyen módon figyelmeztetett engem, nem kis aggodalommal közeledtem a rabszolganőmhöz, ugyanis nem ismertem korábbról. Amikor megtapogattam a hátát, hangosan felnevetett, mert tudta, miért tettem, hogy megbizonyosodjam, nem erdei nő-

e. Egy ideig ostobán éreztem magam, hogy hitemet beléje helyeztem egy ilyen barbár babonába. De aztán rájöttem, ha mindenki hisz valami dologban körülöttem, akkor kísértést érzel, hogy te is higgy benne, nos én is így jártam.

Az északi nők ugyanolyan sápadtak, mint a férfiak és ugyanolyan magasak is; legtöbbjük lefelé tekintett reám. A nők szeme kék, hajukat hosszúra növesztik, de hajuk finomszálú és könnyen kócolódik, ezért feltűzik a nyakukba, vagy fejükre. Ehhez azonban mindenféle fésűre és tűre van szükségük, miket ezüstből vagy fából készítenek. Ez alkotja számukra az ékszer. A gazdag férfiak feleségei aranyláncot viselnek a nyakukban, amint azt korábban is említettem. Hasonlóképpen ajándékoznak nekik ezüst karkötőket, melyet sárkány vagy kígyó formába hajlítanak. Ezeket a karpereceket nem a csuklójukon viselik,

hanem könyökük és válluk között. A vikingek motívumai és díszai bonyolultak, a legtöbbször fák gallyait formázzák vagy kígyókat, s ezek a díszek szépek.*

(Egy arabnak különösen ez lehetett a véleménye, hisz az iszlám vallási művészet nem ábrázolóművészet, hanem minőségileg hasonlít a skandináv művészethez, mely kedveli a tiszta formákat. Mindazonáltal a vikingeknek nincs ellenvetése az istenek ábrázolása ellen; s ezt gyakorta meg is cselekszik.)*

A vikingek nagy szakértői a női szépségnek. Bár igazában az én szememben a nők eltúlzott méretűek voltak és csontosak, ugyanígy arcuk is. A vikingek ezt szeretik, bár a Béke Városában egy ilyen nő nem vonna magára egyetlen pillantást sem. Inkább

úgy vélnék, hogy egy félig kiéhezett kutya, melynek kitüremkednek a bordái. A viking nők bordája ugyanis így türemkedik ki.

Nem tudom, miért ilyen soványak a nők, mert igazában bőségesen esznek, legalább annyit, mint a férfiak, s mégsem szednek magukra zsírpárnákat.

A nők hasonlóképpen nem mutatnak sem tiszteletet a férfiak iránt, sem különösebb félelmet, nem hordanak soha arcukat eltakaró fátylat, s nyilvános helyen is ott könnyítenek magukon, ahol rájuk jön a szükség. Hasonlóképpen bátran közelednek ahhoz a férfihoz, aki megtetszik nekik, mintha maguk is férfiak lennének, s a harcosok nem szidják őket össze ezért. Még akkor is így van ez, ha a nő rabszolga, mert mint említettem a vikingek kedvesen bánnak a rabszolgákkal, különösen a női

rabszolgákkal.

A nap előrehaladtával tisztán érzékeltem, hogy éjszakára nem fogunk elkészülni az erősítési munkákkal, sem a karókerítéssel, sem a lándzsás árokkal. Buliwyf is látta ezt és szólatott Rothgar királynak; aki hívatta a jósnőt. Ez a koszlott öregasszony, akinek akkora szakála volt, mint egy férfinak, leölt egy birkát és belszerveit* elterítette a földön.

(Az arab eredetiben szó szerint "vénákat" említenek, ami sok tévedéshez vezetett. E. D. Graham például arról írt, hogy "a vikingek úgy jósoltak, hogy rituálisan leöltek egy állatot és vénáit kivágva elterítették a földön". Ez szinte bizonyosan hibás; az arab egy állat felpucolására azt a kifejezést használja, hogy "kivágni belőle a vénákat" és Ibn Fadlan is arra a széles körben elterjedt gyakorlatra*

hivatkozik, mely az állat belszerveiből jósolt. A nyelvészek, akik a beszélt nyelvvel foglalkoznak elsősorban, szeretik az ilyen nyelvi paradoxonokat; Halstead sokat emlegetett példája a "vigyázz" értelemben használt angol "Look out!" (szó szerint nézz ki), amely épp ellentétes értelemben használandó, vagyis hogy keressünk menedéket, húzzuk meg magunkat valahol.)

Ezután az öregasszony hosszan énekelt, miközben állandóan az eget szólította.

Ismét csak nem kérdeztem Hergert cudar hangulata miatt. Ehelyett Buliwyfet figyeltem és a többi harcost, akik a tengert kémlelték. Az óceán szürke volt és viharos, az ég ólomszínű és erős szél fújta tenger felől. Ettől valamelyest megnyugodtak a harcosok, s ennek gyanítottam az okát: a tengeri szél miatt nem tud a hegyre ereszkedni

a köd. Ez így is volt igaz.

Mire leszállt az éj, minden munkát félbehagytunk s legnagyobb meglepetésemre Rothgar király ismét lakomát adott, most is figyeltem Buliwyfet, Hergert és társait, akik mind bőven nyakalták a méhsert, mintha nem kellett volna a világgal törődniük, örömüket lelték a rabszolgalányokban, aztán részegen álomba zuhantak.

Megtudtam más is: hogy mindegyik harcos Buliwyf emberei között olyan rabszolganőt választott, akit valami folytán jobban kedvelt a többieknél, bár nem kizárólag ezekkel szerelmeskedtek csupán. Herger részegségében beszélt nekem a kedvenc asszonyáról, s azt mondta: "Meg fog halni velem, ha úgy kívánja a sors". Ebből megtudtam, hogy mindegyik harcos olyan nőt választott magának, aki követni fogja őt a halotti máglyára, s az ilyen nőket nagyobb tisztelettel kezelték a többinél, mert a

harcosok vendégként jöttek, nem volt saját rabszolganőjük, akiknek ugyanezt parancsba lehetett volna adni.

Amikor Venden földjére érkeztünk, kezdetben a vikingek nem közelítettek hozzám bőröm és hajam színe miatt. Suttogtak a hátam mögött, felém pillantottak és nevettek. Láttam, hogy ezek a lefátyolozatlan nők olykor eltakarják az arcukat, különösen akkor, ha nevetnek. Megérdeklődtem Hergertől az okát: "Miért teszik ezt?", ugyanis nem akartam az északi szokásokkal ellentétesen cselekedni.

Herger ezt a választ adta: "A nők úgy hiszik, hogy az arabok mind csődörök, mert ezt hallják rólatok." Ebben nem találtam semmi szórakoztatót, mégpedig ebből az okból: mindenütt, amerre jártam, így a Béke Városának falain belül is, ahol a férfiak társaságba verődnek, én is ugyanezt hallottam. Először is, hogy az egy bizonyos helyen

lakó embernek gondolják, hogy az ő szokásaik illendőbbek és megfelelőbbek, mint másoké. Másodszor, minden idegen minden szempontból alacsonyabbrendűnek számít, kivéve a nemzést. Így a törökök azt hiszik a perzsákról, hogy azok tehetséges szeretők; a perzsák viszont döbbenettel tekintenek a feketebőrűekre, azok pedig megint másokra, és így tovább, aminek meglehet, hogy a nemzőszerv mérete az oka, vagy épp az aktus közbeni kitartás, olykor valami különleges képesség vagy trükk, netán pozíció.

Nem tudom megítélni, hogy a vikingek valóban úgy is hiszik, ahogyan Herger mondta, de az feltűnt, hogy sokszor csodálkoztak körülmetélt nemzőszervemen, mely gyakorlat, hisz mocskos barbárokról van szó, számukra ismeretlen. Bizalmas testhelyzetben a nők hangosan

sikoltoznak és türelmetlenek, s olyan erős a szaguk, hogy sokszor vissza kellett tartanom a lélegzetemet, míg csak magom el nem indult. Hasonlóképpen rángatóznak, karmolnak és harapnak, olyannyira, hogy a férfiembert olykor ki is vetik a nyeregből, ahogyan a vikingek mondják. Számomra ez az egész több fájdalmat okozott, mint gyönyört.

A viking ezt mondja, ha eképpen cselekszik: "Megvívтам ezzel vagy amazzal a nővel", s elbűszkélkedik kék feltjaival a barátainak, mintha igazi csatában szerzett sebeit mutogatná. Mindazonáltal a férfiak soha nem okoznak ilyen sebeket a nőnek, legalábbis én ezt láttam.

Ezen az éjszakán, miközben Buliwyf és emberei aludtak, és a félelemtől nem mertem sem inni, sem nevetni; féltem a wendol visszatérésétől. Ám nem tértek

vissza, így aztán végül egészséges álomba zuhantam.

Másnap azonban nem fújt a szél, minek folytán Rothgar királyságának minden alattvalója elszántan és rettegve dolgozott; mindenütt Korgonról beszéltek, s arról, hogy ma éjjel bizonyosan támadni fognak. A karomnyomok az arcomon komoly fájdalmat okoztak, amint enni akartam vagy szóra nyitni a számat. Az is igaz, hogy a harci láz is elszállott belőlem. Megint féltem, ezért csendesen dolgoztam a nőkkel és az öregemberekkel együtt.

Dél felé megkeresett az a fogatlan öreg nemesember, akivel az első lakoma alatt beszélgettem. Az öregember ezt mondotta latinul: "Szavam volna veled". Néhány lépésnyire félrevont az erődítésen dolgozó emberektől.

Látványosan vizsgálta sebeimet, melyek nem voltak súlyosak, s miközben ezt tette, így beszélt: "Figyelmeztetésem van a társaid számára. Nyugtalanság lett úrrá Rothgar szívéen." Ezt mondotta tehát latinul.

– "Mi az oka?", tudakoltam.

"A hírvivő és Wiglif királyfi, aki ott áll a király füle mellett", mondta a nemesember. És persze Wiglif barátai. Wiglif azt mondja Rothgarnak, hogy Buliwyf és társai meg akarják ölni a királyt, hogy átvegyék az uralmat.

"Ez nem igaz", mondtam, bár igazában nem tudtam. Őszintén szólva többször elgondolkoztam ezen. Buliwyf fiatal és erős, Rothgar viszont öreg és gyenge, s bár igaz, hogy a vikingek szokásai furcsák, az is igaz, hogy a férfiak mindenütt egyformák.

"A hírvivő és Wiglif irigy Buliwyfre", mondotta nekem a nemesember.

"Megmérgezik a levegőt a király füle körül. Csak azért szólok, hogy szólj a társaidnak, hogy legyenek óvatosak, mert ez álnok cselszövés, mely inkább kígyóhoz illik." Ezzel fennhangon kijelentette, hogy a sebeim nem komolyak és hátat fordított nekem.

Majd a nemesúr még egyszer visszajött. Ezt mondta: "Wiglif barátja Ragnar", ezzel elment ismét, s még hátra sem fordult.

Idegesen dolgoztam, míg csak Herger mellett nem találtam magam. Herger hangulata most is komor volt, mint előző nap. E szavak hagyták el a száját üdvözlés gyanánt: "Nem akarom hallani egy bolond ember kérdéseit."

Mire mondtam neki, hogy nincsenek kérdéseim, aztán elmondtam, amit a nemesúrtól hallottam. Ekkor Herger összevonta a szemöldökét, káromkodott, s nagyokat dobbantott,

majd közölte, hogy menjek vele Buliwyfhez.

Buliwyf az árokásással volt elfoglalva, a település másik oldalán. Herger félrevonta, s gyorsan beszéltek északi nyelven, miközben felém mutogatott Herger. Buliwyf ugyanúgy összevonta a szemöldökét, káromkodott és topogott, mint az előbb Herger, aztán kérdezett valamit. Herger lefordította: "Buliwyf azt kérdezi, kicsoda Wiglif barátja? Megmondta ez az öregember, kicsoda Wiglif barátja?"

Azt feleltem, hogy igen, s hogy a barát Ragnar névre hallgat. Ezután Herger és Buliwyf újra tárgyalni kezdtek valamit, mintha vitatkoztak volna, majd Buliwyf hátat fordított és otthagytott Hergerrel. "El van döntve", jegyezte meg Herger.

"Mi van eldöntve?", kérdeztem.

"Szorítsd össze a fogad", mondta Herger, ami vikingül azt jelenti, ne beszéljek.

Visszatértem a munkámhoz, s nem értettem most sem többet, mint korábban. Ismét arra gondoltam, milyen furcsa és ellentmondásos emberek ezek a vikingek, mert soha nem viselkednek úgy, ahogy azt az ember logikusnak tartaná. Ennek ellenére dolgoztam az ostoba kerítésükön, s sekély árkukon; közben pedig figyeltem és vártam.

A délutáni ima idején észrevettem, hogy Herger egy fiatal óriás mellé ment dolgozni. Együtt dolgoztak az árkon egy ideig, s ekkor láttam, hogy Herger többször is az ifjú arcába dobja a földet, aki nagyon dühösen köpködött. Rákiabált Hergerre, aki később lefordította az ifjú szavait, bár már akkor is egyértelmű volt a jelentésük.

Az ifjú imígyen szólott: "Úgy ásol, mint egy kutya."

Herger visszakérdezett: "Kutyának nevezel?"

Erre az ifjú: "Nem, azt mondtam, hogy úgy ásol, mint egy kutya, hogy óvatlanul hajítod* a földet, mint egy állat."

(Mind a latin, mint az eredeti arab szövegben a "felkorbácsolni" értelmű szót, s nem a "hajítani"-t használják. Feltételezik, hogy Ibn Fadlam azért élt ezzel a metaforával, hogy a sértés vadságát illusztrálja, mert egyértelműen kihívásról van szó. Mindazonáltal önkéntelenül vagy tudatosan bele sikerült vinnie, miképpen viszonyultak a vikingek a sértéshez.*

Egy másik arab utazó, al-Tartushi, aki Kr. u. 950-ben járt Hedebyben ezt írja a skandinávokról: "A legkülönösebb talán a viszonyuk a büntetéshez, melyből háromfélét ismernek. Az első és a számukra a legfélelmetesebb a törzstől való elűzetés. A másik a rabszolgának való eladás, a harmadik pedig a halál. A bűnt elkövető nőt rendszerint

rabszolgának adják el. A férfiak pedig inkább a halált választják. A vikingek számára ismeretlen a korbácsolás."

Ezt a véleményt nem egészen osztja Brémai Ádám, a német egyházi író, aki ezt írta 1075-ben: "Ha egy nőt nem találnak hűnek, azonnal eladják rabszolgának, de ha egy férfi árulásban vagy más bűnben találtatik bűnösnek, akkor inkább a lefejezést választják, semmint a megkorbácsoltatást. Nincs más büntetés számukra, mint a fejsze vagy a rabszolgaság."

A történész Sjörgen nagy jelentőséget tulajdonít Ádám kijelentésének, hogy inkább a lefejezést választják, mint a megkorbácsolást. Ez arra utal, hogy igenis ismerték a korbácsolást a vikingek, ám ezt elsősorban a rabszolgák büntetésére tartották föl "A rabszolga tulajdon, akit gazdasági szempontból nem bölcs kis bűnért megölni. Tehát bizonyos, hogy a

korbácsolás elfogadott büntetés egy rabszolga számára. Így aztán harcos számára ugyanez megalázó lehetett, amit a rabszolgák számára tartottak fenn." Sjörgen azt is kijelenti, hogy "amit a vikingek társadalmáról tudunk, az elsősorban abban áll, hogy ez a szégyenre épült fel, nem a bűnre. Egy viking soha semmi miatt nem érzett büntudatot, ellenben vadul vigyáztak a becsületükre, s minden körülmények között kerülték a megszégyenítést. Hogy passzívan eltűrjék a korbácsolást, az sokkal rosszabbnak tűnt a számukra, mint a halál."

E feltételezések visszavezetnek minket Ibn Fadlan eredeti kéziratához, s a "sárral való bekorbácsolás" kifejezéshez. Mivel az arab kifinomult nyelv, elképzelhető, hogy benne van az iszlám, vélemény is. Ne feledjük, hogy Ibn Fadlan a világot tiszta tárgyakra, cselekedetekre és mocskosokra

*osztotta fel, s a föld nem volt
szükségszerűen mocskos a számára.
Sőt az arabok ismerik a "tayammum"
intézményét, a porral, homokkal való
tisztálkodást, ha nincs, a közelben víz.
Tehát Ibn Fadlan nem lehetett
különösebben fennakadva azon, hogy
egy embert beföldeznek; inkább az
idegesítette volna föl, ha arra kérik,
hogy arany kupából igyék, amit a
vallása szigorúan tilt.)*

Herger ezt mondta: "Tehát állatnak
nevezel?"

A fiatalember emígyen szólott:
"Félreérted a szavaimat."

Mire Herger: "Nem tehetek másként,
mert olyan félénken fonod őket, mint
egy erőtlen öregasszony."

"Ez az öregasszony tesz róla, hogy
megízleld a halált", mondta az ifjú és
előhúzta a kardját. Herger is elővette a
magáét, mert az ifjú nem volt más, mint

Ragnar, Wiglif barátja, s ebből megtudtam, mi is volt Buliwyf szándéka a dologgal.

A vikingek ugyanis nagyon érzékenyek a becsületükre. Így aztán gyakoriak köztük a párbajok, melynek nem ritkán halálos a vége. Sor kerülhet a párbajra a sértés helyszínén, de formális körülmények között is, amikor a küzdő felek egy hármas keresztútnál találkoznak. Imigyen hívta volt ki Herger Ragnart viadalra.

Ez a viking szokás: a megjelölt időben a párbajozók barátai és rokonai megjelennek a baj vívás színhelyén és ott állatbőrt terítenek le, és azt négy babérággal rögzítik. Ezen a bőrön kell lefolyják a párviadal, a vívóknak mindkét lábbal ezen a bőrön kell maradniuk. Mindkét harcos egy karddal és három pajzzsal érkezik. Ha mindhárom pajzs összetörik, akkor a

vívónak védelem nélkül kell mindhalálíg védekeznie.

Ezek voltak a szokások, melyekre a halál angyala emlékeztette a feleket, miután a bór körül Rothgar népe teljes létszámmal felsorakozott. Magam is ott voltam, igaz nem túl közel, s erősen csodálkoztam, hogy ezek az emberek milyen gyorsan elfelejtik a Korgon fenyegetését, melytől annak előtte oly keményen rettegének; most azonban semmi más nem érdekelte őket, mint a páros viadal.

Imigyen folyt le az összecsapás Ragnar és Herger között. Herger adta az első ütést, mert ő lett kihíva, s a kardja nagy erővel csapódott az ifjú pajzsára. Erősen féltettem Hergert, mert az ifjú sokkal erősebb volt nála, s nagyobb. Ragnar első ütése azonnal ketté is törté Herger pajzsát, így annak újat kellett kérnie.

Ezután vadul megindult a küzdelem.

Előbb Buliwyf arcára pillantottam, s nem láttam rajta semmi érzelmet; majd Wiglifére és a küldöncére, akik a másik oldalon állottak, s mindketten Buliwyfet nézték, míg dühöngött a kétszemélyes csata.

Herger második pajzsa is eltörött, így kérte a harmadikat és egyben az utolsó pajzsot. Herger erősen fáradt, arca verejtékben úszott és kivörösödött; az ifjú minden erőlködés nélkül küzdött.

Aztán eltört volt a harmadik pajzs is, és Herger szinte kétségbeesett, legalábbis így látszott egy futó pillantás erejéig. Herger erősen megvetette a lábát a bőrön, előre hajolt és mélyeket lélegzett, mint aki halálosan kimerült. Ragnar ezt a pillanatot választotta. Ám Herger oldalt lépett, mint amikor a madár csap egyet a szárnyával, s az ifjú kardja elzúgott a levegőben. Ezután Herger átdobta egyik kezéből a másikba a kardját, mert egy viking mindkét

kezével egyformán ügyes és mert ez a szokás, azután fordultában lecsapta az ifjú fejét kardjának egyetlen csapásával.

Saját szememmel láttam, hogy a magasba szökell a testből a vér s belehull a tömegbe, aztán azt is, ahogy a fej előbb hullik a földre, mint a később eldőlő test. Herger épp csak oldalra lépett a tetem elől, s ekkor vettem észre, hogy az egész küzdelem merő megtévesztés volt. Herger ugyanis nem zihált, arcán nem látszott egy csepp fáradtság sem, olyan könnyedén fogta a kardját, mint aki képes lenne megvívni még egy tucat hasonló harcossal. Ezután Wiglif felé biccentett, s csak ennyit mondott: "adj tiszteletet a barátodnak", vagyis, hogy hozzákezdhet a temetés előkészítéséhez.

Miközben elhagytuk a párbaj színhelyét, Herger elmondta, hogy azért élt a választott taktikával, hogy Wiglif

tudja meg, hogy Buliwyf harcosai nem csupán erős és bátor harcosok, hanem ravaszok is. "Ettől jobban fog félni", mondta Herger, "és nem mer majd ellenünk beszélni."

Kétlettem, hogy terve ezzel a hatással jár, de tény, hogy a vikingek jobban díjazzák a cselt, mint az igencsak cseles kazárok, s persze még jobban, mint a hazug bahreini kereskedők, kiknek számára a csalás egyfajta művészet. A ravaszság a csatában nagyobb erénynek számít, mint a tiszta bátorság vagy erő.

Herger mégsem volt boldog, mint ahogy láttam, hogy Buliwyf sem. Ahogy közeledett az este, kezdett leszállni a hegyekre a köd. Azt hiszem, hogy a halott Ragnarra gondoltak, aki erős volt, fiatal és bátor, akinek nagy hasznát vették volna a jövő csatában. Herger erre csak ennyit mondott nekem: "Egy halott senki számára nem hajt

hasznot".

AZ IZZÓTESTŰ KORGON SÁRKÁNY TÁMADÁSA

Ahogy besötétedett, a köd is leereszkedett a hegyekre, beletúrt, akár az ujjak a fák közé, s lecsorgott a mezőn Hurot Hall felé, ahol Buliwyf harcosai várakoztak. Emitt ismét lázas munka folyt: egy patak útját eltérítették, hogy feltöltsék a sekély árkokat, s ekkor hirtelen megértettem a terv logikáját, hiszen a víz elrejtí a mélyebb gödrökben lévő hegyes rudakat, így azok életveszélyes fenyegetést jelentenek majd a támadókra.

Továbbá Rothgar népének női kecsketömlőben vizet hoztak a kútról és meglocsolták a házak, a kastély falát. Buliwyf harcosai szintúgy belocsolták vértjüket és ruhájukat vízzel. Nyirkos hideg volt az éjszaka, tiltakoztam, s mivel azt hívem valami barbár rítusnak vagyok a tanúja, tiltakoztam, de nem értem el vele célt. Herger ugyanúgy leöntött engem is, mint a többiek magukat. Csöpögött belőlem a víz és

reszkettem, s igazában dühösen kiabálva kérdeztem a gonosztett okát. "Az izzótestű sárkány tüzet lehel", hangzott Herger válasza. Herger aztán méhserrel kínált, mely enyhített reszketésem, ahogy egyhúzásra kiürítettem a kupát, s ennek örültem.

Most már teljesen leszállt a setétség, s Buliwyf harcosai mind Korgon sárkány érkezését várták. Minden tekintet a hegyeket pásztázta. Maga Buliwyf körbejárta az erődítményt, kezében Rundingjával s halk szavakkal bátorította embereit. Mindenki mozdulatlanul várt, kivéve Buliwyf hadnagyát, Ecthgow-t. Ez az Ecthgow a szekerce mestere volt; felállított egy palánkot nem messze tőle, s gyakorlásképpen ebbe hajigálta újra meg újra a fejszéjét. Sokan odaadták neki a sajátjukat; öt vagy hat illet számoltam meg az övében, s még több hevert előtte a földön.

Herger hasonlóképpen próbálgatta íját s nyilait, miképpen Skeld is, mert ők voltak a vikingek közt a legjobb lövők. A vikingek nyilának végén vashegy van, tökéletesen egyenesre vannak csinálva. Rendszerint minden táborhelyen vagy faluban él egy nyomorék férfi, akit "almsmann"-nak neveznek; ő csinálja a nyilakat s az íjakat a környék harcosainak, amiért vagy arannyal vagy kagylóval fizetnek, vagy ahogyan magam láttam, ennivalóval és hússal.

A vikingek íja majd olyan magas, mint ő maguk, s nyírfából készül. A nyíl kilövése a következő módon történik: a húst a nyílvesszővel a fülig húzzák hátra, s nem a szemhez, aztán eresztik el; olyan ereje van a vesszőnek, hogy keresztülmegy egy emberen, s nem akad el benne. Egy fába pedig egy férfiököllyit fúródik bele. A saját szememmel láttam ezt, s ki is

próbáltam, de nem jutottam sokra: mert nekem túl nagy volt az íj, s túl kemény.

A vikingek gyakorlattan bántak akármelyik fegyverrel, s többhöz is jól értenek. Harcvonalról beszélnek, holott nincsenek a katonák előre elrendezve, mert számukra az a csata, ha ember ember ellen küzd. A "harcvonal" fegyverektől függően más és más. A széles pengéjű kard számára, melyet mindig forgatnak, s sosem szúrnak vele úgy mondják: "A kard a lélegzet vonalát keresi", ami azt jelenti, hogy lemetszik a fejet a helyéről. A dárdának, nyílnak, szekercének, törnek és az egyéb szúrófegyvernek helyére mondják: "E fegyverek a zsírvonalat keresik". E szavakon a test középrészét értik a fejtől a lágyévig, az ezt összekötő vonalra a szúrás azonnal halálos. Hitük szerint a legjobb a puha hasba döfni, s nem a fejre vagy a mellkasba.

Buliwyf és társai egész éjjel őrt álltak, s én is velük. Nagyon elfáradtam ettől, mintha már meg is vívtam volna a csatát, holott arra még nem került sor. A vikingek nem fáradtak, minden pillanatban készek voltak. Úgy igaz, hogy ők a földkerekség légéberebb népe, akik mindig felkészültek a veszélyre; s nincs semmi fárasztó számukra abban, mert erre születtek. Ők mindig figyelnek.

Egy idő után elaludtam, s Herger ébresztett fel ilyenénformán: süvítve remegett meg a levegő a fejem mellett, s mikor kinyitottam a szemem, láttam, hogy egy nyílvessző repül el hajszálnyira az orromtól. A nyilat Herger lőtte felém, s a többiekkel együtt nagyot nevetett a zavaromon. Ezt mondta: "Ha elalszol, lemaradsz a csatáról." Erre azt feleltem, hogy ez véleményem szerint nem is lenne olyan nagy baj.

Herger ekkor kihúzta a fából a nyilát, s látván, hogy megsértődtem, leült mellém és barátián beszélt velem. Herger aznap éjjel láthatóan jókedvű volt, megkínált kupájából méhserrel és ezt mondta: "Skeld meg van bűvölve." Aztán nevetett.

Skeld nem volt messze tőlünk, s Herger hangosan beszélt, s úgy gondoltam azért, hogy Skeld hallja; igaz viszont, hogy Herger latinul beszélt, amit Skeld nem értett; lehet tehát hogy más oka volt erre, de ezt én nem tudtam. Skeld ekkor a nyilait hegyezte, s a csatára várt. Megkérdeztem Hergertől: "Hogyan van elbűvölve?"

Válaszul Herger ezt mondta: "Ha nincs elbűvölve, akkor arab lett, mert minden nap kimossa az alsóneműjét és megmosdik. Te ezt nem vetted észre?".

Azt feleltem, hogy nem. Herger nagyot nevetett és ezt mondta: "Skeld ezt ezért és ezért a szabad születésű nőért teszi,

aki megragadta a fantáziáját. Miatta mosdik naponta, s viselkedik úgy, mint egy félénk bolond. Ezt sem vetted észre?"

Megint csak azt mondtam, hogy nem. Erre Herger ezt mondta: "Akkor mit látsz te?" és nagyot nevetett a saját viccén, amiben még csak nem is akartam utánózni, mert nem volt nevethetnékem. Erre Herger ezt mondta: "Ti arabok olyan sótlanok vagytok. Folyton morogtok, s nincs a szemetekben semmi, amin nevetnétek."

Erre azt mondtam neki, hogy rosszul beszél. Megkért hát, hogy mondjak neki egy vicces történetet, mire elmondtam neki a híres prédikátor esetét, melyet ti mind jól ismertek. A híres prédikátor a mecsetben beszél, ahová sok férfi és nő gyűlik össze, hogy meghallgassa nemes szavait. Hamid női ruhát ölt, arcát lefátyolozza és beül a nők közé. A prédikátor ezt mondja: "Az iszlám azt

tanítja, hogy ne hagyjuk megnőni szeméremszőrünket túlságosan hosszúra." Valaki megkérdezi: "Milyen hosszú lehet, ó tanítónk?" Mind ismeritek a történetet, ami valóban vaskos egy tréfa. A prédikátor így beszél: "nem lehet hosszabb, mint egy szál rozs." Erre Hamid megkéri a mellette ülő nőt: "Húgom, ugyan nézd már meg, nem hosszabb-e egy rozsnál a szeméremszőröm." A nő erre benyúl Hamid ruhája alá, ahol is keze a férfi nemi szervébe ütközik. Meglepetésében nagyot kiált. A prédikátor ezt hallva nagyon megörül, s imigyen szól a hallgatósághoz: "Teljes szívetekkel figyeljétek magyarázatomat, ahogyan ez az asszony is tette, hisz láthatjátok, mily erősen érintette a szívét." Mire a még mindig döbbent nő ezt mondja: "Nem a szívemhez ért, ó tanítónk, hanem a kezemhez."

Herger rezzenéstelen arccal hallgatta

a szavaimat. Még csak el sem mosolyodott. Amikor befejeztem, megkérdezte: "Mi az, hogy prédikátor?"

Erre azt mondtam neki, hogy ő egy ostoba viking, akinek fogalma sincs a kerek világról. Ezen viszont nagyot nevetett, ám magán a mesén nem.

Ekkor Skeld felkiáltott, s Buliwyf harcosai, köztük én is, a hegy felé fordították a tekintetüket. Íme ezt láttam: magasan fenn a levegőben apró fénypontok, mint megannyi csillag. Minden harcos látta, s kik morogtak, kik felkiáltottak.

Aztán egyre több lett a fénypont, egy tucatnyit számoltam, aztán abbahagytam. Ezek a fénypontok egy sorban haladtak, mint egy tűzkígyó vagy mint egy sárkány.

"Készülj", mondta Herger, s hozzátette a viking jókívánságot is: "Légy szerencsés a csatában." Ugyanezt

mondtam válaszul, mire elment mellőlem.

A fénypontok messze voltak, de egyre közeledtek. Aztán hangot is hallottam, mintha mennydörgés lett volna. Távoli morgás volt ez, amit a köd felerősített, mint minden hangot. Mert úgy van, hogy még a suttogást is tisztán hallani a ködben, mintha az ember fülébe súgnák egyenesen.

Néztem és kinyitottam a fülem, Buliwyf harcosai pedig ott álltak fegyvereiket szorongatva, s nézték, hogy az izzótestű Korgon sárkány felénk kanyarog tűz és mennydörgés közepette. A fénylő pontok egyre nőttek, s aztán már a végén nem is féltem, mert tudtam, hogy ezek a lovasok fáklyával, ami igaz is lett.

Nemsokára előbukkantak a lovasok a ködből, megannyi fekete alak, magasra tartott fáklyával, fekete lovakon, melyek idegesen kapáltak, s fújtak. Aztán

megkezdődött a csata. Az éjszaka azonnal megtelt rémült kiáltozással és halálsikollyal, mert az első támadók elakadtak a cölöpkerítésben, lovuk levetette őket, mások lova fennakadt a karóban. A kerítés egy része kigyulladt. A harcosok ide-oda rohanguáltak.

Láttam, hogy az egyik lovas keresztülugrat az égő kerítésen, s most tudtam először szemügyre venni egy wendolt. Ezt láttam: egy fekete lovon emberfigura ült feketében, de emberfej helyett medvefej ült a nyakán. Annyira megrémültem, hogy azt hittem, hogy ebbe a rémületbe fogok belepusztulni, mert sosem láttam még ilyen szörnyűséget, ám ebben a pillanatban Ecthgow szekercéje mélyen belevágott a lovas hátába, s a lovas feje legördül válláról. Ekkor láttam, hogy a medve arc alatt emberfej bújik meg.

Most már sok lovas volt a kerítésen belül, egyeseknek medvefeje volt,

másoknak nem, s megpróbálták lángra lobbantam a Hurot Hallt. Buliwyf és harcosai vitézül védekeztek ez ellen.

Amikor felálltam, az egyik ködszörnyeteg nekem támadott a lovával. Ezt tettem: erősen a talajnak vetettem lábam és feltartottam a lándzsámat, s az hívem, az iram elsodor. De a lándzsa szinte keresztülfutott a lovason, aki rémületeset kiáltott, de nem zuhant le a lováról, hanem tovalovagolt. Összegörnyedtem, mert gyomrom nagyon fájt, de ez nem tartott szerencsére sokáig.

Herger és Skeld sok nyilát ellőtte, a levegőben szálldostak a nyilak, láttam, hogy Skeld egyik nyila belefúródik az egyik lovas nyakába és ott elakad. Aztán egy másik lovast szinte telelőttek nyílvesszővel a mellén.

Később megtudtam, hogy ez gyenge eredménynek számított Herger és Skeld

szemében, mert egy viking számára semmi szent nincs az állatban; számukra az számít jónak, ha az ember lelövi a lovat, hogy ezzel az ellenség a földre bukják. Ez a mondás járja; "A lovas ló nélkül félelme, s kétszeresen megölhető." Így aztán gondolkodás nélkül mészárolták az állatokat.*

(A muzulmánok hite szerint "isten hírnöke megtiltotta a kegyetlenkedést az állatokkal". Ez olyam apró részletekre is kiterjed, hogy a málhás állatokról azonnal le kell venni a terhet, ha megérkeznek valahová, mert nem szabad az állatot feleslegesen megterhelni. Az arabok egyébként is különösen büszkék tenyésztett lovaikra. A skandinávok nem éreznek semmi különöset az állatok iránt; majd mindegyik arab utazó szóvá is tette, mennyire közönyösek lovaik iránt.)*

Aztán ezt láttam: egy lovas bevágatott a kerítés mögé, s fölkapta a földről a szörnyeteg tetemét és fejét, kit Ecthgow mészárolt le, nyergében keresztbe fektette és elgaloppozott. Mint mondtam volt, a ködszörnyek nem hagynak maguk után egyetlen tetemet sem.

Hosszan dühöngött a küzdelem a ködben. Megpillantottam Hergert egy démonnal viaskodva; felkaptam egy lándzsát és mélyen belevágtam, a lény hátába. Herger, akinek kezéről csepegett a vér, csak odaintett köszönetképpen és ismét belevetette magát a küzdelembe. Hirtelen igen büszkének éreztem magam.

Amikor ki akartam húzni a lándzsám a szörny hátából, felborított egy elszáguldó lovas, s innentől kezdve kevésre emlékszem. Láttam, hogy Rothgar nemeseinek egyik háza lángokban áll, de a Hurot sértetlen

maradt, s olyan boldog voltam, mintha magam is viking lettem volna. S ezek voltak végső gondolataim is.

Hajnalban arra ébredtem, hogy valaki az arcomat tisztogatja, élveztem a finom érintést. Aztán megláttam, hogy egy kutya részesített ápolásban, amitől úgy éreztem magam, mint a részeg bolond, s el tudjátok képzelni, mennyire meg voltam rémülve.*

(Ibn Fadlan legtöbb korai fordítója keresztény volt, akik nem ismerték az arab kultúrát, ami meg is látszik e passzus fordításán. Az olasz Lacalla (1847) nagyon szabad fordításban ezt írta: "Reggel ébredtem föl részeg álmomból, mint egy kutya, s igen szégyelltem állapotomat." Skovmand 1919-ből származó kommentárjában ki is jelenti, hogy "az ember nem bízhat meg Ibn Fadlan történeteinek igazában, mert a csaták alatt folyton részeg volt, s*

ezt el is ismerte". Du Chatelier, a meggyőződéses vikingbarát tudós ennél engedékenyebb, mert ezt írja 1908-ban: "Az arab rövidesen megrészegült a csatáktól, s ezzel sikerült is megértenie az északi lélek leglényegét."

Magam hálával tartozom Masszud Farzannak, a szufi tudósnak, mert ő világította meg számomra Ibn Fadlan utalásának valódi értelmét Igazában itt az utazó egy régi arab vidám történet hőiséhez hasonlítja magát

Egy részeg terül az út mellett a saját hányadékaiban. Egy kutya érkezik és nyalogatni kezdi az arcát. A részeg azt hiszi, hogy valami jótét lélek tisztogatja az arcát, s hálásan megszólal: "Allah tegye engedékennyé a gyermekeidet."

Erre a kutya felemeli a hátsó lábát, s a részeg arcába vizez, aki erre azt mondja: "S a jó isten áldjon meg, testvér, hogy meleg vízzel mosod arcomat."

Arabul a történet a részegséget ostromozza, amikre az emlékeztet, hogy az italt "khmer"-nek, vagyis szennynek nevezi, mint a vizeletet.

Ibn Fadlan nyilván arra akarta emlékeztetni olvasóit, hogy nem lerészegedett, hanem szerencsésnek találta magát, hogy a kutya nem vizelte le, mint ahogyan a halál is elkerülte korábban a csatában.)

Ekkor láttam, hogy magam is az árokban fekszem, ahol a víz ugyanolyan vörös volt, mint a vér. Fölálltam és végigmentem a füstölgő táboron a pusztulás és halál képei mellett. A föld csatakos volt a vértől, mely mint eső után, olyakor tócsákban állt. Láttam lemészárolt nemeseket, asszonyokat és gyerekeket. Hármójuk vagy négyőjük teteme el is szenesedett. Muszáj volt lesütni a szemem, nehogy elbotoljam

valamelyikben, oly sűrűn heverték mindenfelé.

A cölöpkerítés nagy része leégett, máshol karóbahúzott lovakat láttam. Mindenütt fáklyák heverték. Buliwyfnek egyik harcosát sem láttam.

Nem hallatszott sírás-rívás Rothgar király birodalmában, mert az északi ember nem siratja a halottat, ellenkezőleg: szokatlanul nagy volt a csend. Hallottam a kakasokat kukorékolni, egy kutya ugatott, emberi hang azonban nem.

Amikor beléptem Hurot kastélyába, két katafalkra helyezett tetemet pillantottam meg, kiknek sisakja ott nyugodott a mellkasukon. Az egyik Skeld volt, Buliwyf egyik bárója, a másik pedig Helfdane, aki két nappal korábban megsebesült, most hideg testtel hevert. S ott láttam Rethelt is az egyik sarokban, a legfiatalabb harcost, aki ott ült egy sarokban, s egy rabszolganő

ápolta. Rethel is megsérült korábban, ám most friss seb volt a hasán, s sok vére kifolyt. Bizonyosan nagy fájdalmat okozott ez neki, mégis nagy vidámságot s jókedvet mutatott, a rabszolganő mellét és ülepét csipkedte, aki nemegyszer szemrehányást tett neki azért, hogy eltereli a figyelmét és nem tudja bekötni.

Imigyen bánnak a sebekkel a saját elveik szerint. Ha egy harcos kezén vagy lábán megsérül, akkor sinet tesznek rá, aztán kifőznek egy textildarabot, amelyet aztán a sebre tesznek. Azt is hallottam, hogy pókhálót vagy gyapjút tesznek rá a vérzés csillapítása végett, de a saját szememmel ezt nem láttam.

Ha a harcos a fején vagy a nyakán sebesül meg, akkor a sebet tisztára mossa egy rabszolganő. Ha a csontok épségben maradtak, akkor az ilyen sebre azt mondják: "Semmi baj". Ha

azonban törött a csont a seb alatt, akkor azt mondják: "Az élet rövidesen kiszáll belőle".

Ha a harcos a mellkasán sebesül meg, akkor megtapogatják a kezét és a lábát, s ha melegnek találják őket, akkor azt mondják: "Semmi baj". Azonban ha a harcos vért hány, vagy azt köhög fel, akkor azt mondják: "A vér nyelvén beszél", ami nagyon súlyosnak számít. Egy ember vagy belehal a vér nyelvén beszélő betegségbe vagy nem, a sorsától függ.

Ha a harcos a hasán sebesül meg, akkor hagymából és füvekből levet főznek neki; aztán a nők beleszagolnak a sebbe, ha érzik a hagyma szagát, azt mondják: "leveskórja van", és tudják, hogy bele fog halni.

A saját szememmel láttam, ahogy a nők megfőzték a levest Rethelnek, aki beleivott; a rabszolganők beleszagoltak a sebbe, s megéreztek a hagyma

szagát. Ezen aztán Rethel nagyot nevetett és tovább viccelődött, majd méhsert kért, s kapott, és nem látszott rajta nyoma sem az aggodalomnak.

Buliwyf, a vezér és minden harcosa ott beszélgetett az épület más részében. Odamentem hozzájuk, de szóra sem méltattak. Herger sem, pedig neki megmentettem az életét, de nagyon elmerültek a beszélgetésben. Ismertem már valamelyest az északi nyelvet, de annyira nem, hogy követni tudtam volna, miről van szó, annyira halkan és gyorsan beszéltek. Így aztán odébb mentem és méhsert ittam, s éreztem, hogy egész testem sajog. Egy rabnő kimosta a sebeimet a lábszáramon és a mellemen. Nem is éreztem őket addig, míg ezt nem tette.

A vikingek tengervízzel mossák ki a sebet, mert úgy hiszik, hogy nagyobb a gyógyereje, mint a forrásvíznek. Pedig a tengervizet nem szeretik a sebek. Mikor

felnyögtem emiatt, Rethel kinevetett és odavetette a rabszolganőnek: "Még most is nagyon arab". Nagyon elszégyelltem magam.

A vikingek a forralt tehén vizeletet is használják sebmosásra. Amikor nekem felajánlották, tiltakoztam.

Az északi emberek szerint a tehénhúgy csodálatos anyag, ezért nagy favödrökben gyűjtik. Rendesen addig forralják, míg be nem sűrűsödik, s nem csípi az orrot, s ezt a mocskos folyadékot használják például ruhamosásra.*

(A vizelet elsőrangú ammóniaforrás, mely kitűnő tisztító anyag.)*

Azt is mesélték, hogy a vikingek olykor hosszú tengeri útra indulnak, s ha kifogynak a friss vízből, akkor mindenki a saját vizeletét issza, míg partot nem

érnek. Ezt csak hallottam, de sosem láttam, áldott legyen érte Allah.

Ekkor odajött hozzám Herger, mert a harcosok megbeszélése véget ért. A rabnő jóvoltából égett rajtam minden seb, de elhatározott szándékom volt, hogy vidám maradok. Ezt kérdeztem Hergertől: "Milyen apró ügyecskébe vágjuk legközelebb a fejszénket?"

Herger szemügyre vette a sebeimet, aztán kijelentette: "Ettől tudsz még lovagolni." Megkérdeztem, hová kell lovagoljak, s igazában azonnal elpárolgott a jó kedvem, s nem volt más vágyam, mint pihenni. Herger így beszélt: "Ma éjjel a sárkány bizonyosan visszatér, de mi már gyengék vagyunk s számunk is megfogyatkozott. A védelmi művek leégtek. Az izzótestű sárkány mindannyiunkat megöli."

A szavakat nagy nyugalommal mondta. Erre megkérdeztem: "Akkor hova lovagolunk?" Logikusan arra

gondoltam, hogy a súlyos veszteségek miatt Buliwyf elhagyja Rothgar királyságát. S ez nem lett volna ellenemre. Herger ezt mondotta: "Egy farkas, ha a vackán lapul, nem szerez húst, mint ahogy az alvó férfi sem jut győzelemhez." Ebből a viking közmondásból másféle tervre következtettem; hogy lóhátról támadunk rá a sárkányra ott, ahol megbújik, a hegyek között. Nem túl nagy lelkesedéssel megkérdeztem Hergertől, mikor lesz ez, mire azt felelte, hogy ma délben.

Ekkor láttam, hogy egy gyérek lép be a terembe, s valami kőtárgyat hoz a kezében. Herger megvizsgálta, egy újabb fej nélküli faragott szobor volt, mely egy várandós nőt ábrázolt. Herger dühösen átkozódott, s remegő kézzel a földre ejtette. Aztán odaintett egy rabnőt, aki fölvette és a tűzbe hajította, ahol a hőség hatására darabokra tört. E

darabokat a tengerbe vetették, ahogyan később Hergertől megtudtam.

Megkérdeztem, mit jelképez ez a szobrocska, mire Herger ezt mondta: "Ez a halottevők anyjának képe, aki vezeti őket, s aki irányítja az evésüket."

Ekkor láttam, hogy Buliwyf, aki ott állt a terem közepén, felpillantott a még mindig a falon függő szörnyképre, aztán le a két lemészárolt bajtárs tetemére, s a sarokban egyre gyengülő Rethelre; válla előreroskadt, állát mellkasára ejtette. Aztán elsétált mellettük, ki az ajtón, ahol aztán láttam, hogy magára ölti vértjét, kézbe veszi kardját, hogy ismét felkészüljön a következő ütközetre.

A RETTEGÉS SIVATAGA

Buliwyf kért hét erős lovat és a nap égrekúszásának idején kilovagoltunk Rothgar kastélyából a síkságra, onnan pedig a hegyek felé. Volt velünk négy teljesen fehér véreb is, melyeket inkább farkasoknak vettem volna, semmint kutyanak, oly vadak voltak. Ennyiből állt támadóerőnk, ami igen gyenge az ellenség félelmetes voltát tekintve, bár a vikingek nagy bizodalmat helyeztek a meglepetésre, az alattomból történő támadásra. Ugyanakkor úgy tartották, hogy mindegyikőjük felér három vagy négy ellenséggel.

Nem sok kedvem volt egy újabb háborús kalandhoz, s meglepett, hogy a vikingek nem osztják ezt, hisz jómagam borzalmasan fáradt voltam. Herger ezt mondta erről: "Mindig így van ez, most is és Valhallában is", ami náluk a mennyországot jelképezi. Ebben a mennyben, amely egy nagy terem, a harcosok hajnaltól szürkületig

bajvívni, majd akik meghalnak, azok felélednek, s egész éjjel múlatják ivászáttal és evészettel az időt, hogy aztán a hajnallal megint kezdődjék a csata, ilyen a mennyük örökkéig.*

(Vannak bizonyos kutatók, akik vitatják, hogy ez az örök küzdelem nem skandináv eredetű, hanem inkább kelta gondolat. Bármilyen is az igazság, Ibn Fadlan társai jogosan emlegették ezt így, mert a skandinávok akkor már másfél évszázada kapcsolatban voltak a keltákkal.)*

S ezért nem tartották szokatlannak, ha minden nap csatázniuk kell, míg a Földön vannak.

Útirányukat azok a vérnyomok határozták meg, melyeket az éjszaka visszavonuló lovasok hagytak maguk után, A síkságon csak egyszer állottunk meg, hogy felvegyük azt a fegyvert,

amit a visszavonuló démonok hagytak el. Íme, így nézett ki; kéziszekerce volt ez, melynek nyele valamilyen fából volt, maga a fejsze pattintott kő volt, amit bőrszíjak rögzítettek a nyélhez. A fejsze rendkívüli volt, s maga a fejsze is úgy volt kidolgozva, mintha valami ékkő lett volna, amelyet egy hölgy hiúságának legyezgetésére készítettek. Ilyen magasszintű tudással készítették, s a fegyvert rendkívüli élessége tette ijesztővé. Soha hasonló tárgyat nem láttam még a föld kerekén. Herger azt mondta nekem, hogy a wendol eszközeit és fegyvereit kőből készíti, legalábbis a vikingek így hitték.

Jó sebességgel haladtunk az ugató kutyák nyomában, s ez az ugatás felvidített. Végül a hegyekhez értünk. Minden ceremónia és idegeskedés nélkül lovagoltunk be a hegyek közé, Buliwyf minden harcosa tisztában volt a célunkkal, komorak voltak és hallgattak.

Mindegyikük ott viselte arcán a félelem jegyét, mégsem akartak megállni, hanem siettek tovább.

A hegyek között hideg volt, az erdők zöld fái közt a szél ruhánk alá fújt, láttuk a lovak leheletét, a kutyák szájából előretörő fehér párát, mégis folytattuk utunkat. A nap felénél aztán új tájra érkeztünk. Nem mocsár volt ez, s nem mező – elhagyatott vidék volt, leginkább a sivatagra emlékeztetett, ám nem volt homokos és száraz, hanem nyirkos és sáros, s a föld fölött apró ködpamacsok szálltak. A vikingek ezt a helyet a rettegés sivatagának nevezik.*

(1927-ben írott tanulmányában J. G. Tomlison rámutat, hogy pontosan ugyanez a kifejezés jelenik meg a Volsunga Sagában, majd hosszasan taglalja, hogy ez az összefoglaló neve a tabu területeknek. Tomlison minden jel szerint nem vette észre, hogy a*

Volsunga Sagában semmi ilyen utalás nem szerepel; a William Morris-féle 19. századi fordításban valóban szerepel egy sor: "A világ legvégén húzódik a rettegés sivataga", ám ez a sor Morris saját szövege, amely csupán egyetlen helyen fordul elő az eredeti germán saga általa készített fordításában.)

A saját szememmel láttam, hogy a köd különálló vagy összefürtösödő csomókban száll a föld fölött. Az egyik helyén a levegő tiszta, másutt a köd ott van a föld felett, egészen a lovak térdéig, s ilyenkor elvesztettük szem elől a kutyákat, melyeket beborított a köd. Egy pillanattal később a köd feltisztult, s megint kiértünk egy tiszta térségre. Ilyen volt arrafelé a táj.

Számomra furcsa volt ez a látvány, de a vikingek nem találtak benne semmi különöset; azt mondták, hogy a földben sok a bugyborékoló hőforrás errefelé,

melyek a föld repedéseiből törnek elő. Az ilyen helyeken apró ködfoltok gyűlnek össze, s meg is maradnak éjjel-nappal. E helyet ezért a gőzölgő tavak vidékének nevezik.

A talaj nehéz volt a lovaknak, így aztán lassabban haladtunk. A kutyák is lassabban bandukoltak, s feltűnt az is, hogy nem ugatnak olyan lelkesen. Lassan az egész csapat képe megváltozott, a galoppozó lovasokból, akik előtt vidáman csaholó kutyák rohanguáltak, lassan poroszkáló lovasok lettünk, s a kutyák vonakodtak elől haladni, inkább visszamaradtak, így viszont gyakran kerültek a lovak patái alá. Még hidegebb lett, mint korábban, s itt-ott hófoltokat is láttam a földön, bár emlékezetem szerint akkor nyár volt.

Lassan, de nagyon messzire jutottunk, s nem egyszer eszembe jutott, hogy eltévedünk, s nem találjuk meg a visszafelé vezető utat ebben a

sivatagban. Aztán egy helyen a kutyák megdermedtek. Nem látszott semmi a földön, se jel, se más; mégis úgy állottak meg, mintha kerítésnek vagy más akadálynak ütköztek volna. Mi is megállottunk ugyanitt, s előbb erre, majd arra néztünk. Nem fújt a szél, nem volt semmi zaj, se madárcsicsergés, se más állat hangja, csak a teljes csönd.

Buliwyf szólalt meg, hogy "Itt kezdődik a wendol földje", mire a lovasok megveregették hátasaik nyakát, hogy megnyugodjanak, mert a lovak is nyugtalankodni kezdtek. Amiképpen a lovasok is. Buliwyf összeszorította a száját, Ecthgow keze remegett, ahogy a kantárt szorította, Herger elsápadt, szemét rémülten hol ide, hol oda forgatta; s ugyanígy tettek a többiek is mind.

A vikingek azt mondják, hogy "A félelemnek fehér a szája", s most láttam, hogy ez mennyire igaz, mert

mindannyiunknak fehér volt az ajka s a szája. De beszélni senki sem beszélt a félelemről.

Magunk mögött hagytuk a kutyákat, s belovagoltunk az egyre havasabb vidékre, mely már pustort a lovak patája alatt, s a köd is egyre sűrűbb lett. Senki sem beszélt, vagy ha igen, akkor csak a lovához. Minden lépéssel egyre nehezebben bírtunk az állatokkal, csendes szavakkal vagy erőteljes rúgásokkal kellett a harcosoknak biztatni őket. Aztán a ködben furcsa árnyakat láttunk magunk előtt, mikhez nagy óvatossággal közeledtünk. S ezt láttam a saját szememmel: az út két oldalán magas és vastag póznákon hatalmas állatok koponyái sorakoztak, mintha támadni akarnának. Ahogy közeledtünk, láttam, hogy ezek medvekoponyák, melyeket a wendol imád. Herger azt magyarázta, hogy

ezek a medvekoponyák védelmezik a wendol földjének határát.

Aztán egy másik akadályt láttunk, mely szürke volt és távoli és hatalmas. Egy hatalmas szikla, magas, mint a ló nyerge, formája egy terhes nőé, duzzadó hassal és mellekkel, de nem volt sem feje, sem karja, sem lába. A sziklán áldozatok vérnyomai festettek vörösbarna csíkokat, melyekre még nézni is szörnyű volt.

Senki nem szólt arról, amit látott. Lovagoltunk tovább. A harcosok kihúzták kardjukat, mint akik készek a harcra. Íme, ez jellemző a vikingekre: korábban félelmet mutattak, azonban a wendol földjére érve, egész közel jutva rettegetésük forrásához, minden fenntartásuk elpárolgott. Nagyon zavaró volt őket teljesen nyugodtnak látni. Csak a lovakkal volt egyre nehezebb a dolguk.

Aztán rothadásszag csapta meg orromat, mint amilyet azelőtt Rothgar kastélyánál éreztem, s ettől gyenge lett a szívem. Herger mellém lovagolt és halkán ezt mondta: "Hogy utazol?"

Nem lévén képes palástolni érzéseimet, ezt feleltem: "Félek".

Herger erre ezt mondta: "Azért van ez, mert arra gondolsz ami jön, s félelmetes dolgokon képzelődsz, melytől megdermed az emberben a vér. Ne gondolj a jövőre, hanem örülj annak, hogy tudod: az ember nem él örökké."

Láttam az igazságot a szavaiban. "Nálunk", mondtam, "van egy mondás, mely szerint Hála legyen Allahnak, hogy a halált az élet végére tette, s nem az elejére."

Herger elmosolyodott, azután kurtán felnevetett. "Ha fél, még egy arab is mondhat igazat", mondta, aztán előrelovagolt, hogy megismételje Buliwyfnek szavaimat, aki szintén

nevetett. Buliwyf harcosai mind hálások voltak az időben jött tréfaért.

Ekkor egy hegyhez értünk, melynek csúcsára feljutva lepillantottunk a wendol táborára. Imigyen terült el előttünk, ahogyan azt a saját szememmel láttam volt: lent volt egy völgy, a völgyben durva kunyhók szalmából és sárból, olyan kezdetlegesen megépítve, mintha a gyerekek csinálták volna; közepén egy nagy tűz, mely most csak parázslott. Nem láttunk azonban lovakat, sem állatokat, sem mozgást, sem az életnek akármilyen jelét; mindezt az időről-időre felszakadó ködfátyolon keresztül láttuk.

Buliwyf leszállt a nyeregből, s hasonlóképpen tettek harcosai is, velük jómagam. Igazat szólva szívem hevesen vert, s izgalmamban alig kaptam levegőt, ahogy lenéztem a démonok vad táborára. Suttogva

váltottunk szót. "Miért nem látszik semmilyen mozgás?", érdeklődtem.

"A wendol az éjszaka lény, ahogy az a bagoly vagy a denevér", felelte Herger, "és nappal alszik. Tehát most. Lemegyünk, rájuk támadunk és álmukban vágjuk le őket."

"Nagyon kevesen vagyunk", mondtam, mert nagyon sok kunyhót láttam odalent.

"Elegen vagyunk", mondta Herger, aztán meghúzatta velem a méhseres kulacsát, melyet hálásan ittam, Allah szent nevét dicsérve, hogy nem tiltja, s nem is rosszalja a fogyasztását.*

(Az iszlám kifejezetten csak a szőlőből erjesztette ital, a bor fogyasztását tiltja. Mézből erjesztett italok fogyasztása megengedett a hithű muzulmán számára.)*

Igazat megvallva nyelvemnek igen jól esett ez a korábban ocsmánynak tartott ital; a furcsa dolgok megszűnnek furcsának lenni az ismételt fogyasztás következtében. Hasonló módon szokta meg orrom a wendol ocsmány bűzét, melyet már hosszasan éreztem, s már nem is vettem tudomást meglétéről..

Az északi népek különösek a szaglás tekintetében. Nem tiszták pedig, mint azt említettem; mindenféle szörnyű ételeket és italokat fogyasztanak, mégis az ont becsülik a testrészek közül a legjobban. Ha a csatában elvesztik egyik fülüket, az nem baj, egy ujj elvesztése a kézen vagy a lábon, netán a kézé, az valamivel komolyabb, de az ilyen sérülések iránt közönyösek. De az orr elvesztését egyenlőnek tartják a halállal, de még az is tragédia, ha csak egy kicsit lecsípnek a végéből, amit más népek jelentéktelen sérülésnek tartanak.

Ha eltörik az orrcsont, csata vagy verekedés közben, az nem számít; sokuknak ferde emiatt az orra. Nem tudom tehát, miért rettegnek annyira orruk megvágása miatt.*

(* A szokásos pszichiátriai magyarázat a testrészek elvesztésével kapcsolatban az, hogy a kasztrációs félelmeket tükrözi. 1937-ben írott tanulmányában, a Testi torzulások a primitív társadalmakban címűben Engelhardt megállapítja, hogy sok kultúrában megtalálható ez a hit. Például a brazíliai nanamanik a nemi szokások megsértőit a bal fül lemetszésével büntetik, mely hitük szerint a nemi potenciált csökkenti. Más kultúrák hasonló jelentőséget tulajdonítanak a kéz és láb ujjainak elvesztésének, vagy, mint a vikingek, az orrénak. Sok társadalomban él az a babona, hogy az orr nagysága hűen

tükrözi a pénisz méretét.

Emerson azzal magyarázza az orral kapcsolatos félelmeket, hogy még a halász-vadász életmódot folytató kezdetleges időkre mennek vissza, amikor egy, vadásznak nagy szüksége volt a szaglására, hogy megérezze az állatot, vagy az ellenségét; ilyen körülmények között a szaglóképesség elvesztése komoly bajnak számíthatott.)

Buliwyf harcosai és jómagam fenn hagytuk lovainkat a hegytetőn ám ezeket az állatokat nem lehetett egyedül hagyni, annyira meg voltak rémülve, így aztán egyik társunk velük maradt, sajnos nem én, hanem Haltaf, aki korábban megsebesült, ezért a legkevésbé volt köztünk használható. Így aztán rémülten leereszkedtünk a ritka, s haldokló bokrok és cserjék között a wendol táborába. Lopakodva mentünk, kardunkat magunk elé tartva,

s rövidesen ott voltunk a démonok falvának kellős közepén.

Buliwyf nem beszélt, kezének mozdulataival adta ki utasításait. Kettes csoportokat kellett alkotnunk, minden ilyen páros más irányba indult. Hergernek és nekem kellett volna rátámadni a legközelebbi sárkunyhóra, a többieknek a távolabbiakra. Megvártuk, míg mindenki elhelyezkedett a kunyhók előtt, aztán Buliwyf nagyot kiáltott, felemelte Rudingját és vezette a rohamot.

Hergerrel berontottunk a kunyhóba, a vér a fejemben lüktetett, a kardot olyan könnyűnek éreztem, mint egy tollpelyhet. Bent nem láttam semmit, nem volt odabent senki, csak kezdetleges szalma fekvőhelyek, melyek állati vacoknak néztek ki.

Kirohantunk és berontottunk a szomszédos kunyhóba, ám ezt is üresen találtuk. Mind az összes kunyhót

üresnek találtuk, amiért is Buliwyf harcosai meglepett arccal meredtek egymásra.

Ekkor Ecthgow szólott nekünk, s összegyűltünk az egyik kunyhóban. Láttam, hogy ez is ember nélküli, ellenben nem volt üres. A padlón csontok heverték, melyek ropogtak talpunk alatt. Meglepett, milyen törékenyek ezek a csontok, így közelebb hajoltam. Döbbenten láttam, hogy emitt egy szemüreg formájú csont hever, amott fogak. Emberi koponyacsontokon állottunk tehát, s ezt az igazságot erősítette továbbá, hogy a falak mentén koponyák sorakoztak fejre fordítva, mint a cserép kupák, ám gyönyörű fehérre sikálva. Rosszul levék, ezért kimentem a kunyhó elé gyomrom üríteni. Herger ekkor mondta meg, hogy a wendol emberi agyat eszik, ahogy az emberek a tojást vagy a

sajtot. Akármilyen gonosz szokás is, ez volt az igazság.

Ekkor egy másik harcos hívott minket, mire beléptünk egy másik kunyhóba, ahol a következőket láttam: üres volt, leszámítva egy nagy trónszerű széket, melyet egy fatörzsből faragtak. A szék magas támláját kígyó és démonformájú alakok díszítették. A szék lábánál koponyacsont darabok, s ahol a szék ura a karját nyugtathatta, vérmaradványokat láttunk és valami fehér anyagot, amiről kiderült, hogy emberi agyvelő. A helyiségben elviselhetetlen bűz terjengett.

A szék körül a földön apró, terhes nőt formázó alakok szobrai, melyről már beszámoltam; ezek kört alkottak a szék körül.

Herger ezt mondta: "Itt ül, s innen uralkodik", s hangja halk volt s rémült.

Nem értettem miről beszél, s szívem is fájt, s gyomrom is. Kiürítettem

gyomromat a földre. Herger és Buliwyf és a többiek mind komorak voltak, de nem ürítették ki gyomrukat, ehelyett inkább izzó ágakat vettek a kezükbe, s lánggra lobbantották a kunyhót, aztán a többit is mind. Lassan égtek, mert mind nyirkos volt.

Eztán felmáasztunk a hegyre, lovainkra szállottunk, s otthagytuk a wendol földjét, ellovagoltunk a rettegés sivatagából. És Buliwyf mindegyik harcosa szomorú volt, hogy a wendol ilyen cselesen kijátszotta őket, otthagyták vackaikat, mert megéreztek, hogy támadni fogunk, s nem tartották nagy veszteségnek, hogy felgyújtottuk házaikat.

A TÖRPE TANÁCSA

Ugyanott jöttünk vissza, ahol mentünk, de sokkal gyorsabban, mert a lovak lelkesen vágattak, s ahogy lejöttünk a hegyről, magunk előtt láttuk a síkot, s mögötte feltűnt az óceán partján Rothgar vára, s mellette a település.

Ekkor azonban Buliwyf más irányba indult s vezetett minket is, a sziklás, szélfútt szirtek felé. Herger mellett lovagoltam és megérdeklődtem, miért tesszük ezt, mire azt a választ kaptam, hogy azért, mert a környék törpéit keressük fel.

Ezen felette meglepődtem, mert az északi emberek társadalmában nem láttam törpéket; nem látni őket sem az utcákon, sem a királyok, lábzsámolyánál, nem ők számolják a pénzt, s nem is ők vezetik a mérlegkönyveket, ahogy azt mi a törpéktől megszoktuk.*

(* A Földközi-tenger medencéjében az

egyiptomi idők óta a törpéket különlegesen intelligens és megbízható lényeknek tartották, akire épp ezért nyugodtan rábízta a pénzügyeket és a könyvelést.)

Egyetlen viking sem beszélt nekem soha törpékről, s egyébként is úgy gondoltam, hogy ilyen óriás népek, mint ők, nem nemzenek törpéket.*

(Skandinávia területén körülbelül 90 csontvázat találtak a viking időkből, ezek alapján az átlagos testmagasság 170 cm-re tehető.)*

Elértük a barlangokkal teli vidéket, Buliwyf leszállt a lováról, hasonlóképpen tettek társai is, aztán gyalogszerrel folytattuk. Sziszegő hangot hallottam, s láttam, hogy az egyik barlangból gőz tör elő. Beléptünk

az egyik barlangba, és ott találtuk a törpéket.

Imigyen néztek a törpék ki: megszokott méretű törpék voltak, ám fejük nagyon nagy volt, s vonásaik az ősolegyek embereké. Láttam mind férfi és nő törpéket, s mind borzasztó öregnek tűnt. A férfiak szakállt viseltek és komorak voltak; a nőknek is volt valamelyes szőr az arcán, tehát ők is férfiasnak tűntek. Ruhájuk bőrből és préméből készült, s mindegyikük övet viselt a derekán, a bőrt aranydarabokkal dekorálták.

A törpék udvariasan fogadtak bennünket, a félelem legkisebb jele nélkül. Herger szerint a teremtményeknek mágikus erejük van, ezért nem félnek az embertől; viszont tartanak a lovaktól, amiatt hagytuk hátunk megett hátasainkat. Herger azt is elmondta, hogy a törpék ereje az övükben rejtezik, ezért mindent

megtesz egy törpe, hogy azt megtalálja, ha esetleg elvesztette volna.

Herger ezt is elmondta: hogy a törpék öreges megjelenése valóban igaz, a törpék tovább élnek, mint az átlagember. Azt is hozzátette, hogy a törpék legfiatalabb koruk óta érettek nemileg; még az újszülöttek lágyéka is szőrös és nemi szervük szokatlanul nagy. Éppen ezen a módon tudják meg a szülők, hogy gyermekük törpe lett, tehát mágikus erejű teremtmény, akit ki kell vinni a hegyekbe fajtája közé. Miután így tesznek, a szülők köszönetképpen állatokat áldoznak az isteneknek, mert törpét szülni nagy szerencsét jelent.

Így hiszik a vikingek, Herger ezt mondta el nekem, s nem tudom, mi az igazság belőle, ezért csak arról számolhatok be, amit hallottam volt.

Ekkor láttam, hogy a sziszegő gőz nagy üstökből száll fel, melybe edzés

végezt dugják az izzó, kikalapált acélpengéket, ugyanis a törpék által készített fegyvereknek nagy volt a keletje a vikingek között. S valóban, Buliwyf harcosai oly kandi szemekkel nézelődtek a barlangban, ahogyan a nők a bazárban a selyemportékát áruló kereskedőknél.

Buliwyf kérdezősködött a törpéktől, akik felirányították a legfelsőbb barlangba, ahol egyetlen törpe üldögélt, mindegyiküknél vénebb volt, haja s szakálla teljesen ősz, arca merő ránc. Ezt az öreg törpét "tengol"-nak nevezték, ami a jó és rossz megítélőjét, valamint jövőmondót jelent.

Ennek a tengolnak valóban mágikus ereje és hatalma lehetett, mert Buliwyfet azonnal a nevére szólította, s maga mellé ültette. Buliwyf tehát leült, mi köréjük gyűltünk bizonyos távolságra, de állva maradtunk.

Buliwyf nem adott semmilyen ajándékot a tengolnak; a vikingek nem vetik alá magukat e kistermetű lényeknek, hitük szerint egy törpének ingyen kell tanácsait adnia, ezért hiba lenne ajándékokkal serkenteni őket erre. Buliwyf csak ült, a tengol csak nézte, aztán lehunyta a szemét, ültében ringatózni kezdett, majd beszélni kezdett. A tengol vékony hangon beszélt, akár egy gyerek, s Herger fordította, mit mondott:

"Ó, Buliwyf, te nagyszerű harcos vagy, de emberedre akadtál a köd szörnyei személyében, akik halottevők. Élethalálharc lesz ez, s szükséged lesz minden erődre és bölcsességedre, hogy szembenézz a kihívással." S hosszan ily módon folytatta, előre-hátra ringatózva. Ennek lényege az volt, hogy Buliwyfnek nehéz az ellenfele, amit már én jól tudtam, amiképpen Buliwyf is maga. Buliwyf ennek ellenére

türelmesen hallgatott.

Azt is láttam, hogy Buliwyf nem vette sértésnek, amikor a törpe a szemébe nevetett, amit pedig gyakorta megtett. A törpe emígy beszélt: "Azért jöttél hozzám, mert rátámadtál a szörnyekre bűzölgő szálláshelyén, de nem jutottál semmire. Ezért jöttél tanácsért és atyai fejmosásra hozzám, mondván, mit tegyek, atyám, mert minden tervem kudarcba fulladt." A tengol hosszan nevetett ezután, aztán vén arca elkomorodott.

"Ó, Buliwyf", mondta, "látom a jövőt, de nem mondhatok többet, mint amennyit már te is tudsz. Harcosaiddal összeszedtétek minden bátorságtok, s rátámadtatok a szörnyekre a rettegés sivatagában. De ebben magatoknak is hazudtatok, mert ez nem volt igazán hősi vállalkozás."

Elképedve hallgattam e szavakat, mert számomra igenis hősies tett volt ez.

"Nem, nem, nemes Buliwyf", mondotta a tengol. "Hamis volt küldetéstek, s szíved mélyén ezt te is jól tudod. Ugyanilyen értéktelen volt az izzótestű Korgon sárkánnyal való küzdelmetek, hiába került ez sok remek harcosod életébe. Hisz mi az, mit elterveztek?"

Buliwyf most sem válaszolt. Csak ült a törpe mellett és várt. "Egy hős számára a kihívás", mondta a törpe, "a szívében születik meg, s nem az ellenfél készíteti. Mit számított volna, ha a wendolra bűvóhelyén csapsz le, s álmában mészárolsz le számosat belőlük? Leölsz belőlük sokat, de ezzel ugyanúgy nincs vége a harcnak, mint ahogy egy ujj elvesztésébe sem lehet belehalni. Hogy megölj egy embert, annak a fejébe, vagy a szívébe kell szúrj, s ugyanígy van a wendollal is. S ezt te mind tudod, ehhez nem kell a tanácsomat kérjed."

Így mosta, előre-hátra dőlve, Buliwyf fejét a törpe. Buliwyf elfogadta a

kioktatást, mert nem válaszolt, csak lehajtotta a fejét.

"Úgy cselekedtél, ahogy egy egyszerű ember", folytatta a tengol, "s nem mint egy hős. Egy hős meg meri tenni azt, amit egy ember nem. Hogy megöld a wendolt, a fejébe s a szívébe kell szúrnod; le kell győznöd az anyját a vihar barlangjában."

E szavak jelentését nem fogtam föl.

"De te tudod ezt, mert ez mindig is így volt igaz. Hagynád, hogy harcosaid egytől egyig elpusztuljanak? Vagy lecsapsz az anyjukra a barlangban? Ez nem jóslat, hanem egyszerű választás kérdése. Úgy viselkedsz-e, mint egy ember vagy mint egy hős?"

Buliwyf erre mondott valamit, de hangját elnyelte a barlang szájánál dühöngő szelek süvítése. A törpe folytatta:

"Így beszél egy hős, Buliwyf, s nem is vártam mást tőled. Ezért aztán segítek."

Ekkor számos törpe jelent meg a barlang mélyéből, s mindegyiknél volt valami.

"Íme", mondta a tengol, "kötelek, melyeket a jég elolvadásakor elejtett fókák bőréből fontunk. E kötelek segítségével lejutsz a vihar barlangjának óceán felőli bejáratához."

"Köszönöm", mondta erre Buliwyf.

"És íme", folytatta a tengol, "hét tör, melyet mágikus gőzben edzettek számodra és harcosaidnak. A vihar barlangjában semmire nem mennétek nagy kardokkal. Viseljétek bátran e kardokat, s vágyatok beteljesedik."

Buliwyf fogta a töröket és megköszönte a törpének. Felállt. "Mikor tegyük meg a dolgot?", kérdezte.

"Tegnap jobb lett volna, mint ma", felelte a tengol, "és holnap jobb lesz, mint holnapután. Siessetek, s vigyétek véghez, mit elhatároztatok megacélozott szívvel és erős karral."

"És mi léssen, ha győzedelmeskedünk", kérdezte Buliwyf.

"A wendol akkor halálos sebet kap, s végvonaglásban még egyszer rátok támad, de ezután e föld örök békében és napsütésben fog élni. És nevedet dicsőítő dalokba foglalják egész vikingföldön, örökkön örökké."

"Egy halott tetteiről énekelnek így", mondta Buliwyf.

"Így igaz", felelte erre a törpe, majd ismét felnevetett, mint egy fiatal lány. "És persze a hősök tetteit is így éneklik meg, akik élnek, de soha nem az átlagember tetteit, és te ezt jól tudod."

Buliwyf kijött a barlangból, miközben mindenőknek adott egy-egy tört, aztán leereszkedtek a szirtekről, s mire leszállt az éj, visszatértünk Rothgar nagyszerű kastélyába.

Mindaz, miről most beszámoltam, kivétel nélkül szemeim láttára történt.

A TÁMADÁS ELŐTTI ÉJSZAKA ESEMÉNYEI

Nem jött köd akkor éjszaka, csak a hegyekre ereszkedett le, de a fák koronájánál lebegett, s nem húzódott ki a síkságra. Rothgar nagy kastélyában hatalmas lakomát tartottak, amelyben Buliwyf is részt vett harcosaival. Két jókora tülkös birkát vágtak le* és fogyasztottak el; mindegyik férfi hatalmas mennyiségű méhsert ivott; Buliwyf maga legalább egy tucat rabszolgalányban lelte kedvét, vagy talán még többen is; ám minden mulatozás ellenére egyik harcos sem volt igazán felszabadult. Időről időre láttam, hogy a sarokban heverő fókabőr kötélre és a törpekardokra pillantottak.

(Dahlman (1924) arról ír, hogy ünnepi alkalmakkor kost ettek, hogy a férfiasságukat fokozzák, mivel a szarvat viselő állatot magasabb rendűnek tartották, mint a nőtényt Valójában ebben a korszakban mind a kos, mind a*

jerke szarvat viselt)

Magam is velük mulattam, inert közējük valónak éreztem magam, hogy oly sok időt töltöttem velük, legalábbis így tűnt nekem. Azon az éjszakán igazi vikingnek éreztem magam.

Herger, szépen leittasodva mesélt nekem a wendol anyjáról: "A wendol anyja nagyon öreg és a vihar barlangjában lakik. A barlang a sziklaszirtek alatt van, nem messze innét. Két bejárata van, egyik a szárazföld, másik a tenger felől. De a szárazföld felől a wendol erősen őrzí, így nem támadhatunk a szárazföld felől, mert akkor mindenütt levágnak. Ezért kell a tenger felől támadnunk,"

Megkérdeztem tőle: "Minő természet ez a wendol anyja?"

Herger azt felelte nekem, hogy erről egyik viking sem tud semmit, de azt mondják, nagyon öreg, öregebb, mint a

vikíngék halál angyala; s hogy rémisztó ránézni. Fején koszorú gyanánt kígyókat visel; és minden ésszerűséget felülmúlóan erős. Végül azt is mondta Herger, hogy a wendol akkor fordul hozzá, ha eligazítást kér az élet dolgaiban.* Ezzel Herger hátat fordított nekem és elaludt.

(Joseph Cantrell megállapítja, hogy az "északi és germán mitológiában utalás van arra, hogy a nőknek különleges a hatalma, mágikus erejük van, akikben jobb, ha nem bíznak meg, ill. tartanak a férfiak. A főistenek férfiak, de a Walkűrök, mely szó szerint azt jelenti, hogy a "legyilkolandók kiválasztói", nők, akik a halott harcosokat a paradicsomba szállítják. Hitük szerint három walkűr van, mint ahogy három Norn, vagyis "sors" is, akik jelen vannak az ember születésénél és meghatározzák élete*

follyását. Az egyik norn Urth, vagyis a Múlt, a másik Verthandi, vagyis a jelen, a harmadik Skuld, a jövő. A nornok "szövik" az ember sorsát s ez női munka; népszerű ábrázolás szerint fiatal nők. Wyrð, az angolszászok sorsistensége szintén nő. Feltehetően a nőknek a férfiak sorsára való hatása egyfajta változata annak, hogy korábban a nők termékenységi szimbólumok voltak; a termékenységistennők befolyásolták nemcsak a termés, hanem minden élőlény növekedését a földön." Cantrell azt is hozzáteszi, hogy "a gyakorlatban a szent rítusokat, a jövőmondást és minden egyéb sámánisztikus feladatot idős nők végeztek a viking társadalmakban. Továbbá az is tény, hogy a nőkkel kapcsolatban erős volt a gyanakvás. A Hanaval szerint "senki se bízzon meg egy lány vagy egyférjes asszony szavaiban, mert szívüket forgó

korongon formázták, s természetük szerint csapodárok."

Bendixon azt mondja, hogy "a korai skandinávok körében létezett valamiféle hatalommegosztás a nemek szerint. A férfiak dolga a fizikai élet, a nőké pedig a lelki irányítás.")

Ekkor aztán ez történt: az éjszaka kellős közepén, ahogy a vége felé közeledett az ünneplés, s a harcosok elszéledtek aludni, Buliwyf odajött hozzám. Leült és egy kupából méhsert ivott. Nem volt ittas, azt jól láttam, s lassan viking nyelven kezdett velem beszélni, azért, hogy jól megérthessem.

Ezt mondotta: "Megértetted a törpe tengol szavait?"

Azt feleltem, hogy igen, Herger segítségével, aki most mellettem hortyogott.

Buliwyf így folytatta: "Akkor tudod, hogy meg fogok halni." Ezt mondta,

miközben tiszta tekintetével a szemembe nézett. Nem tudtam, mit válaszoljak, végül ezt mondtam viking módjára: "Ne higgy a próféciában, amíg be nem teljesedik."*

(* Ez egy viking közmondás parafrázálása, mely teljes egészében így hangzik: "Ne dicsérd a napot, míg le nem száll az este; a nőt, míg meg nem égetik; a kardot, míg ki nem próbáltad; a szüzet, míg nem ment férjhez; a jeget, míg át nem keltél rajta; a sört, míg meg nem ittad." Ez a realista, kissé cinikus életszemlélet valahol közös a skandinávokban és az arabokban, amit, mindkét nép szeret kissé tréfásan megfogalmazni. Ezt illusztrálja egy szufi tanmese, amiben egy utazó megkérdezi a bölcset: "Vidéken járok és sokszor pataokban kell imához mosakodnom. Mely irányba forduljak e rítus során?" Erre a bölcs így válaszol: "A ruháid

irányába, nehogy ellopják őket.")

Buliwyf erre ezt mondotta: "Elég jól ismered szokásainkat. Mondd meg nekem az igazat, valóban tudsz hangot rajzolni:" Azt feleltem, hogy igen. "Akkor vigyázz magadra, s ne hívd ki a sorsot. Úgy öltözködsz, úgy beszélsz, mint mi vikingek, s nem mint egy idegen. Vigyázz, hogy életben maradj."

Kezemet vállára helyeztem, ahogyan láttam a harcosokat egymást üdvözölni. Erre elmosolyodott. "Én nem félek", mondta, "nem kell vigasztalnod. Mondom vigyázz magadra, a magad érdekében. Most a legbölcsebb, ha alszunk."

Így beszélvén elfordult, s figyelmét a vele lévő rabszolgalány felé fordította, akivel nem egészen egy tucat lépésre tőlem lelte kedvét. Fejem elfordítva hallottam e nő kéjes nyögdécselését és nevetését. Végül aztán magam is

elaludtam.

A VIHAR
BARLANGJA

Mielőtt hajnalpír gyűlt volna az égen, Buliwyf a harcosaival és jómagam, kilovagoltunk Rothgar királyságából s követtük a szirtek vonalát, melyek a tenger fölé emelkedtek. Nem éreztem magam jól, fejem fájt, s gyomrom is égett az előző éjszakai mulatozás mián. Buliwyf harcosai sem lehettek másként, mégsem volt senki, aki panaszkodott volna. Frissen haladtunk a sziklák tövében, melyek ezen a partszakaszon igen magasak és rémisztőek, a szürke sziklafal meredeken emelkedett ki a habokból. Néhány helyen vannak köves partok, de legtöbbször a tenger közvetlenül nekifut a szikláknak, s a hangok robaja olyan volt, mint a mennydörgés.

Láttam Hergert, aki lova hátán vitte a törpéktől kapott fókabőr kötelet, mellé léptettem, hogy együtt lovagoljunk. Megkérdeztem, mi a célunk a mai

napon. Valójában nem igazán érdekelt, mert erősen fájt a főm s égett a belem.

Herger imígyen válaszolt: "Ma reggel megtámadjuk a wendol anyját a vihar barlangjában. S ezt a tenger felől tesszük, amint azt tegnap mondtam neked."

Lovaglás közben lepillantottam a tengerre, mely ott habzott a sziklák tövében. "Csónakból támadunk?", kérdeztem.

"Nem." Ez volt Herger válasza, aztán rácsapott a fókabőr kötelekre.

Ebből megértettem, hogy e kötéll segítségével lemászunk a sziklán, és így érjük el a barlang bejáratát. Nagyon megrémisztett ez a perspektíva, mert mindig kényelmetlenül éreztem magam magas helyeken. Még a Béke Városának magas épületeit is elkerültem. Ennek hangot is adtam.

Herger ezt mondta: "Légy hálás, mert szerencsés ember vagy."

Megkérdeztem erre, ugyan miért lennék szerencsés. Herger imígyen válaszolt: "Ha félsz a magas helyektől, akkor ma legyőzheted ezt az érzést; tehát nagy a kihívás, s kiérdemelheted, hogy hősként viselkedj."

Erre megjegyzem: "Nem akarok hős lenni."

Nagyot nevetett s azt mondta, azért beszélek így, mert arab vagyok. Aztán hozzátette, hogy nyilván merev a fejem, amin a vikingek az ivás másnapi hatását értik. Így volt igaz, mint azt már elmeséltem.

Az is igaz viszont, hogy nagyon elrémisztett a távlat, hogy le kell másznom a sziklán. Igazában így éreztem: bármi mást megtennék a föld színén, inkább lefeküdnék egy havivérző nővel, innék aranykupából, ennék egy disznó ürülékéből, kívájnám a szememet, esetleg végeznék is magammal – tehát bármit megtennék,

csak hogy ne kelljen felmásznom arra az átkozott sziklára. S hangulatom is felette rossz volt. Hergernek ezt mondtam: "Te vagy Buliwyf, vagy bármelyik harcosotok hős lehet, ha ilyen a vérmérséklete, de nekem nincs részem ebben az ügyben, mint ahogy nem tartozom közétek."

E beszéden Herger felnevetett. Aztán Buliwyfhez szólt, ám gyors szavakkal beszélt, amit nem értettem; Buliwyf a vállán keresztül szólt hátra. Herger ezt mondta utána: "Buliwyf azt mondja, azt teszed, amit mi."

Igazán kétségbeestem, s mondtam is Hergernek: "Nem tudom megcsinálni. S ha kényszerítetek, bízvást elpusztulok."

Herger megkérdezte: "És hogyan halnál meg?"

Emezt mondtam: "Nem bírom tartani a kötelet."

Herger megint vidáman felkacagott, s elmondta szavaimat a vikingeknek, akik

mind nevettek ezen. Ezután Buliwyf mondott néhány szót.

Herger ezt mondta: "Buliwyf azt mondja, hogy csak akkor esel le, ha elereszted a kötelet, s illet csak egy bolond tenne. Buliwyf azt mondja, hogy te arab vagy, nem bolond."

Ahogyan Buliwyf azt mondta, hogy meg tudom mászni a sziklát, el is voltam képes neki hinni, s ettől némiképp felengedett a szívem. Herger ezt látva így szólt: "Minden ember fél valamitől. Egyik ember a zárt helyektől fél, a másik a fulladástól; az egyik nevet a másikon és ezért hülyének nevezik. A félelem csak választás kérdése, ahogy az egyik embert ezt a nőt választja és nem amazt, birkát eszik s nem disznót, vagy káposztát hagyma helyett. Mi úgy mondjuk, a félelem az félelem."

Nem volt kedvem filozofálni, s ezt meg is mondtam neki, mert igazában közelebb voltam a haraghoz, mint a

félelemhez. Most Herger nevetett az arcomba s e szavakat mondta: "Hála legyen Allahnak, hogy a halált az élet végére helyezte s nem az elejére."

Kurtán csak ennyit mondtam erre, hogy nem látom értelmét a véget siettetni. "Senki nem látja", felelte Herger, aztán hozzátette: "Nézd Buliwyfet, milyen egyenes derékka ül. Nézd, hogy lovagol előre, bár tudja, hogy rövidesen itt éri a halál."

Ezt mondtam: "Nem tudom, meg fog-e halni."

"Te nem", mondta Herger, "de Buliwyf tudja", Herger ettől kezdve nem szólt hozzám, így lovagoltunk jó darabon, mire a nap magasan az égre hágott. Ekkor Buliwyf intett, álljunk meg, minden lovas leszállt a nyeregből, s felkészült arra, hogy lemásszon a vihar barlangjába.

Mindig tudtam, hogy a vikingek az örültségig bátrak, ám ahogy

lepillantottam a szirtfokról, szívem elszorult mellemben, s attól féltem, menten okádhatnék. A szikla teljesen sima volt, nem volt rajta hely, ahová a kéz vagy a láb belekapaszkodhatott volna, mélysége pedig legalább négyszáz lépésnyi volt. A tomboló hullámok annyira mélyen zúgtak alattuk, s olyan kicsiben, mintha egy ügyeskező művész miniatúráját néztem volna. Bár tisztában voltam vele, hogy hatalmasak, mint minden hullám a földön, amint leérünk hozzájuk.

Számomra e sziklafalon való leereszkedés veszettebb gondolat volt, mint egy valóban veszett kutyáé. De a vikingek teljesen hétköznapien álltak a dologhoz. Buliwyf irányítása alatt facövekeket vertek a földbe, melyekre rátekerték a fókabőr köteleket, s szabad végüket lehajították a mélybe.

A kötélzet nem volt elegendő hosszú, hogy ilyen mélyre le lehessen rajtuk

ereszkedni, ezért kettőt is össze kellett belőlük csomózni, hogy leérjenek a habzó hullámokig.

Kis időn belül két ilyen összecsomózott kötél himbálódzott egymás mellett a sziklafalon. Buliwyf így szólott harcosaihoz: "Elsőként én ereszkedem alá, hogy megtudjuk, kibír-e minket a kötél, s a feladatunk végrehajtható. Lent várlak benneteket a keskeny kiugrón, amit láthattok."

Lenéztem erre a keskeny kiugróra, ami annyira volt keskeny, amennyire egy tévére azt lehet mondani, hogy kezes. Valójában egy csupasz szikla volt, amelyet folyamatosan vertek a hullámok. "Ha lent lesz mindenki", folytatta Buliwyf, "akkor megtámadjuk barlangjában a wendol anyját." Mindezt olyan nyugodt hangon adta elő, mintha rabszolgáit utasítaná, miként kívánja a párolt húst estére feltaláltatni. Aztán

nem szólt többet, hanem egyenesen odament a szirtfokhoz.

Imigyen történt a leereszkedése; mit én igen figyelemreméltónak találtam, bár a vikingek nem találtak ebben semmi különösebbet. Herger utóbb elmondta, hogy ily módon szállanak alá az év bizonyos szakában, ha madártojásokat akarnak gyűjteni a tengeri madarak alól. Ez így történik: hurkot kötnek az aláereszkedő derekára, s a többiek engedik le lassan a mászót. Eközben az egyik másik kötélbe kapaszkodik, mely ott leng szabadon a szirtről. A mászó egy vastag botot is visz magával, melyet egy bőrszíjjal a csuklójához rögzít; ezzel a bottal löki el magát a sziklától, miközben leengedik.*

(* A Dániához tartozó Faeroer szigeteken még ma is hasonló módon szerzik be a tengeri madarak tojásait,

ami a szigetlakok igen fontos táplálékforrása.)

Miközben Buliwyf ereszkedett lefelé, s lett egyre kisebb a szememben, láttam, miképpen manőverezik a két kötéllel és a bottal; a látszat nem csalt meg, tudtam, hogy ez nem könnyű dolog, sőt rengeteg gyakorlatot kíván. Végül ott állt a kiugrón, ahol a hullámok csaptak át felette. Igazában annyira kicsinynek látszott, hogy alig vettük észre, hogy int a kezével, jelezvén: biztonságosan megérkezett. Ekkor a hurkot a bottal együtt felhúzták. Herger felém fordult: "Te mégysz következőnek."

Mondtam, rosszul érzem magam, s azt, hogy szeretnék még egy embert leereszkedni látni.

Herger erre azt mondta: "egyre nehezebb lesz a leereszkedés, mivel mind kevesebben vagyunk, akik leengedünk egy embert. Aki utolsóként

megy, az nem használhatja a hurkot, s ez Ecthgow lesz, mert neki vasból van a karja. Nem veszed észre, hogy kedvezünk, amikor téged veszünk másodiknak? Most menj."

Láttam a szemén, hogy nincs reményem a halogatásra, így aztán belebújtam, a hurokba s megragadtam a botot kezemmel, mely csúszott a verejtéktől; s persze testem is verejtékben úszott, s reszkettem a szélben, ahogy áttettem magam a szikla peremén, s utolsó pillantást vetettem az öt vikingre, akik a kötelet tartották. Elkezdtem leereszkedésemet.

Észben tartottam, hogy számos imát kell Allahhoz rebegnem, s szememmel mindent megjegyezni, amit e csüngő köteleken átélek. Mire azonban viking társaim eltűntek a szemem előtt, minden szándékomról megfeledkeztem, s csak ezt suttogtam: "Allahnak legyen hála", akárcsak egy agyatlan személy, vagy

oly vén, akinek agya már nem működik.

Igazában igen kevésre emlékezem. Csak ez maradt meg: oly erővel fújt ide-oda a szél, hogy szememet nem tudtam a szikla falára fókuszálni, ami összerosódott szürkesség lett; sokszor nekicsapódtam a sziklának, csontjaim sajogtak, bőrömet felhasogatták az élek; egyszer fejem is bevertem, s sok csillag ragyogott szemem előtt. Rendes időn belül, mialatt lepergett szemem előtt eddigi életem, leértem a mélybe, Buliwyf vállon veregetett, s azt mondta: remekül csináltam.

Ekkor a hurkot megint fölhúzták, s a hullámok most átcsapkodtak fejünk felett. Küzdenem kellett, hogy megmaradjak a síkos sziklaperemen, s ez annyira lekötötte figyelmem, hogy nem figyelhettem, miként ereszkednek alá a többiek. Egyetlen óhajom maradt: hogy nem az utolsó pillanatban mossanak le innét a hullámok. Saját

szememmel láttam, hogy a hullámok nagyobbak, mintha három ember egymás nyakára hágott volna, s amikor nekem csapódtak, egy pillanatra elvesztettem eszméletemet a jeges víz erejétől. Többször is levertek e hullámok a lábamról, egész testem vízben ázott, reszkettem, fogaim úgy csattogtak, mint a galoppozó lovak patái. Ettől a vacogástól még beszélni sem tudtam.

Buliwyf összes harcosa biztonságban megérkezett, utoljára Ecthgow is karja erejével, s mire lába talajt fogott, annyira remegett, mint amikor valaki halálos sebet kapott. Percekkel később tért csak magához.

Ekkor Buliwyf megszólalt: "Most beleereszkedünk a vízbe és elúszunk a barlangig. Én megyek elől. Vegyétek törjeitekét a szátokba, hogy az orrotok szabad legyen a hullámokkal való küzdelemhez."

Ezen örült szavak akkor értek tudatomig, amikor azt hittem, tovább már nem bírom. Buliwyf terve örültségnek tűnt számomra. Láttam a megtörő hullámokat, melyek ha visszahúzódtak is, csak erőt gyűjtöttek az újabb támadásra. Úgy hittem, nincs ember, aki úszni tudna ezekben a hullámokban, melyek azonnal apró szilánkokra törik minden csontját.

De nem tiltakoztam, mert ez már nem ész és értelem kérdése volt. Úgy gondoltam, úgyis elég közel vagyok a halálhoz, mindegy ha valamivel ismét közelebb merészkedem. Így aztán fogtam a törömet és szíjamba dugtam, mert fogam annyira vacogott, hogy onnét kiejthettem volna. A vikingekre nem látszott hatni a hideg, sem a fáradtság, mintha minden hullámot egyre jobb kedvvel fogadtak volna, s mintha mosolyogtak volna attól, hogy rövidesen csatába bocsátkoznak, amiért

igencsak gyűlöletet éreztem irántuk.

Buliwyf egy pillanatig a hullámokat nézte, megválasztotta az időt, aztán belevetette magát a hullámokba. Magam bizonytalankodtam, mire valaki – máig hiszem, Herger volt az – belelökött a vízbe. Nagyot zuhantam a mélyen kavargó bénítóan hideg vízbe; átcsaptak fejem felett a hullámok, nem is láttam mást, mint zöld vizet mindenfelé. Ekkor pillantottam meg Buliwyfet, aki épp beúszott egyfajta átjáróba a sziklák között. Magam is azt tettem, amit ő. Ez volt ennek a módja:

Egyik pillanatban elragadták őt, engem is a hullámok, ekkor Buliwyf megkapaszkodott a sziklában, nehogy tehetetlenül sodródjék. Magam is vitézül küzdöttem a Vízzel, tudom majd kiszakadt. Aztán a hullám a következő pillanatban visszahúzódott, mire ijesztő erővel sodródtam előre a sziklák között. Aztán, amikor a hullám visszajött,

kezdődött minden előről. Mindenben Buliwyf példáját kellett követnem. Tüdőm, mint mondtam, égett, s szívem tiszta volt, hogy sokáig nem bírom ebben a jeges vízben. Aztán megint felkapott a hullám s előresodort, s hirtelen szilárd talajt éreztem, s kapkodtam a levegőt.

Mindez olyan gyorsan zajlott le, hogy igazából megkönnyebbülést éreztem, ami pedig illő érzés lett volna; Allahnak sem mondtam köszönetet, hogy megmenekültem. Kapkodtam a levegőt, mint ahogyan mellettem mind Buliwyf harcosai is.

Most ez tárult szemeim elé: egy tószérűségben voltunk egy simafalú barlangban, melynek bejáratán épp az előbb haladtunk át. Három vagy négy alak guggolt egy tűz körül s hangosan énekelt. Most értettem csak meg, miért nevezik ezt a helyet a vihar barlangjának. Ugyanis minden hullám,

mely nagy erővel csapódik odakint a sziklának, idebent szinte kibírhatatlanná erősödik, mintha égzengést hallana az ember.

Ezen a helyen, ebben a barlangban vitték véghez Buliwyf harcosai támadásukat, s én is velük lévén, négy démonot öltünk meg. Most láttam tisztán őket először, a tűz vibráló lángja mellett, mely lángok minden egyes hullámcsapásra vadul megremegtek. Imigyen néztek ki e démonok: minden szempontból emberszerűek voltak, mégsem emlékeztettek egyetlen földi emberre sem. Alacsonyak voltak, válluk széles, egész testüket szőr borította tenyerük kivételével, s talpukéval, arcukról persze nem beszélve. Arcuk nagy volt, miképpen nagy volt a szájuk és az álluk, ami kiugrott. Természetesen fejük is nagyobb, mint a normális emberé. Szemük mélyen besüllyedt szemgödrükbe, szemöldökük

nagy volt, de nem a bozontos szőr miatt, hanem, a csontos eresz miatt. Foguk nagy volt és éles, bár igaz az is, hogy sokuk foga megkopott s elvászott. Testük más megnyilvánulásai, nemi szervük s testnyílásaik minden szempontból hasonlóak voltak, mint az emberé.*

(A wendol fenti leírása hatalmas vitákat kavart, ezt előre látni nem kell különösebb jóstehetség. Lásd a Függelékét)*

Az egyik ilyen lény lassan halt még, s nyelvében előtte hangokat formált, ami fülemnek beszéd benyomását keltette; de ez csak megérzés, bizonyítani nem tudom.

Buliwyf alaposan szemügyre vette a levágott négy lényt, aztán a távolból rémisztő kántálást hallottunk, ami a hullámveréssel együtt hol erősödött, hol

gyengült. Buliwyf a hang forrása felé vezetett minket.

Három ilyen lénybe botlottunk, akik a földre vetették magukat s arccal egy negyedik felé mintha imádkoztak volna, aki ott kukszolt a félhomályban. Az imádkozók kántáltak, nem vették észre érkezésünket. Ám a negyedik igen, s csúnyán visítani kezdett. Ezt a lényt véltem a wendol anyjának, de hogy nőstény lett volna, ennek semmi jelét nem láttam, mert annyira vén volt már, hogy elveszítette nemi jellegzetességeit.

Buliwyf egyedül vágta le a három imádkozót, aztán megindult a félhomályban ülő felé, aki szörnyen visított. Nem láttam őt jól, de igaz volt: lábánál számos kígyó tekergett, némelyik rácsúszott a testére is. Buliwyf egyik harcosa sem mert közelíteni hozzá.

Buliwyf nekitámadt, és a lény rémült sikolyt hallatott, amikor törét a viking mélyen a mellébe mártotta; a kígyókkal nem gondolt. Sokszor szúrt a wendol anyjának testébe. A nő ennek ellenére nem esett össze, hanem mindvégig állt, bár a vér úgy dőlt belőle, mint egy szökőkútból. S egész idő alatt rémisztően sikoltozott.

Aztán hirtelen összecsuklott, s halott volt. Buliwyf ekkor fordult harcosai felé. Ekkor láttuk, hogy ez a nő, a wendol anyja megsebezte őt. Egy ezüst tűt döfött a hasába, amely minden szívverésére megremegett. Buliwyf kihúzta magából, mire előtört a vére. Ám nem rogyott ekkor sem térdre, hanem kiadta a parancsot az indulásra.

Mostan a szárazföld felé mentünk, a másik bejáraton át; ezt ugyan erősen őrizték, korábban, ám ezek az örök elmenekültek, hallván a wendol anyjának halálhörgését. Senki sem

bántott bennünket. Buliwyf kivezetett minket a barlangból, vissza a lovainkhoz, s csak ekkor rogyott a földre.

Ecthgow, arcán a vikingeknél szokatlan szomorúsággal megparancsolta, hogy csináljunk hordágyat, s azon vigyük vissza Buliwyfet Rothgar király birodalmába. Egész úton remek volt Buliwyf hangulata, sok mindent nem értettem, amiről beszélt, egy mondatát azonban igen: "Rothgar nem fog nekünk örülni, mert megint lakomát kell rendezzen a tiszteletünkre, s igen pocsék vendéglátó." A harcosok nagyot nevettek ezen, mint Buliwyf más szavain is, s láttam, hogy ez a nevetés őszinte.

Elértünk Rothgar király földjére, ahol nagy lelkesedéssel fogadtak, s nem voltak szomorúak, bár Buliwyf halálosan megsérült, bőre elszürkült, teste

remegett, szeme pedig lázasan csillogott. E jeleket magam jól ismertem, mint ahogy a vikingek is.

Egy csészében hagymalevest hoztak neki, de Buliwyf ezt elutasította: "Leveskórom van, de ne aggasszatok magatokat miatta." Ekkor kiadta a parancsot az ünneplésre, s ragaszkodott hozzá, hogy ott üljön ő is párnákkal felpolcolva az asztalfőn Rothgar király mellett, s itta a méhsert, s igen vidám volt. Ott voltam mellette, amikor ezt mondta Rothgarnak a lakoma közben: "Nincs rabszolgám."

"Minden rabszolgám a te rabszolgád", mondta erre Rothgar.

Erre Buliwyf így folytatta: "Nincsenek lovaim".

"Minden lovam a te lovad is", felelte Rothgar. "Ne is gondolj ilyen dolgokra többet."

És Buliwyf, akinek sebeit bekötözték, boldog volt, s mosolygott, színe

visszatért, s mintha minden perccel erősebbnek tűnt volna. És bár ezt lehetetlennek tartottam volna, örömét lelte egy rabszolgalányban, aztán tréfálkozva odafordult hozzám: "Egy halott senkinek sem használ."

Ezzel mély álomba zuhant, arca a korábbiánál is sápadtabb lett, s lélegzése is elerőtlenedett. Attól tartottam, álmában fog meghalni. Neki is ez járhatott az eszében, mert álmában erősen szorongatta kardját.

A WENDOL HALÁLTUSÁJA

Magam is álomba zuhantam, Herger ébresztett e szavakkal: "gyere gyorsan." Ekkor hallottam a távoli mennydörgést. A hólyaggal borított ablakra pillantottam* s láttam, hogy még nem hajnalodik. Gyorsan felkaptam kardomat, mellvértesen zuhantam álomba, ezért nem kellett cihelődnöm. Kint sűrű volt a köd, amelyben mennydörgésszerűen visszhangzottak a paták.

("Fenestra porcus", a. m. szó szerint disznóablak. A vikingek üveg helyett ezzel borították ablakaikat. Átlátni nem lehetett ugyan rajta, de a fényt átengedte.)*

Herger ezt mondta. "Jön a wendol. Tudják, hogy Buliwyf halálosan megsérült, s most bosszút akarnak venni anyjuk megöléséért."

Buliwyf minden harcosa, magamat is közéjük értve, az erősítést vette körül. Ez ugyan szánalmas tákolmány volt, de másunk nem volt. Ekkor bukkantak elő a ködből a lovasok. Azt hittem, nagyon fogok félni, de semmi ilyesmit nem éreztem, mert már láttam őket; igaz ugyan, hogy nem emberek, inkább majmok, de nem halhatatlanok.

Ezért aztán nem féltem. Ebben egyedül voltam, mert láttam, hogy Buliwyf harcosai rettegnek, hiába próbálják is elpalástolni. Igaz, hogy megöltük a wendol anyját, de az megsebezte a vezérünket, ezért nem várta senki vidáman a wendolt.

Ekkor mozgást hallottam a hátam mögül. S amikor megfordultam, ezt láttam: Buliwyf, sápadtan, mint a köd maga, fehérbe öltözve áll Rothgar birodalmának földjén. Vállain fekete hollók, minek láttán a vikingek boldogan

felkiáltottak, felemelték fegyvereiket és harci üvöltésben törtek ki.*

(* A kézirat ezen része Razi feljegyzéseinek átvétele, akit elsősorban a haditechnika érdekelt. Lehet, hogy Ibn Fadlan nem is volt tisztában Buliwyf e rejtélyes megjelenésének jelentőségével. A skandináv mítoszokban Odint mindig két hollóval a vállán jelenítik meg, e madarak hozzák neki a híreket a világból. Odin a főisten, a Világegyetem Atyja, aki elsősorban hadi ügyekben döntött. Azt hitték róla, hogy időnként megjelenik az emberek között, ám csak ritkán istenségként, inkább egyszerű utazóként. Azt is hitték róla, hogy megjelenése önmagában elriasztotta az ellenséget.

Érdekes módon fennmaradt egy történet Odinról, amelyben megölik, s kilenc napra rá feltámad; sok szakértő

úgy véli, hogy ez megelőzi a keresztény elképzelést. Akármilyen is a helyzet, a feltámadt Odin továbbra is halandó lesz, akik a vikingek hite szerint egy napon megfog majd halni.)

Buliwyf egy szót sem szólt, fejét sem erre, sem arra nem fordította el, nem adta jelét, hogy valakit is felismerne; ám kimért léptekkel haladt előre, s az erődítési vonalon kívül várta a wendol támadását. A hollók elröppentek válláról, Buliwyf felemelte Runding kardját s állta a rohamot.

Nincs szó, ami leírhatná a wendol hajnal előtti támadását. Nincs rá szó, mennyi vér kifolyt, sem arra, mennyi halálsikoly töltötte meg a levegőt, sem arra, miként pusztult el sok ló és lovása. Saját szememmel láttam az acélkarú Ecthgow-t, akinek egy wendol lemetszette a fejét, ami úgy gurult a földön, mint egy labda, s nyelve még

mindig csettingetett szájában. Weath mellkasát lándzsa járta át, s odaszögezte a földhöz, melyen úgy rángatózott, mint a partra vetett hal. Egy gyermeklánykát a ló taposott halálra, füléből dőlt a vér. Egy nőt is láttam, Rothgar rabnőjét, őt egy lovas vágta hosszában ketté, miközben futott üldözője előtt. Sok gyermeket is láttam hasonlóan megölni. Láttam, hogy lovak hátrálnak, lovasuk a földre esett, akiknek nekiestek az aggok és az asszonyok. Láttam Wiglifet, Rothgar fiát, aki gyáván elfutott. A hírhozót aznap nem láttam.

Magam három wendolt öltem meg, egy lándzsa a vállamba fúródott, ami égetett, vérem forrott a mellkasomban. Azt hittem, összeeselek, azonban küzdöttem tovább.

Ekkor kisütött a nap a köd mögül, megjött a hajnal, a lovasok eltűntek. Mindenütt tetemek heverték, sok

wendol is közöttük, mert most nem gyűjtötték össze halottaikat. Ez biztos jele volt annak, hogy végüket járták, hogy nem fognak még egyszer Rothgar királyságára támadni, s ezt Rothgar birodalmának lakói is tudták, s örvendeztek.

Herger kimosta a sebemet, de örült. Aztán kihozták Buliwyf tetemét Rothgar kastélyának nagytermébe, pestét több tucat ellenséges kard kaszabolta össze, arca, teste vérben úszott. Herger ezt látva elsírta magát, s arcát tenyerébe rejtette, de nem volt erre szükség, mert magam is könnyeztem.

Buliwyfet Rothgar elé vitték, akinek feladata volt, hogy beszédet mondjon, de az öreg nem volt erre képes. Csak ennyit mondott: "Íme egy hős harcos, akit az istenek kegyébe ajánlok. Temessétek el, mint egy királyt", s ezzel kiment a teremből. Azt hiszem szégyellte magát, hogy ő maga nem

vett részt a csatában. Fia, Wiglif gyáván megfutott, ezt sokan látták és nőhöz illőnek nevezték. Emiatt ismét csak szégyenkezhetett az atyja. De lehetett erre más oka is, amit nem ismerek. Az az igazság, hogy nagyon öreg ember volt.

Ekkor történt, hogy Wiglif odaszólt a hírvivőhöz: "Ez a Buliwyf nagy szolgálatot tett nekünk, de a legnagyobbat azzal tette, hogy meghalt." Így beszélt, amikor atyja kivonult a teremből.

Herger hallotta ezt, mint ahogy én is, s elsőnek én rántottam kardot. Herger azt mondta: "Ne csatázz ezzel az emberrel, mert olyan, mint a róka, s meg is sebesültél."

Mire én: "Ki törődik most ezzel?" és ott a helyszínen inzultáltam Wiglifet. Wiglif is kardot rántott. Ekkor Herger hátulról belém rúgott, s elestem. Herger kezdett vívni Wigliffel. A hírvivő is kardot rántott

s hátulról akarta volna Hergert megtámadni. Ezzel a hírvivővel én végeztem úgy, hogy kardomat markolatig a hasába nyomtam, mire az iszonyatosan rikoltozott. Wiglif hallotta ezt, s bár előtte bátran küzdött, hirtelen kiült az arcára a félelem.

Rothgar király hallotta a vívás zaját, visszajött és könyörgött, legyen vége a dolognak. De hiába, mert Herger szilárd volt elhatározásában. Gyorsan megkerülte Buliwyf kiterített tetemét, meglóbálta kardját, s levágta Wiglifet, aki Rothgar mellé zuhant az asztalra. Utolsó erejével kivette a kupát apja kezéből, de aztán úgy halt meg, hogy egy kortyot sem ivott belőle, s ezzel az ügy le is zárult,

Buliwyf tizenhárom harcosából mindössze négyen maradtunk. Mi vittük ki Buliwyfet a fatető alá, s kezébe méhserrel teli kupát tettünk. Herger ezt mondta az összegyűlt embereknek.

"Ki akar meghalni e nemes emberrel?" és egy asszony, Rothgar rabnője előlépett. Ekkor kezdődtek meg a vikingek szokásos előkészületei a temetéshez.

Bár Ibn Fadlan nem ír az idő elteltéről, nyilván eltelt néhány nap a temetésig.

Egy hajót vontattak a partra Rothgar kastélya alatt, aranyat és ezüstöt hordtak rá, s két ló tetemét. Egy sátrat emeltek s Buliwyfet, aki ekkorra már hullamerev volt, belehelyezték. Teteje megfeketedett a hidegben. Ekkor a rabnőt körbevitték a harcosok között, s magam is megismerem a testét, s ezt mondta nekem: "A gazdám nagyon köszöni neked". Arca vidám volt, mint mindegyik emberé. Miközben magára vette ruháit, mondtam neki, hogy jó, hogy boldog.

Az járt a fejemben, hogy szép, fiatal nő, mégis rövidesen meg kell haljon. Ezt mondta nekem: "Azért vagyok boldog, mert rövidesen találkozom a gazdámmal." Nem volt ittas a méhsertől, hanem nyugodtan mondta az igazat. Arca ragyogott, akár egy gyereké; ez volt a dolog természetese.

Ekkor ezt mondtam neki: "Mondd meg gazdádnek, ha találkoztok, hogy azért élek, hogy írjak." Nem tudom, megérti-e e szavakat. Hozzátettem: "Ez volt a gazdád kívánsága".

"Akkor megmondom neki" mondta, s vidáman ment a többi harcoshoz. Nem tudtam, megérti-e, hiszen a vikingek számára az írás csupán kövek vagy fák karcolását jelentette, s azt is ritkán tették. Északi nyelven sem beszélek valami jól, mégis vidáman ment tovább a lány.

Este, amikor a nap kezdett a tengerbe merülni, Buliwyf hajója készen állt, a nőt

a hajóra hordozták, a sátor alá, s a halál angyala kését bordái közé helyezte, mi pedig Hergerrel a kötél két végét fogtuk, amely megfojtotta, aztán Buliwyf mellé ültettük, s lejöttünk a hajóról.

Egész nap nem vettem ételt és italt magamhoz, mert tudtam, hogy részt kellennem a szertartáson, s nem akartam illetlenül esetleg rókázni. De nem éreztem semmi undort, s nem voltam gyenge sem. Emiatt titokban büszke is voltam. Az is igaz, hogy a lány a halál pillanatában mosolygott, s ez meg is maradt rajta aztán is, hogy gazdája mellé ültettük. Buliwyf arca fekete volt, szemei pedig zárva, arcán mégis nyugalom honolt. Így láttam utolsón alkalommal ezt a két nemes vikinget.

Ezután Buliwyf hajóját lángra lobbantották, s kilökték a tengerre, miközben a vikingek ott álltak a parton, s isteneikhez imádkoztak. Saját szememmel láttam, amint a hajó, mint

egy máglya, úszott a vízen, aztán eltűnt
a szemünk előtt, s leszállt az éjszaka
Észak földjére.

VISSZATÉRÉS ÉSZAK FÖLDJÉRŐL

Néhány hetet töltöttem a harcosok és nemesek között Rothgar király udvarában. Kellemes volt, mert az emberek kegyesek voltak és jó vendéglátók, ápolták sebeimet, melyek, hála Allahnak, szépen gyógyultak. Ám rövidesen vágyat éreztem, hogy visszatérjek az én hazámba. Tudattam Rothgar királlyal, hogy a bagdadi kalifa követe vagyok, s hogy teljesítenem kell kötelességemet, ha nem akarom fejemre vonni haragját.

Rothgart mindez nem érdekelte, mert szerinte nemes harcos vagyok, s ha akarok, ott maradhatok közöttük, mint a többi harcos és nagy megbecsülésben lesz részem. Most már örökké a barátjuk vagyok s bármit kérhetel tőle, amit csak kívánok. Azonban vonakodott engedni elutazni, s minden lehető kifogással késleltette utamat. Rothgar azt mondta, vigyázzak sebeimre, holott azok igazában már begyógyultak. Azt is

mondta, hogy vissza kell nyerjem erőm, holott már rég megerősödtem. Végül pedig azt mondta, ki kell várnom, míg felkészítenek egy hajót, ám amikor érdeklődtem, mikorra készül el, akkor nagyon bizonytalan választ adott, mint akit egyáltalán nem érdekel a dolog. Amikor pedig sürgettem, akkor mérges lett rám és megkérdezte, vajon elégedetlen vagyok-e a vendéglátással. Mire azt kellett mondanom, hogy nem, s dicsértem kegyességét cirkalmas szavakkal. Rá kellett jönnöm, hogy a király egyáltalán nem bolond, mint ahogy azt korábban gondoltam.

Mentem Hergerhez, elmondtam neki kérésemet: "Ez a király nem olyan bolond, mint hittem volna."

Erre Herger így felelt: "Tévedsz, mert bolond, nem cselekszik értelmesen." És Herger azt mondta, hogy elintézi a királlyal hazautazásomat.

Imigyen történt ez. Herger magánkihallgatást kért Rothgar királytól, s azt mondta neki, hogy bölcs uralkodó, akit népe szeret és tisztel, mivel törődik az ország ügyeivel és népének jólétével. Ez a hízélgés megpuhította az öregembert. Herger úgy folytatta, hogy a királynak öt fiából csak egy maradt életben, Wulfgar, akit hírnökként Buliwyfhez küldött. Herger azt mondta, Wulfgart haza kell hívni, mert hisz más örököse nincs, mint Wulfgar.

E dolgok mondódtak a királynak. Azt hiszem Herger beszélt a dologról Weilew királynővel is, akinek nagy befolyása volt urára.

Ezután történt, hogy a király egy lakomán bejelentette, hogy hajót ácsoltat és legénységet toboroz, hogy Wulfgar visszatérhessen a királyságba. Kértem, hadd csatlakozhassam a legénységhez, s ezt az öreg király nem tagadhatta meg. Az előkészületek

hosszú napokat vettek igénybe. Ezalatt sok időt töltöttem Hergerrel, aki úgy döntött, hogy marad.

Egy nap a szirtfokon álltunk és néztük a hajót a parton, ahogy épp berakodták. Herger ezt mondta: "Hosszú útra indulsz. Majd imádkozunk a biztonságodért."

Megkérdeztem, kihez fog imádkozni, mire azt felelte: "Odinhoz, Freyhez és Thorhoz és Wyrdhez, s a többi istenhez, akinek köze van az utazásodhoz." Ezek tehát a vikingek istenei.

Én azt mondtam: "Én egy istent hiszek, aki Allah a Mindenható és Kegyes."

"Ezt tudom", mondta Herger. "Lehet, hogy a ti földeteken egy isten elég, de itt nem; itt sok isten van és mindegyiknek megvan a maga jelentősége, tehát mindhez imádkozni fogunk az érdekedben." Megköszönteni ezt neki, mert egy hitetlen imája is jó, ha

komolyan teszi, s nem volt kétségem Herger komolyságában.

Herger régóta tudta, hogy másban hiszek, de ahogy indulásom ideje közeledett, egyre többször érdeklődött hitemről, és a megszokatlanabb pillanatokban, mintha tetten akarna érni. Úgy vettem ezt, mintha vizsgáztatna, hisz annak idején Buliwyf is próbára tett az írással kapcsolatban. Mindig ugyanígy válaszoltam neki, s ez csak fokozta Herger zavarát.

Egy nap ezt mondta nekem, mintha soha korábban nem beszélt volna erről, hogy: "Mi a természete a te istenednek, Allahnak?"

Így feleltem: "Allah az egyetlen isten, aki mindennek ura, aki mindent lát, mindent tud és mindent elrendel." Ugyanúgy beszéltem, mint korábban.

Aztán egy idő után Herger megkérdezte: "Soha nem dühíted fel ezt az Allahot?"

Mire én: "De igen, ám Ő kegyes és megbocsát."

Herger erre: "Amikor ez beleillik a terveibe?"

Erre azt mondtam, hogy így van, amin Herger elgondolkodott. Végül aztán fejcsóválva megszólalt: "Túl kockázatos ez így. Az ember nem bízhat meg egyetlen dologban, sem nőben, sem lóban, sem fegyverben, sem semmiben, amiből csak egy van."

"Én mégis megbízom és hiszek", mondtam. "Ahogy gondolod", mondta Herger, "de túl sok minden van, amit egy ember nem tud. És amit nem tud, arra vannak az istenek."

Tudtam, hogy soha nem tudom meggyőzni a hitemről, se ő engem az övéről, s így is váltunk el egymástól. Igazában ez egy szomorú búcsú volt, nehéz szívvel vettem búcsút Hergertől és a megmaradt harcosoktól. Herger is ugyanígy érzett. Megfogtuk egymás

vállát, aztán felszálltam a fekete hajóra, ami elvitt engem a dánok földjére. Még egy búcsúpillantást vetettem Venden partjaira, s a Hurot csillogó tetejére, aztán arcomat a végtelen szürke óceán felé fordítottam. Ekkor történt, hogy...

Ezen a ponton a kézirat hirtelen megszakad, amihez később még hozzátették "nunc fit", s bár egyértelmű a kézirat alapján, hogy van folytatás, de az soha sehol nem került elő. A dolog teljességgel véleletlenszerű, mégis minden szakember megjegyzi, hogy mégis jó helyen zárult le a kézirat, mert innentől kezdve teljesen új kalandok kezdődnek, de ezek ismeretét megtagadták tőlünk az elmúlt századok.

FÜGGELÉK

A KÖDSZÖRNYEK

Miként William Howells is hangsúlyozta, hogy meglehetősen ritka az, ha valamely állat úgy pusztul el, hogy kövületként mégis fennmarad a jövő századok számára. Különösen igaz ez egy olyan kicsiny, törékeny és földön lakó állat számára, mint az ember, ezért oly kevés a kövületben megmaradt lelet az ősemberekről.

A tankönyvekben felvázolt emberi fejlődésfa azt sugallja, hogy bizonyos a tudásunk, holott ez nem igaz; időről-időre ki kell ezt a családfát igazítani. Ennek a fának az egyik legvitatottabb és legzavaróbb ága az, amit általában úgy nevezünk, hogy "Neandervölgyi ember".

Hősünk nevét egy németországi völgyről kapta, ahol ennek az embernek az első leletét megtalálták 1856-ban, három évvel azelőtt, hogy Darwin kiadta

volna a Fajok eredetét. A viktoriánus világ nem volt elégedett ezekkel a maradványokkal, ezért aztán a kezdetleges és durva mivoltát hangsúlyozták a neandervölgyi embernek; egészen mostanáig a közgondolkodásban maga a szó is szinonimája az emberi természetben lévő ostobaságnak és bestialitásnak.

Bizonyos fajta megnyugvást jelentett az, amikor a korai tudósok kijelentették, hogy a neandervölgyi ember "eltűnt" 35 ezer évvel ezelőtt, akit a Cro-Magnon-i ember váltott fel, akinek a csontmaradványai alapján úgy gondolták, hogy kifinomultabb, érzékenyebb és intelligensebb, mint a neandervölgyi. Az volt az általános vélekedés, hogy a felsőbbrendű és modern Cro-Magnon-i ember irtotta ki a neandervölgyit.

Azonban az az igazság, hogy igen kevés jó leletünk van a neandervölgyi

emberről – mindössze nyolcvan töredék, melyekből legfeljebb egy tucatnyi elég teljes, illetve amelynek kora eléggé pontosan meg van határozva vagy amelyet komolyan tanulmányozni lehet. Azt nem tudjuk megmondani bizonyosan, mennyire voltak elterjedve, s hogy mi történik velük. A koponyacsontok mai vizsgálata megkérdőjelezi a viktoriánus elképzelést a szörnyszerű félelme megjelenésével kapcsolatban.

Egy 1957-ben megjelent tanulmányában Straus és Cave ezt írta: "Ha most reinkarnálnódna és mondjuk megjelenne a New-York-i földalattin – feltéve, ha meg lenne borotválva, meg lenne fürödve és mai ruhákat viselne –, nagyon is kétséges, hogy a legkisebb feltűnést keltené."

Más antropológusok egyszerűbben fogalmaznak: "Meglehet, hogy úgy gondolja, hogy durva kinézetű, mégsem

tiltakozna nagyon, ha a lánya hozzá akarna menni."

Innen már csak egy rövid kis lépés az, amit más emberkutatók gondolnak: hogy a neandervölgyi ember, mint a modern ember egy anatómiai változata, soha nem halt ki, hanem most is velünk él.

Ha a neandervölgyi emberrel kapcsolatba hozott kulturális maradványokat is újraértelmezzük, akkor sokkal jóindulatúbb képet kapunk hősről. A múltbéli antropológusokat lenyűgözték azok a barlangrajzok, amelyek a Cro-Magnon-i emberrel jelentek meg; ahogyan a koponyamaradványok, ezek a rajzok is azt a benyomást erősítették meg, hogy az új érzékenység felváltotta a "primitív brutalitást".

De a neandervölgyi ember önmagában is jelentős volt. Kultúráját, melyet Mousteriennek neveznek – a francia Le

Moustier helység alapján – magas szintű kömegmunkálás jellemzi, mely minden korábbi kulturális szintnél fejlettebb. Ma már tudjuk, hogy a neandervölgyi ember csonteszközöket is készített.

Mindennél fontosabb azonban, hogy a neandervölgyi volt az első ember, aki halottait rituálisan temette el. Le Moustierben egy kamaszfiút egy gödörben helyeztek el, alvó pózban; mellé tették kovaszerszárait, kőbaltáját, s egy szelet sült húst. A legtöbb antropológus számára nyilvánvaló, hogy mindez feltételez egy túlvilágban való hitet.

Más bizonyíték is van a vallás meglétére: Svájcban van egy szentély a barlangi medve tiszteletére, ezt az állatot, kultikus tiszteletben részesítették és ették. Az iraki Sanidar barlangban egy neandervölgyit virágokkal együtt temettek el.

Mindez arra mutat, hogy létezett a neandervölgyi embernek világnézete, véleménye életről, halálról, ami hitünk szerint megkülönbözteti a gondolkodó embert az állatok világától. A létező bizonyítékok alapján arra kell következtetnünk, hogy azt először a neandervölgyi embernél találhatjuk meg.

A neandervölgyi ember általános átértékelése egybeesik Ibn Fadlan kapcsolatának újrafelfedezésével, amit a "ködszörnyekről" írt. Leírásában sok van, ami a neandervölgyi emberre emlékeztet, s ez ismét csak felveti a kérdést, vajon a neandervölgyi változat kihalt-e több ezer évvel ezelőtt vagy pedig az ősember még élt a történelmi időkben is?

Az analógiákon alapuló viták két irányba hatnak. Történelmi példák bizonyítják, hogy maroknyi, ám

magasabb technológiai kultúrájú ember kiírthat kezdetlegesebb társadalmakat néhány rövid év alatt; nagyjából ez történt akkor, amikor Európa kapcsolatba került az Újvilággal. Viszont van arra is példa, hogy elzárt körülmények között fennmaradhatnak kezdetleges társadalmak civilizált népek szomszédságában. Ilyen törzset találtak nemrégiben a Fülöp-szigeteken. (Erről azonban kiderült, hogy az évszázad egyik legnagyobb csalása.* – A fordító megjegyzése.)

[*A taszadáj törzset néhány helybéli család alakította – kormányzati megrendelésre. A család Ferdinand Marcos diktatúrájának bukása után derült ki. Hasonló svindliről szól az Alibi-törzs című amerikai filmvígjáték. – V. T. megjegyzése.]

Az Ibn Fadlan által leírt lényekről folyó akadémikus vitát jól illusztrálja Geoffrey Wrightwood véleménye az Oxfordi

Egyetemről és E. D. Goddriché, a Philadelphiai Egyetemről. Wrightwood ezt mondta (1971): "Ibn Fadlan tökéletesen használható leírást ad a neandervölgyi emberről, ami egybeesik a kövületekben talált leletekkel, s feltételezéseinkkel, hogy milyen kulturális szintje van a korai embereknek. Azonnal készek is lennénk ezt elfogadni, ha nem tudnánk, hogy nyom nélkül kihalt 30-40 ezer évvel ezelőtt. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy azért hiszünk az eltűnésükben, mert nem találtunk későbbből való leleteket, ám ezeknek a leleteknek a hiánya nem jelenti azt, hogy valóban nincsenek is ilyenek."

"Ha objektíve nézzük, nem lehet a priori tagadni, hogy a neandervölgyi emberek egy csoportja tovább élt Skandinávia egy elszigetelt területén. Ez a feltételezés illik leginkább az arab szöveg leírásához."

Goodrich, a skepticizmusáról ismert őslénykutató ellentétes véleményen van (1972): "Ibn Fadlan akkurátussága arra csábítja az olvasót, hogy elnézze néhány túlzását a kéziratnak. Van pedig ebből néhány, s ezek vagy a kulturális előítéletből származnak vagy pedig a mesélő azon szándékából, hogy lenyűgözze hallgatóját. Óriásnak nevezi a vikingeket, holott nem azok, hangsúlyozza, milyen piszkosak, részegesek, amit kevésbé finnyás utazók nem találtak ennyire figyelemreméltónak. A "wendol" leírásánál nagy hangsúlyt helyez a lény szőrösségére és durvaságára, holott a valóságban nem is biztos, hogy ennyire szőrösek lettek volna és durvák. Elképzelhető, hogy egy másfajta Homo sapiens törzzsel találkoztak, akik elszigetelten éltek a skandináv kultúrkörön kívül.

Ibn Fadlan kéziratában is van belső

bizonyíték, ami alátámasztja, hogy a "wendol" valójában Homo sapiens. Az arab által leírt terhes nőt formázó figurák nagyon emlékeztetnek az Aurignacien és a Gravettien kultúrák leleteire, s ezek mind a modern embertől származnak, nem a neandervölgyitől.

Nem szabad arról sem elfeledkeznünk, hogy a gyakorlatlan megfigyelő szemében a kulturális különbség gyakran fizikai különbségként jelenik meg, az embernek nem kell különösebben naivnak lennie, hogy elkövesse ezt a hibát. Az 1880-as években tanult európaiak vitáztak halálos komolyan arról, hogy a primitív körülmények között élő négerek embernek tekinthetők-e egyáltalán, vagy pedig valami bizarr gyermekei az ember és majom nászának. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy különböző szintű kultúrák képesek egymás mellett

élni, pl. Ausztráliában, ahol a kőkorszak és az űrkorszak egymás mellett él. Így aztán Ibn Fadlan leírását nem kell feltétlenül úgy értelmeznünk, hogy közöttünk élő neandervölgyiekről beszél, hacsak a fantáziánk nem hajlamosít erre minket."

Minden vita végül belebotlik a tudományos módszer jól ismert korlátaiba. A fizikus Gerhard Robbins megállapítja, hogy "szigorúan véve nincs hipotézis vagy elmélet, amelyet valaha is be lehet bizonyítani. Csak cáfolni. Ha azt mondjuk, hogy hiszünk egy elméletben, akkor valójában azt mondjuk, hogy képtelenek vagyunk bemutatni egy teóriáról, hogy hibás, s nem azt, hogy képesek vagyunk megmutatni, hogy minden kétséget kizáróan igaz.

Egy tudományos elmélet éveken át, sőt évszázadokon át érvényben

maradhat, s több száz apró bizonyítékot is összeszedhetnek az alátámasztására. De egy elmélet mindig sérülékeny, s csak egyetlen ellentétes tény kell, hogy az egész szemétdombra kerüljön és megszülessen a következő elmélet. Az ember soha nem tudhatja, mikor bukkan föl egy cáfoló erejű eredmény. Talán holnap, de talán sohasem. De a tudománytörténet tele van hatalmas elméletépítmények romjaival, melyek véletlenül vagy épp a kézenfekvőség okán dőltek romba."

Ugyanezt mondta Geoffrey Wrightwood a VII. Nemzetközi Humán Paleontológiai Szimpóziumon 1972-ben Genfben: "Mindössze egy koponyára van szükségem, vagy egy koponyadarabra, vagy egy állkapocstöredékre. Sőt, mindössze egyetlen fogra van csak szükségem, és a vita lezárult."

Míg ez a koponyatöredék előkerül, addig folytatódik a spekulálgatás, s az ember úgy foglal állást, ahogy a dolgok belső logikája alapján azt a legmegfelelőbbnek találja.

FORRÁSOK

ELSŐDLEGES FORRÁSOK

Jakut ibn-Abdallah kézirat Kr. u. 1400-ból (?)

1403 A-1589 A Oslói Egyetemi Könyvtár Levéltára, Oslo, Norvégia

Fordításai: Blake, Robert – Frye, Richard; in Byzantina – Metabyzantia: Journal of Byzantine and Modern Greek Studies, New York, 1947.

Cook, Albert S.; New York, 1947.

Fraus-Dolus, Per; Oslo, 1959-1960.

Jørgensen, Olaf; 1971, kiadatlan.

Naszir, Szajed Hosszein; 1971, kiadatlan.

Szentpétervári kézirat, kiadta a Szentpétervári Akadémia, 1823.

233M-278M Oslói Egyetemi Könyvtár Levéltára, Oslo, Norvégia

Fordításai: Fraus-Dolus, Per; 1959-1960.

Stenuit, Roger; 1971, kiadatlan.

Soletszkij, V. K.; 1971, kiadatlan.

Ahmad Tusi kézirat Kr. u. 1047-ből, J. H. Emerson hagyatékából.

LV 01-114, Oslói Egyetemi Könyvtár Levéltára, Norvégia

Fordításai: Fraus-Dolus, Per; Oslo. 1959-1960.

Naszir, Szajed Hosszein; 1971, kiadatlan.

Hitti, A. M.; 1971, kiadatlan.

Amim Razi kézirat Kr. u. 1585-1595-ből, J. H. Emerson hagyatékából.

LV 207-244 Oslói Egyetemi Könyvtár Levéltára, Oslo, Norvégia

Fordításai: Fraus-Dolus, Per; 1959-1960.

Bendixon, Robert; 1971, kiadatlan.

Porteus, Eleanor; 1971, kiadatlan.

Xymos kézirat (dátum nélkül) A. G. Gavrasz hagyatékából.

2308T-2348T Oslói Egyetemi Könyvtár
Levéltára, Oslo, Norvégia

Fordításai: Fraus-Dolus, Per; Oslo.
1959-1960.

Bendixon, Robert; 1971, kiadatlan.

Porteus, Eleanor; 1971, kiadatlan.

Berndt, E. – Berndt, R. H. "An
Annotatted Bibliography of References
to the Manuscript of Ibn Fadlan from
1794 to 1970", Acta Archeologica, VI:
334-389, 1971.

Ez a figyelemreméltó összeállítás
megismerteti az érdeklődő olvasóval a
kézirattal foglalkozó másodlagos
forrásokat, amelyek angol, norvég,
svéd, dán, orosz, francia, spanyol és
arab nyelven jelentek meg 1794-1970
között. A források listáján összesen
1042 tétel szerepel.